LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

NADWIŚLAŃSKIEGO POGRANICZA MAZOWIECKO-KUJAWSKIEGO

fundacja aktywni razem

Dokument programowy Fundacji AKTYWNI RAZEM

Łąck, maj 2014

Zamawiający: Lokalna Grupa Działania Fundacja AKTYWNI RAZEM
09-520 Łąck
ul. Brzozowa 1

Wykonawca: Środowisko s.c.
11-500 Giżycko
ul. Suwalska 21

Aktualizacja: Członkowie Zarządu
Członkowie Komisji Programowej
doradcy i pracownicy biura Lokalnej Grupy Działania
oraz
Ireneusz Kamiński
Karolewo 2e
09-505 Nowy Duninów

Opracowanie sfinansowano ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (80%) i budżetu Państwa Polskiego (20%)

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.

SPIS TREŚCI:

1. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania 4
2. Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju 19
3. Analiza SWOT obszaru objętego LSR 40
4. Cele ogólne i szczegółowe i przedsięwzięcia LSR 43
5. Misja LGD 64
6. Wewnętrzna spójność LSR – specyfika obszaru, SWOT, cele, przedsięwzięcia 64
7. Podejście zintegrowane i innowacyjne 68
8. Procedury przyjmowania wniosków oraz oceny i wyboru operacji 73
9. Budżet 91
10. Proces przygotowania i konsultowania LSR 96
11. Wdrażanie i informacja o wdrażaniu LSR 105
12. Zasady i sposób dokonywania oceny własnej, wprowadzania usprawnień i aktualizacji LSR 107
13. Komplementarność LSR w stosunku do innych dokumentów planistycznych 109
14. Przyczynienie się LSR do rozwoju obszaru objętego LSR i rozwoju całego regionu . 117
15. Inne działania, przedsięwzięcia oraz operacje realizowane przez LGD …….. 118

1. CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA

1.1 NAZWA, STATUS PRAWNY I CHARAKTER LGD

Za wdrażanie przedstawionej w niniejszym opracowaniu Lokalnej Strategii Rozwoju Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego jest odpowiedzialna Fundacja AKTYWNI RAZEM, utworzona w dniu 26 stycznia 2006 r. i wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 24 lutego 2006 r., pod numerem 0000251709. Kopia aktualnego wpisu do KRS stanowi *Załącznik nr 1* do opracowania. Jednolity tekst Statutu Fundacji AKTYWNI RAZEM stanowi *Załącznik nr 2* do opracowania.

Fundatorem Fundacji AKTYWNI RAZEM jest Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego (SGTPG) (§ 1 Statutu).

Terenem działania Fundacji jest obszar gmin: Gostynin, Iłów, Łąck, Nowy Duninów, Pacyna, Sanniki, Słubice, Szczawin Kościelny, Baruchowo i Kowal, miasta i gminy Gąbin oraz miasta Kowala, przy czym w zakresie niezbędnym dla właściwej realizacji celów może ona prowadzić działalność na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, a także poza jej granicami (§ 3 Statutu).

Zgodnie z § 9 Statutu, Fundacja stanowi Lokalną Grupę Działania w rozumieniu przepisów Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" (Dz. U. z 2004 r. Nr 197, poz. 2032 z późń. zm.), Rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich - EFRROW (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej nr L 277/1 z dnia 21.10.2005 r.) oraz Ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2007r. Nr 64, poz. 427)" a jej celem jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, a w szczególności:

- realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju,
- promocja obszarów wiejskich,
- mobilizowanie ludności do aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów wiejskich,
- upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności wiejskiej.

Fundacja, działając na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, uwzględnia ochronę oraz promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych, rozwój turystyki oraz popularyzację i rozwój produktów regionalnych (§ 10 Statutu).

Zgodnie z § 11 Statutu, Fundacja realizuje swoje cele poprzez:

a) organizowanie i finansowanie:
- przedsięwzięć o charakterze informacyjnym lub szkoleniowym – w tym seminariów, szkoleń, kursów i konferencji.
- imprez kulturalnych takich jak festiwale, targi, pokazy i wystawy, służących promocji i tworzeniu tożsamości kulturowej regionu.

- działalności propagandowej, promocyjnej, informacyjnej i poligraficznej.

b) prowadzenie bezpłatnego doradztwa w zakresie przygotowywania projektów inwestycyjnych związanych z realizacją Lokalnej Strategii Rozwoju.
c) współpracę i wymianę doświadczeń z instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie objętym celami fundacji na poziomie krajowym i międzynarodowym.
d) prowadzenie innych działań przewidzianych dla lokalnych grup działania.
e) pozyskiwanie środków finansowych przeznaczonych na działalność Fundacji.

Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie w zakresie służącym realizacji celów statutowych (§ 12 Statutu), ale w chwili obecnej nie prowadzi takiej działalności.

1.2 ORGANY LGD

Zgodnie z § 18 Statutu, organami Fundacji są:
- Rada Fundacji,
- Zarząd Fundacji,
- Komisja Programowa,
- Komisja Kontroli.

1.2.1 Rada Fundacji

Rada Fundacji jest organem składającym się z nie mniej niż 20 osób i określającym główne kierunki działania Fundacji (§ 19 Statutu). Zgodnie z § 21 Statutu, do zadań Rady Fundacji należą w szczególności:

1. Uchwalanie – na wniosek Zarządu Fundacji, kierunków i programów działania Fundacji oraz zmiany celu działania Fundacji. Zmiana celu działania Fundacji nie może prowadzić do powstania stanu sprzecznego z pierwotną wolą założyciela Fundacji, natomiast dopuszczalne jest rozszerzenie celów działalności, konkretyzacja celów, wyłączenie celów, które stały się sprzeczne z prawem lub utraciły publiczny charakter albo też stały się niewykonalne. Zmieniony cel Fundacji powinien zawsze odpowiadać celom pierwotnym.
2. Rozpatrywanie i zatwierdzanie rocznych sprawozdań Zarządu Fundacji.
3. Podejmowanie uchwał w sprawie zmiany statutu Fundacji.
4. Powoływanie i odwoływanie członków Zarządu Fundacji za wyjątkiem Prezesa Zarządu.
5. Ustalanie zasad wynagradzania wszystkich członków Zarządu Fundacji.
6. Opiniowanie propozycji i projektów Zarządu, w zakresie których Fundacja będzie się starać o dofinansowanie.
7. Opiniowanie innych spraw przedstawianych przez Zarząd.
8. Kontrola nad działalnością Fundacji poprzez Komisję Kontroli.
9. Podejmowanie uchwał w/s uzupełnienia składu lub przyjęcia nowych członków Rady Fundacji.
10. Powoływanie i odwoływanie członków Komisji Programowej oraz Przewodniczącego Komisji Programowej. Co najmniej 50% składu Komisji stanowią przedstawiciele partnerów społecznych i ekonomicznych oraz przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego.
11. Zatwierdzenie lokalnych kryteriów wyboru projektów.

W kontekście przygotowania i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, szczególnie istotnymi uprawnieniami Rady Fundacji są:

- uchwalanie – na wniosek Zarządu Fundacji, kierunków i programów działania Fundacji oraz zmiany celu działania Fundacji,
- opiniowanie propozycji i projektów Zarządu, w zakresie których Fundacja będzie się starać o dofinansowanie,
- powoływanie i odwoływanie członków Komisji Programowej oraz Przewodniczącego Komisji Programowej,
- zatwierdzenie lokalnych kryteriów wyboru projektów.

Rada działa zgodnie z przyjętym przez siebie regulaminem (*Załącznik nr 3*). Aktualnie Rada aktualnie liczy 62 członków, których listę zawiera *Załącznik nr 4*.

1.2.2 Zarząd Fundacji

Zgodnie z § 25 Statutu, Zarząd Fundacji składa się z Prezesa i 7 członków zarządu, przy czym skład Zarządu tworzą:

- partnerzy społeczni i gospodarczy w rozumieniu przepisów o Narodowym Planie Rozwoju – przynajmniej w 50%
- kobiety – przynajmniej w 40%
- mężczyźni – przynajmniej w 40%.

Prezesa Zarządu powołuje Fundator, natomiast pozostałych członków Zarządu – Rada Fundacji.

Zgodnie z § 26 Statutu, Zarząd prowadzi sprawy Fundacji i reprezentuje ją na zewnątrz, a do jego wyłącznych kompetencji należą:

- wnioskowanie uchwalenia rocznych i wieloletnich programów działania Fundacji,
- sprawowanie zarządu majątkiem Fundacji,
- realizowanie Lokalnej Strategii Rozwoju,
- przygotowywanie projektów do realizacji na podstawie Lokalnej Strategii Rozwoju,
- ustalanie regulaminu biura Zarządu Fundacji i powoływanie jego kierownika,
- ustalanie wielkości zatrudnienia i zasad wynagradzania pracowników biura Fundacji,
- wnioskowanie do Rady Fundacji o odwołanie poszczególnych członków lub z całego składu Komisji Programowej.

Zarząd działa zgodnie z przyjętym przez siebie regulaminem (*Załącznik nr 5* do opracowania).

1.2.3 Komisja Kontroli

Komisja Kontroli działa na podstawie § 29^1 Statutu. Komisja liczy 3 członków, wybieranych przez Radę spośród członków Rady. Zadaniem Komisji Kontroli jest kontrola działalności Fundacji, a w szczególności badanie gospodarki finansowej pod względem celowości i prawidłowości wydatków. Komisja ma prawo żądać od Zarządu przedstawiania wszelkich dokumentów dotyczących działalności Fundacji, a także składania pisemnych lub ustnych wyjaśnień. Komisja raz w roku sporządza dla Rady

sprawozdanie ze swojej działalności, w którym między innymi formułuje wniosek w sprawie absolutorium dla Zarządu. Rada Fundacji może zobowiązać Komisję do przeprowadzania kontroli doraźnych, określając termin złożenia stosownego sprawozdania Radzie.

1.2.4 Komisja Programowa (organ decyzyjny w sprawach wyboru operacji)

Zgodnie z § 29^2 Statutu, Komisja Programowa jest organem składającym się z nie mniej niż 8 osób, zadaniem jest wybór i zatwierdzanie projektów finansowanych i realizowanych w ramach LSR. Komisja Programowa jest więc organem decyzyjnym, o którym mowa w ust. 1 pkt 1) Załącznika nr 2 do Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 maja 2008 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Członków Komisji Programowej powołuje Rada Fundacji (§21 pkt 10 Statutu), natomiast Zarząd Fundacji może wnioskować do Rady o powołanie lub odwołanie poszczególnych członków lub całego składu Komisji Programowej (§26 ust. 2 lit h Statutu). Informacje o składzie Komisji Programowej, jej reprezentatywności oraz o kwalifikacjach jej członków przedstawia Tabela 1.1., natomiast dokumentację kwalifikacji zawiera *Załącznik 7*.

Komisja Programowa działa zgodnie ze Statutem Fundacji, procedurami konkursowymi przedstawionymi w punkcie 9 oraz z Regulaminem Działania Komisji Programowej, przedstawionym w *Załączniku 6 do LSR*. Żaden z członków Komisji Programowej nie jest zatrudniony w Biurze Fundacji a Regulamin i procedury konkursowe zapewniają przejrzystość, demokratyczność i jawność podejmowania decyzji oraz wykluczanie z udziału w pracach Komisji członków, w przypadku których istnieje możliwość zaistnienia konfliktu interesów.

Tabela 1.1. Skład i reprezentatywność Komisji Programowej oraz kwalifikacje jej członków.

		Zameldowanie na stałe		**Udokumentowane:**		
Imię i nazwisko	**Sektor**	**od 3 lat w obszarze LSR**	**w gminie**	**wiedza z zakresu rozwoju obszarów wiejskich i Leader**	**doświadczenie w realizacji projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich finansowanych z UE**	**znajomość języka roboczego UE**
Stanisław Sadowski	Publ.	Tak	Kowal	Tak	Tak	
Renata Bartnik	Gosp.	Tak	Łąck	Tak		Tak
Zbigniew Białecki	Publ.	Tak	Łąck	Tak	Tak	
Edward Dominikowski	Gosp.	Tak	Kowal	Tak		
Piotr Kwiatkowski	Publ.	Tak	Gąbin	Tak	Tak	Tak
Agnieszka Lewandowska	Społ.	Tak	Sanniki	Tak	Tak	
Maria Palińska	Społ.	Nie	---	Tak	Tak	Tak
Adam Sierocki	Gosp.	Tak	Łąck	Tak	Tak	
Gabriel Wieczorek	Publ.	Tak	Sanniki	Tak	Tak	
Paulina Toruniewska	Publ.	----	----	Tak	Tak	Tak
Marlena Marciniak	Społ.	Tak	Gostynin	Tak	Tak	Tak
Roman Tomaszewski	Gosp.	Tak	Baruchowo	Tak	Tak	
Michał Wojnarowski	Społ.	Nie	Łąck	Tak	Tak	

1.3 FUNKCJONOWANIE BIURA LGD

Zgodnie z § 26 ust. 7 Statutu, obsługę organizacyjną Fundacji zapewnia Biuro Fundacji.

Funkcjonowanie Biura LGD – Fundacji AKTYWNI RAZEM definiują: § 26 ust 7 Statutu Fundacji, *Regulamin pracy Biura i Regulamin Organizacyjny Biura* (*załącznik nr 8* do Lokalnej Strategii Rozwoju) oraz opisy stanowisk w Biurze LGD, precyzujące podział obowiązków i zakres odpowiedzialności na poszczególnych stanowiskach (*załącznik nr 9* do Lokalnej Strategii Rozwoju).

1.3.1. Opis warunków technicznych i lokalowych Biura LGD

Opis warunków technicznych i lokalowych Biura LGD zawiera *załącznik nr 10* do Lokalnej Strategii Rozwoju.

1.4 DOŚWIADCZENIE LGD, CZŁONKÓW LGD I JEJ PARTNERÓW

1.4.1 Doświadczenie Fundacji AKTYWNI RAZEM

Mimo krótkiego stażu Fundacja posiada już znaczące doświadczenia we wdrażaniu projektów związanych z rozwojem obszarów wiejskich, podobnych do operacji programowanych w ramach Osi 3 i Osi 4 PROW 2007-2013. Ważniejsze projekty zrealizowane przez Fundację wymieniono poniżej.

Projekty nie związane z Programem Leader

Pierwszy Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej. Zorganizowany wspólnie SGTPG w dniu 27.10.2006 r. Festiwal był otwartą imprezą mającą na celu promocję dziedzictwa kulturowego ziemi mazowieckiej i kujawskiej. Festiwal obejmował:

- występy 12 taneczno-muzycznych zespołów ludowych
- prezentację i kiermasz sztuki, rękodzieła i rzemiosła ludowego regionu
- wystawę malarstwa
- wystawę fotografii
- wystawę rzeźby
- wystawę prac plastycznych młodzieży gimnazjalnej, wykonanych w ramach warsztatów zorganizowanych przez SGTPG
- konkursy na najlepszy folklorystyczny zespół regionalny, najpiękniejsze stoisko, najsmaczniejsze ciasto i utwór pisany gwarą regionalną.

Drugi Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej. Impreza, zorganizowana w podobnej formule jak pierwsza edycja Festiwalu, odbyła się 26.10.2007 r.

Trzeci Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej. Impreza, zorganizowana w podobnej formule jak poprzednie, odbyła się 24.10.2007 r.

Mazowieckie przeglądy – lato 2008
Termin: 31.08. – 21.09.2008 r.
Miejsce: starówka w Gąbinie.

Celem zadania było umożliwienie młodym artystom z terenu gminy zaprezentowania swoich zdolności i umiejętności, jak również pobudzenie aktywności twórczej oraz

stworzenie warunków do rozbudzenia zainteresowania folklorem zachodniego Mazowsza wśród mieszkańców oraz przyjezdnych gości.
Projekt skierowany był do mieszkańców miast i gmin zrzeszonych w Fundacji oraz gości (turystów) przebywających na tym terenie. Szacuje się, że w *Mazowieckich przeglądach – lato 2008* wzięło udział łącznie 950 osób.

Szkolenie na rzecz rolnictwa i żywności promujące produkty ekologiczne Pojezierza Gostynińskiego
Termin: 16.06. - 19.06.2008 r.
Miejsce: gmina Słubice, gmina Sanniki, gmina Gostynin, gmina Łąck.
Uczestnikami szkoleń realizowanych w ramach zadania byli rolnicy z terenu działania Fundacji, indywidualni producenci, przetwórcy, wytwórcy produktów ekologicznych, właściciele gospodarstw agroturystycznych, hoteli, moteli, pensjonatów, Koła Gospodyń Wiejskich, radni, sołtysi, włodarze gmin oraz potencjalni konsumenci żywności ekologicznej w ilości 104 osoby.
Uczestnicy szkoleń otrzymali komplet materiałów szkoleniowych oraz brali udział w degustacji żywności ekologicznej.

Agroturystyka – Twoją szansą, projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt dotyczył organizacji szkoleń z zakresu obsługi komputera, podstaw języka angielskiego oraz agroturystyki. Szkolenia skierowane były do osób bezrobotnych, które zamieszkują w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu płockiego i gostynińskiego. Środki zostały pozyskane przez Zakład Doskonalenia Zawodowego w Płocku. Fundacja była partnerem projektu. Na terenie działalności Fundacji zostały przeprowadzone szkolenia z zakresu: obsługi komputera, podstaw obsługi komputera, agroturystyki.
Dzięki realizacji powyższego projektu Fundacja pozyskała: szafę metalową, notebooka LG E500-V APRBY, drukarkę HP Laser Jet Color 2820, Microsoft Windows XP Professional PL SP3, Microsoft Office SB 2007 BOX.

Czwarty Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej „Od Kujawiaka do Oberka".
Termin: 24 października 2009 r.
Miejsce: Łąck, teren działania Fundacji AKTYWNI RAZEM.
Impreza, zorganizowana w podobnej formule jak pierwsza edycja Festiwalu.

Sztuka zaczarowana muzyką – Lucień 2009
Termin: 06 lipca do 11 lipca 2009 r.
Miejsce: Lucień (gm. Gostynin)
Organizatorzy: Fundacja AKTYWNI RAZEM, Gmina Gostynin.
Celem zadania było umożliwienie młodym artystom z terenu Mazowsza zaprezentowania swoich zdolności i umiejętności, jak również pobudzenie aktywności twórczej oraz stworzenie warunków do rozbudzenia zainteresowania sztuką. Artyści malarze w trakcie tygodnia trwania pleneru zajmowali się własną twórczością oraz pracą z młodzieżą ze szkół z terenu działania Fundacji.

Projekt skierowany był do mieszkańców miast i gmin zrzeszonych w Fundacji oraz gości (turystów) przebywających na tym terenie. Szacuje się, że w *Sztuce zaczarowanej muzyką – Lucień 2009* wzięło udział łącznie 600 osób.

Mazowieckie spotkania 2009
Termin: 29 sierpień i 05 wrzesień 2009 r.
Miejsce: Starówka w Gąbinie.
Organizatorzy: Fundacja AKTYWNI RAZEM, Miasto i Gmina Gąbin.
Zadanie zorganizowane w podobnej formule jak pierwsza edycja. Szacuje się, że w *Mazowieckich spotkaniach* wzięło udział łącznie 950 osób.

Mazowieckie Tradycje Chopinowskie – prezentacja folkloru regionu Gąbińsko - Sannickiego
Termin: 29, 30 maja 2009 r.
Miejsce: Gąbin, teren działania Fundacji AKTYWNI RAZEM.
Organizatorzy: Fundacja Aktywni Razem, Urząd Miasta i Gminy Gąbin.
Celem zadania było umożliwienie mieszkańcom miast, gmin i powiatów należących do Fundacji oraz przyjezdnym gościom dostępu do kultury, prezentacji lokalnych inicjatyw o charakterze kulturalnym oraz stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi lokalnej twórczości artystycznej i kulturowej. Przedsięwzięcie to miało na celu również stworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej, rozbudzanie zainteresowania folklorem zachodniego Mazowsza oraz integrację międzypokoleniową z lokalnymi twórcami i artystami ludowymi.

Piąty Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej „Od Kujawiaka do Oberka".
Termin: 16 października 2010 r.
Miejsce: Łąck, teren działania Fundacji AKTYWNI RAZEM.
Impreza, zorganizowana w podobnej formule jak pierwsza edycja Festiwalu.

Szansa dla Rolnika – Agroturystyka
Projekt partnerski z Zakładem Doskonalenia Zawodowego w Płocku współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego dotyczył organizacji szkoleń z zakresu obsługi komputera, obsługi przyjęć okolicznościowych oraz cateringu, agroturystyki oraz aspektów prawnych prowadzenia działalności gospodarczej.
Szkolenia skierowane były do rolników i ich domowników, którzy są ubezpieczeni w KRUS, zamieszkują w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu płockiego i gostynińskiego, a także zamierzają podjąć zatrudnienie w zawodach pozarolniczych lub podjąć pozarolniczą działalność gospodarczą.
W ramach projektu przeszkolonych zostało 15 osób. W trakcie szkoleń zapewniono materiały szkoleniowe, zwrot kosztów przejazdu i poczęstunek.

Projekty w ramach Schematu II Leader

W maju 2006 r. Rada Fundacji przyjęła Zintegrowaną Strategię Rozwoju Obszarów Wiejskich Regionu Gąbińsko-Włocławskiego, a w czerwcu Zarząd Fundacji złożył do Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA wniosek o dofinansowanie realizacji ZSROW. Informację o przyznaniu dotacji uzyskano w grudniu 2006 r. a 7 lutego 2007 r. podpisano z Fundacją FAPA umowę o dofinansowanie na kwotę 733 tys. zł realizacji projektu pn. *Metamorfoza regionu gąbińsko-włocławskiego* w okresie luty 2007 – styczeń 2008. W ramach Schematu II wdrożono łącznie 13 podprojektów ujętych w ZSROW.

Od pomysłu do przemysłu. Seria 13 spotkań szkoleniowo-warsztatowych, w których wzięło udział łącznie 476 osób. W trakcie spotkań przedstawiano ZSROW i LGD, informowano o perspektywach Leader na lata 2007-2013, szkolono uczestników w zakresie przygotowywania wniosków o dofinansowanie i pomagano w tworzeniu autorskich projektów uczestników z myślą o dalszych etapach wdrażania podejścia Leader. Wydano też broszurę o Fundacji, ZSROW i perspektywie PROW 2007-2013, zamówiono materiały promocyjne Fundacji i PPL+ oraz opracowano stronę internetową Fundacji.

Terenowy System Informacji. Celem podprojektu było przybliżenie turystom i mieszkańcom wiedzy o regionie poprzez stworzenie zaczątku systemu drogowskazów i tablic informacyjnych promujących atrakcje dziedzictwa przyrody, kultury i turystyki. W sumie wykonano i zainstalowano w terenie 11 tablic z mapą obszaru działania Fundacji i mapami poszczególnych gmin, 58 dwujęzycznych tablic zawierających opisy atrakcji kulturowych i przyrodniczych oraz 351 drogowskazów do różnego typu atrakcji i ciekawych miejsc.

Słomiane, gliniane, drewniane, malowane. Celem podprojektu była popularyzacja regionalnego folkloru, sztuki ludowej i malarstwa poprzez opracowanie i wydanie dwujęzycznego albumu oraz jego dystrybucję w regionie (szkoły, biblioteki, GOK, koła gospodyń wiejskich) i poza regionem.

Plener malarski Celem projektu było upowszechnianie kultury wysokiej, wspieranie uzdolnionej młodzieży i promocja regionu poprzez zorganizowanie pleneru malarskiego i warsztatów plastycznych dla młodzieży. W dwutygodniowej imprezie uczestniczyło 12 wybitnych artystów malarzy, 52 gimnazjalistów wyłonionych w drodze konkursu oraz około 200 osób, które odwiedziły poplenerową wystawę.

Festiwale i dożynki. Celem podprojektu była integracja społeczności lokalnych oraz promocja programu Leader i Fundacji poprzez wsparcie 12 otwartych imprez (m.in. dożynki, Dzień Ziemi, rodzinne imprezy sportowe, regaty żeglarskie, spotkanie bożonarodzeniowe), w czasie których pracownicy LGD prezentowali działalność Fundacji i udzielali informacji o programie Leader, w tym o PROW na lata 2007-2013.

Zielona energia. Celem podprojektu było rozpoznanie regionalnego potencjału i wytyczenie optymalnych kierunków regionalnej energetyki opartej na biomasie. Zorganizowano m.in. konferencję na temat energii z biomasy, w której uczestniczyły 53 osoby oraz opracowano ramowy regionalny program rozwoju energetyki opartej na biomasie pn. „Zielona Energia".

Rolnicy naturze. Celem podprojektu było wniesienie wkładu w ekologizację rolnictwa poprzez szkolenia z zakresu rolnictwa ekologicznego. W ramach podprojektu wydano broszurę informacyjną w liczbie 2000 egzemplarzy, przeprowadzono 6 szkoleń warsztatowych, w których wzięły udział 334 osoby i zorganizowano wyjazd studyjny do gospodarstw ekologicznych w obszarze działania LGD Turystyczna Podkowa, w którym uczestniczyło 28 osób.

Koalicja na rzecz Wisły. Celem podprojektu było wniesienie wkładu w pełniejsze wykorzystanie Wisły jako atrakcji turystycznej poprzez opracowanie koncepcji

zagospodarowania turystycznego Wisły z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych, istniejącego zagospodarowania i możliwości rozwoju różnorodnych atrakcji turystycznych w oparciu o dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe Wisły i jej okolic. W celu uspołecznienia procesu planowania zorganizowano 6 spotkań szkoleniowo-warsztatowych, w których wzięły udział 193 osoby reprezentujące samorządy, branżę turystyczną i instytucje państwowe związane z zarządzaniem Wisłą. Poza Koncepcją opracowano katalog 54 przedsięwzięć inwestycyjnych zgłoszonych przez potencjalnych inwestorów a także streszczenie koncepcji w formie broszury wydanej w 500 egzemplarzach.

Turystyka 2007 – na wakacje tylko do nas. Celem podprojektu było wsparcie rozwoju turystyki poprzez opracowanie strategii rozwoju turystyki i planu marketingowego dla sektora turystycznego. W celu uspołecznienia procesu tworzenia strategii zorganizowano 4 spotkania szkoleniowo-warsztatowe, w których uczestniczyło 89 osób. Poza strategią i planem marketingowym opracowano karty 91 projektów związanych z rozwojem turystyki i marketingiem turystycznym regionu. Wydano także folder promocyjny regionu w 11 000 egzemplarzy.

Film promocyjny *Malownicze Pojezierze*. Celem projektu była promocja obszaru działalności LGD poprzez realizację i dystrybucję na płytach DVD filmu pn. Malownicze Pojezierze, prezentującego atrakcje turystyczne regionu. Nakład płyt wyniósł 500 egzemplarzy.

Komputer nie gryzie. Celem projektu było upowszechnianie umiejętności korzystania z komputera poprzez szkolenia komputerowe dla zainteresowanych osób. Zorganizowano 7 dwudniowych kursów w 14 grupach. Łącznie w szkoleniach uczestniczyło 149 osób. Spotkania wykorzystano także do upowszechniania informacji o PROW 2007-2013 i zebrania ankiet dotyczących oczekiwań uczestników wobec dalszych działań leaderowskich w ramach PROW.

Kto pyta nie błądzi. Celem projektu było wzmocnienie potencjału LGD poprzez zapoznanie się z doświadczeniami z realizacji programu Leader przez LGD Layon Saumorois z regionu Pays de la Loire we Francji.. W 5-dniowym wyjeździe studyjnym wzięło udział 28 osób związanych z LGD.

Ponadto, w czasie realizacji Schematu II Fundacja służyła wszystkim zainteresowanym informacją i wsparciem doradczym w zakresie realizacji projektów na terenach wiejskich. Wsparcie to było realizowane w formie dyżurów ekspertów.

Dzięki działalności w ramach Schematu II i poza nimi Fundacja ma obecnie bardzo dobre rozeznanie w praktycznym przygotowywaniu i wdrażaniu projektów o charakterze bardzo zbliżonym do tych, które będą w ramach LSR realizowane przez inne podmioty, co znakomicie ułatwi prawidłową ocenę wniosków o przyznanie pomocy, składanych za pośrednictwem Fundacji.

Sprawozdania z działalności Fundacji

Sprawozdania z działalności Fundacji AKTYWNI RAZEM w latach 2006 - 2010 stanowią *Załącznik nr 11* do LSR.

1.4.2 Doświadczenie członków LGD

Polskie prawo nie zna pojęcia członka fundacji, dlatego pod pojęciem „członków LGD" w przypadku Fundacji AKTYWNI RAZEM należy rozumieć członków statutowych organów Fundacji, w tym w szczególności Rady, Zarządu i Komisji Programowej.

Członkowie Rady

Skład Rady Fundacji oraz informacje o doświadczeniu członków zawarto w *Załączniku 4*.

Członkowie Zarządu

Członkowie Zarządu wnieśli do Fundacji bardzo bogate i różnorodne doświadczenia, w skrócie przedstawione poniżej.

Magdalena Kozłowska – Prezes Zarządu od 2006 r. do 2009 r. Od 2003 r. Dyrektor Biura SGTPG. Kluczowy wkład w działalność SGTOPG w latach 2003-2008, w tym w takie przedsięwzięcia, jak:

- tworzenie systemu selektywnej zbiórki odpadów w gminach SGTPG
- opracowanie „Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gmin/miast wchodzących w skład SGTPG"
- zainstalowanie przydomowych oczyszczalni ścieków w łącznej ilości 285 szt.
- wytyczenie i oznakowanie turystycznych szlaków rowerowych o zasięgu międzynarodowym i ponadregionalnym na terenie Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego o łącznej długości 410 km
- opracowanie ZSROW Regionu Gąbińsko-Włocławskiego w ramach Schematu I Leader
- wsparcie utworzenia Stowarzyszenia Kwaterodawców Pojezierza Gostynińskiego
- utworzenie Fundacji AKTYWNI RAZEM
- wiele projektów promujących kulturę (m.in. krajowe i międzynarodowe plenery artystyczne, warsztaty plastyczne dla młodzieży, festiwale kultury ludowej, wydawnictwa)
- wiele projektów z zakresu promocji i informacji turystycznej (m.in. kampania „Turystyka Weekendowa", mapy krajoznawcze, wydawnictwa promocyjne, serwis internetowy, warsztaty szkoleniowe, udział w wielu targach turystycznych)
- wiele projektów z zakresu edukacji ekologicznej (m.in. pozyskanie „Zielonych Pakietów" i organizacja szkoleń dla nauczycieli, seminarium "Działania na rzecz ochrony jezior województwa mazowieckiego w programach ochrony środowiska", szkolenia ekologiczne dla pracowników gminnych)
- międzynarodowy Integracyjny Plener Artystyczny połączony z Warsztatami plastycznymi dla Młodzieży Gimnazjalnej
- projekty współpracy międzynarodowej z Departamentalną Federacją Związków Polsko-Francuskich, w tym wymiana młodzieży w zakresie sportu i kultury
- wsparcie organizacji wielu otwartych gminnych i regionalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i społecznych.

Beata Jabłońska – Członek Zarządu od 2006 r. do 2009 r. Posiada doświadczenie w zakresie kultury (pełniła funkcję Dyrektora Muzeum - Pałac w Sannikach), promocji, zagadnień ochrony środowiska i obsługi prawnej w zakresie zamówień publicznych oraz pozyskiwania funduszy krajowych i zagranicznych. W latach 2003-2005 pracując na stanowisku Podinspektora ds. ochrony środowiska i obsługi prawnej

w zakresie zamówień publicznych koordynowała realizację projektów inwestycyjnych realizowanych przez gminę Sanniki.

Krzysztof Jadczak – Członek Zarządu od 2006 r. Jako Burmistrz Miasta i Gminy Gąbin od 1998 r., Krzysztof Jadczak odpowiada za przygotowanie i realizację kilkunastu projektów inwestycyjnych rocznie. W ostatnich latach wśród tych przedsięwzięć było kilkanaście projektów realizowanych z krajowych i zagranicznych środków pomocowych, w tym ze środków: SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego i Rozwój Obszarów Wiejskich, Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich, ZPORR, SAPARD i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych. Ponadto, jako Burmistrz Miasta i Gminy uczestniczył w organizacji wielu przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych, w tym: szkoleń z zakresu pozyskiwania funduszy ze środków przedakcesyjnych, we współpracy z Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej i Instytutem na rzecz Społeczności Zrównoważonych (ISC) z Vermont w USA, szkoleń w zakresie zintegrowanej turystyki na terenach wiejskich, konkursu „Ekologiczna szkoła w powiecie płockim", Konkursu edukacyjnego dla młodzieży „Segreguj Odpady" wspólnie z Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej i Instytutem na rzecz Społeczności Zrównoważonych (ISC) z Vermont w USA, konkursu grantowego na działania w społecznościach lokalnych dla społeczności gmin oraz cyklicznych imprez kulturalnych (Dni Gąbina, Jarmark Gąbiński)

Jan Kazimierz Krzewicki – Członek Zarządu od 2006 r. do 2011 r. Jako Wójt Gminy Gostynin od 1994 r., Jan Kazimierz Krzewicki odpowiada za przygotowanie i realizację kilkunastu projektów inwestycyjnych rocznie. W ostatnich latach wśród tych przedsięwzięć było ponad 20 projektów realizowanych z krajowych i zagranicznych środków pomocowych, w tym ze środków: Mazowieckiego Programu Wyrównywania Rozwoju Obszarów Wiejskich, Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Samorządowego Programu Rozwoju Mazowsza, Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich, SAPARD, ZPORR. Ponadto, Jan Kazimierz Krzewicki jako Wójt Gminy uczestniczył w organizacji wielu przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych, w tym: powołania Gminnego Centrum Informacji, szkoleń na temat turystyki i agroturystyki realizowanych we współpracy z ODR, ogólnopolskich i międzynarodowych plenerów malarskich, cyklicznych gminnych imprez promujących kulturę ludową, obchodów 600-lecia parafii w Sokołowie.

Ewa Smuk-Stratenwerth – Członek Zarządu od 2006 r. Rolnik ekologiczny i działacz społeczny. Z placówkami kultury związana zawodowo od 1984 r. Od 1995 r. prowadzi działalność edukacyjną i kulturalną Stowarzyszenia ZIARNO. W 1998 r. utworzyła Wiejski Ośrodek Edukacji "W Grzybowskiej Arce". W 2004 r. współtworzyła Fundację Fundusz Lokalny Ziemi Płockiej „Koalicja Młodzi Razem". Działalność Stowarzyszenia ZIARNO skupia dziesiątki młodych, aktywnych i utalentowanych ludzi. Z wdrażanych przez stowarzyszenie ogólnopolskich jak i zagranicznych programów korzysta ponad 3000 osób. W dorobku ZIARNA znajduje się wiele inicjatyw, w tym zrealizowane w ostatnich latach projekty: „Zaprzyjaźnić się ze słońcem" "Centrum Młodzieży Wiejskiej - ku Zrównoważonej Przyszłości", „Zrównoważona Europa - Wiejskie Ośrodki Edukacji", Grundtvig 1 (edukacja dorosłych), program młodzieżowy Wolontariat, „Wakacje w Arce", warsztaty edukacyjne dla dzieci.

Ludwik Ryncarz – Członek Zarządu od 2006 r. Jako członek założyciel, wiceprezes, a od 2000 r. Prezes Stowarzyszenia Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku, uczestniczył w przygotowaniu, realizacji koordynacji wszystkich najważniejszych programów i projektów edukacyjno - szkoleniowych, inwestycyjnych i filantropijnych RCEE. Niektóre z nich to:

- "Sięgnij po słońce" - szkolenia na temat podstaw energetyki solarnej i wykonanie 15 modelowych instalacji solarnych na Mazowszu i Kurpiach
- założenie 6 zielonych szkół z dydaktycznym programem środowiskowym w woj. łódzkim, kujawsko-pomorskim i mazowieckim
- realizacja ścieżek leśno-przyrodniczych w Łącku, Lucieniu, Sikorzu, w Chełmskich Krajobrazowych, Śląskich Parkach Krajobrazowych
- uruchomienie programu EkoSurvival w Brudzieńskim Parku Krajobrazowym
- opracowanie 9 zbiorów interdyscyplinarnych scenariuszy zajęć i zbiór pomocy dydaktycznych
- realizacja warsztatów, w których udział wzięło ponad 14 tysięcy osób
- "Zielona Szkoła w Sendeniu" - adaptacja budynku byłej szkoły w tym zmiana ogrzewania na biomasę, budowa biologicznej oczyszczalni i instalacja kolektorów słonecznych, zagospodarowanie terenu, wyposażenie szkoły w sprzęt dydaktyczny
- "Ścieżki rowerowe - zrównoważony transport" – utworzenie 130 km ścieżek rowerowych
- Program "Szkoła Centrum Poznania i Działania w Środowisku", adresowany do uczniów i nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjalnych, zawodowych i średnich na terenie 8 województw
- Program "Działaj Lokalnie" realizowany w ramach programu Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w partnerstwie z Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce w 4 powiatach woj. mazowieckiego w formie konkursów grantowych
- Program "Aktywna Edukacja Stacjonarna i Terenowa", skierowany do grup wolontariuszy, dzieci, młodzieży i studentów, realizowany m.in. przez prowadzenie biblioteki (ok. 1000 korzystających rocznie) i zajęć o zanieczyszczeniach (1 – 5 zajęć tygodniowo);
- Konkurs "Segreguj odpady" rozpropagowany w 57 placówkach oświatowych Płocka, oceniający wiedzę młodzieży oraz jej konkretne działania w lokalnym środowisku
- Konkursy grantowe na projekty aktywizujące społeczności lokalne w ramach Dnia Ziemi
- Promocja i koordynacja akcji Sprzątania Świata w Płocku (rocznie 20 tys. uczestników z 90 szkół).

Jolanta Baranowska – Członek Zarządu od 2008 r. do 2011 r. Właściciel Przedsiębiorstwa Przemysłowo-Handlowo-Usługowego Jolanta Baranowska działającego w branży obróbki mechanicznej metali na terenie miasta i gminy Gąbin. Przez 5 lat Przewodnicząca Szkolnej Rady Rodziców. Posiada doświadczenie z zakresu księgowości bankowej.

Jan Rykalski – Członek Zarządu od 2006 r. Rolnik i przedsiębiorca. Przedsiębiorstwo przemysłowo-handlowo usługowe Jan Rykalski specjalizuje się w produkcji systemów docieplania budynków typu "Styro blok" oraz usługach rolniczych. Pan Rykalski posiada 33-letnie doświadczenie w pracy w rolnictwie, obejmujące wieloletnie

kontakty ze środowiskami rolników i prowadzenie własnego gospodarstwa o powierzchni 120 ha.

Agnieszka Żukowska – Prezes Zarządu od lutego 2009 r. Od 2003 r. podinspektor ds. ekorozwoju i administracji, a od 2009 roku Dyrektor Biura Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego /SGTPG/ i Kierownik Biura Fundacji.
Wkład w działalność SGTPG w latach 2003-2010, w tym w takie przedsięwzięcia, jak:

- wytyczenie i oznakowanie turystycznych szlaków rowerowych o zasięgu międzynarodowym i ponadregionalnym na terenie Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego o łącznej długości 410 km,
- oznakowanie szlaku konnego Pojezierza Gostynińskiego w ramach projektu *Turystyka konna na Pojezierzu Gostynińskim*,
- opracowanie ZSROW Regionu Gąbińsko-Włocławskiego w ramach Schematu I Pilotażowego Programu LEADER +,
- utworzenie Lokalnej Grupy Działania Fundacji AKTYWNI RAZEM,
- realizacja projektów o charakterze kulturalnym (m.in. plenery artystyczne i warsztaty plastyczne dla młodzieży, festiwale kultury ludowej, wydawnictwa),
- realizacja projektów z zakresu promocji i informacji turystycznej (m.in. mapy krajoznawcze, wydawnictwa promocyjne, storna internetowa, warsztaty szkoleniowe, udział w targach turystycznych),
- realizacja projektów z zakresu edukacji ekologicznej (*Aktywna ochrona gągoła i tracza nurogęsi na obszarze Pojezierza Gostynińskiego, W trosce o dziedzictwo przyrodnicze Pojezierza Gostynińskiego i świadomość ekologiczną jego mieszkańców*, konkursy ekologiczne),
- realizacja międzynarodowego projektu partnerskiego pn. *Rejestr potencjału energetycznego biomasy dla zrównoważonego rozwoju Regionów Europejskich* w ramach Programu *Inteligentna Energia dla Europy*),
- Integracyjne plenery artystyczne połączone z warsztatami plastycznymi dla młodzieży gimnazjalnej,
- pozyskiwanie dofinansowania na organizację imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i społecznych o charakterze gminnym i regionalnym,
- powołanie lokalnej grupy rybackiej Stowarzyszenia POJEZIERZE GOSTYNIŃSKIE (udział w konkursie o wybór lokalnej grupy działania do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich).

Joanna Seklecka-Tarka – Członek Zarządu od 2009 roku. Kierownik „Zielonej Szkoły" w Goreniu Dużym. Z działalnością „Zielonej Szkoły" związana zawodowo od 2005 r. W pierwszych latach pracy prowadziła w Goreniu zajęcia przyrodniczo-leśne dla dzieci i młodzieży, a w 2007 roku przejęła obowiązki Kierownika placówki. „Zielona Szkoła" prowadzi kompleksową obsługę grup szkolnych i osób dorosłych, które chcą wypocząć na łonie natury i poznać tajemnice przyrody Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego. Zajęcia w Goreniu prowadzą profesjonaliści z dziedzin: przyrody, kultury i dziedzictwa kulturowego oraz edukacji ekologicznej. Corocznie „Zieloną Szkołę' w goreniu Dużym odwiedza ponad 3000 gości z całej Polski i zagranicy. W roku 2006 wraz ze Stowarzyszeniem Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego w Łącku zorganizowała kolonie dla dzieci z ubogich rodzin z gminy Baruchowo przy wsparciu Toruńskiego Urzędu Marszałkowskiego i Ośrodka Opieki Społecznej w Baruchowie. Jako „Zielona Szkoła" wspiera również kujawskich artystów współorganizując dla nich plenery malarskie. Placówka ściśle współpracuje z Włocławskim Centrum Edukacji Ekologicznej we Włocławku, Nadleśnictwem

Włocławek i Kołem Łowieckim „Bór” a także z Fundacją AKTYWNI RAZEM z Łącka.
Życiowe pasje: fotografia, śpiew i taniec, amatorska hodowla roślin ozdobnych, aranżacja wnętrz.

Elżbieta Kamińska – Członek Zarządu od czerwca 2011 r. Prezes Związku Piłsudczyków Oddział Gąbin. Z wykształcenia nauczyciel. Inicjatorka wystaw historycznych, regionalnych, artystów malarzy i rzeźbiarzy w Muzeum Ziemi Gąbińskiej. Organizator i prowadząca uroczystości patriotyczne z okazji świąt państwowych i lokalnych w Gąbinie. Wspomagająca przygotowania wielu publikacji jak np. "Ruch oporu ZWZ-AK w obwodzie Gąbin", "Dwaj koledzy z ławy szkolnej - malarz i poeta", "Tajne nauczanie w obwodzie AK Gąbin". Zaangażowanie w projekty edukacyjne uczniów Gimnazjum o wybitnych poetach Ziemi Gąbińskiej oraz w projekty unijne placówek oświatowych. Od 6.I.2010r. we władzach naczelnych Zarządu Głównego Związku Piłsudczyków w Warszawie. Na 17 istniejących oddziałów w Polsce jedyna kobieta kierująca taką organizacją do myśli Józefa Piłsudskiego i do ruchu niepodległościowego.

Edmund Zieliński – Członek Zarządu od czerwca 2011 r. Wójt Gminy Gostynin od 2010 r. odpowiada za przygotowanie i realizację projektów inwestycyjnych w gminie. Wśród tych przedsięwzięć są projekty realizowane z krajowych i zagranicznych środków pomocowych. Ponadto, Edmund Zieliński jako Radny Gminy i Wójt Gminy uczestniczył w organizacji wielu przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych na Pojezierzu Gostynińskim.

Komisja Programowa
Aktualnie wszyscy członkowie Komisji Programowej są jednocześnie członkami Rady Fundacji. Doświadczenie i kwalifikacje członków Komisji przedstawia Tabela 1.1 (punkt 1.2.4) oraz *Załącznik nr 7*.

1.4.3 Doświadczenie partnerów LGD

W świetle § 3 ust. 2 statutu Fundacji, jej partnerami są gminy w obszarze działania Fundacji, które podjęły stosowne uchwały o partnerstwie oraz pozostałe podmioty, które złożyły deklaracje przystąpienia do LGD.

Współpracujące z Fundacją samorządy i podmioty mają bogate doświadczenie w realizacji projektów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, takie jak: projekty z zakresu aktywizacji zawodowej, projekty infrastrukturalne związane z budową dróg i sieci wodociągowych, projekty z zakresu kultury i tradycji regionu, projekty skierowane do dzieci i młodzieży, projekty z zakresu szkoleń informatycznych, projekty z zakresu turystyki i promocji regionu oraz projekty przyczyniające do wzrostu przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

1.5 PROCES BUDOWANIA PARTNERSTWA

1.5.1 Zasady poszerzania składu LGD

Polskie prawo nie zna pojęcia członka fundacji, dlatego pod pojęciem „członków LGD" w przypadku Fundacji AKTYWNI RAZEM należy rozumieć członków statutowych organów Fundacji, w tym w szczególności Rady, Zarządu i Komisji Programowej.

Statut Fundacji zapewnia możliwość nieograniczonego, pod względem ilościowym, rozszerzania składu Rady Fundacji. Zasady poszerzania składu Rady reguluje § 19 Statutu, który stanowi, że:

- Rada Fundacji składa się z nie mniej niż 20 osób,
- członków pierwszego składu Rady powołuje Fundator,
- następnych członków Rady, na miejsce osób, które przestały pełnić tę funkcję, lub dla poszerzenia składu rady, powołuje Rada w formie uchwały po zasięgnięciu opinii Fundatora, która jest dla Rady wiążąca,
- dopuszcza się możliwość ciągłego uzupełniania i rozszerzania składu Rady.

Teoretycznie, zgodnie z art. § 29^2 Statutu, możliwe jest nieograniczone poszerzanie składu Komisji Programowej, jednak ze względu na specyfikę jej zadań nie przewiduje się, aby w ten sposób w przyszłości następowało istotne zwiększenie liczby członków LGD.

Ponieważ art. 25 Statutu stanowi, że Zarząd Fundacji składa się z Prezesa i 7 członków Zarządu, nie istnieje możliwość poszerzania liczby członków LGD poprzez powiększanie składu Zarządu.

1.5.2 Liczba partnerów LGD

W chwili ustanowienia Fundacji AKTYWNI RAZEM jej Rada liczyła 40 członków. Po 4 latach działalności liczba członków Rady wynosi 62.
Obecnie Komisja Programowa liczy 13 członków, przy czym wszyscy oni są jednocześnie członkami Rady Fundacji.
Zarząd, zgodnie z wymogami Statutu, liczy 8 osób.
Łączna liczba członków LGD (członków organów statutowych) wynosi obecnie 70 osób.

2. OBSZAR OBJĘTY LOKALNĄ STRATEGIĄ ROZWOJU

Szczegółową charakterystykę obszaru objętego LSR przedstawiono w Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Regionu Gąbińsko-Włocławskiego, opracowanej w 2006 r. W niniejszym opracowaniu, ze względu na wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 maja 2008 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, opis obszaru ograniczono do 20 stron.

2.1 GMINY OBSZARU OBJĘTEGO LSR

Zgodnie z §3 ust. 1 statutu Fundacji AKTYWNI RAZEM teren działania Fundacji obejmuje gminy Baruchowo, Gąbin (gmina miejsko-wiejska), Gostynin, Iłów, Kowal (gmina wiejska), Kowal (gmina miejska), Łąck, Nowy Duninów, Pacyna, Sanniki, Słubice i Szczawin Kościelny. Poniżej zestawiono dane dotyczące charakteru, przynależności administracyjnej i liczby ludności gmin.

Tabela 2.1. Podstawowe dane o gminach wchodzących w skład LGD i znajdujących się w obszarze objętym LSR.

Gmina	*Typ gminy*	Województwo	Powiat	Liczba mieszkańców*
Baruchowo	wiejska	kujawsko-pomorskie	włocławski	3 677
Gąbin	miejsko-wiejska	mazowieckie	płocki	10 802
Gostynin	wiejska	mazowieckie	gostyniński	12 380
Iłów	wiejska	mazowieckie	sochaczewski	6 289
Kowal Gmina	wiejska	kujawsko-pomorskie	włocławski	4 107
Kowal Miasto	miejska	kujawsko-pomorskie	włocławski	3 481
Łąck	wiejska	mazowieckie	płocki	5 000
Nowy Duninów	wiejska	mazowieckie	płocki	3 909
Pacyna	wiejska	mazowieckie	gostyniński	3 934
Sanniki	wiejska	mazowieckie	gostyniński	6 552
Słubice	wiejska	mazowieckie	płocki	4 624
Szczawin Kościelny	wiejska	mazowieckie	gostyniński	5 266
RAZEM				**70 021**

* *Liczba mieszkańców stałych w dniu 31 grudnia 2006 r., wg danych Głównego Urzędu Statystycznego*

Wymienione wyżej gminy są partnerami Fundacji w realizacji jej celów statutowych, co potwierdziły, stosownie do §3 ust. 2 Statutu Fundacji, uchwałami rad gmin, przedstawionymi w *Załączniku nr 12* do LSR.

Obszar objęty LSR spełnia podstawowe kryterium przestrzennej spójności, tj. jest w całości objęty jednym obrysem, jak to przedstawiono na Mapie 1.
Łączna powierzchnia obszaru objętego LSR wynosi 1417,38 km^2.

2.2 GEOGRAFIA

Obszar objęty LSR leży na lewym brzegu Wisły, na pograniczu województw mazowieckiego i kujawsko-pomorskiego w niedużej odległości od wielkich aglomeracji: warszawskiej (60 - 120 km) i łódzkiej (60-80 km) i w sąsiedztwie dwóch miejskich ośrodków o znaczeniu regionalnym: Włocławka i Płocka.

Przemożny wpływ na charakter obszaru ma sąsiedztwo Wisły. Ponad dwie trzecie obszaru znajduje się w Pradolinie Wisły, przy czym tereny na zachód i na wschód od Gąbina należą odpowiednio do mezoregionów Kotliny Płockiej i Kotliny Warszawskiej. Południowe obrzeża obszaru objętego LSR należą do Pojezierza Wielkopolskiego (tereny na zachód od Gostynina), Wysoczyzny Kłodawskiej (tereny na południe od Gostynina) oraz Równiny Kutnowskiej (tereny na wschód od Gostynina). Podział fizyczno-geograficzny obszaru przedstawia Mapa 1.

2.3 PRZYRODA

2.3.1 Geomorfologia i hydrografia

Opisany wyżej zasadniczy podział znajduje odzwierciedlenie w zróżnicowaniu morfologicznym regionu.

Część zachodnia, będąca w zasięgu najmłodszego zlodowacenia charakteryzuje się znacznie bardziej urozmaiconą rzeźbą terenu z licznymi jeziorami i zabagnieniami oraz większą różnorodnością siedlisk. Poza osadami plejstoceńskimi, tworzącymi wzgórza morenowe i ozy, dużą rolę w ukształtowaniu krajobrazu odgrywają holoceńskie wydmy piaskowe. Zagłębienia terenowe w wielu miejscach zajęte są przez wytopiskowe i rynnowe jeziora, których w regionie jest około sześćdziesięciu. Większość z nich skupiona jest w pasie między Gąbinem a Kowalem.

Tereny spoza zasięgu oddziaływania ostatniego zlodowacenia (gminy: Pacyna, Szczawin Kościelny, Sanniki, Słubice, Iłów i częściowo Gąbin) są generalnie dość płaskie i mniej urozmaicone pod względem siedliskowym.

Terasy zalewowe Wisły, obecnie odcięte od rzeki wałami, zajmują około 150 km^2 w gminach Łąck, Gąbin, Słubice i Iłów.

2.3.2 Użytkowanie ziemi

W warunkach środkowej Europy, gdzie nie ma praktycznie obszarów dziewiczych, o wartości przyrodniczej terenów decyduje w ogromnym stopniu sposób ich użytkowania przez człowieka. W obszarze objętym LSR tereny o szczególnym znaczeniu dla bioróżnorodności zajmują blisko 40% powierzchni, z czego ponad 27% stanowią lasy, nieco ponad 6% - łąki, około 3% - pastwiska i niecałe 2% - jeziora. Lesistość regionu jest nieco niższa od średniej krajowej (28,9%), ale znacznie przewyższa lesistość województw mazowieckiego (22,3%) oraz kujawsko-pomorskiego (23,2%).

2.3.3 Roślinność

Roślinność obszaru opracowania jest bardzo zróżnicowana pod względem gatunkowym i siedliskowym. Szacuje się, że występuje tutaj ponad 1000 dzikich gatunków roślin naczyniowych i przynajmniej 60 gatunków mchów, z czego około 90 to gatunki zagrożone na niżu polskim.

W lasach regionu wyróżniono 15 typów siedliskowych, natomiast zdecydowaną przewagę mają siedliska boru mieszanego i świeżego, zajmujące około 70% powierzchni leśnych. W regionie występują następujące leśne, łąkowe, bagienne i wodne zbiorowiska roślinne wymienione w Dyrektywie Siedliskowej o ogromnym

znaczeniu dla bioróżnorodności: wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi (2330), twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z łąkami ramieniowymi (3140), starorzecza i naturalne zbiorniki eutroficzne (3150), naturalne dystroficzne zbiorniki wodne (3160), zalewane muliste brzegi rzek (3270), zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (6410), łąki selernicowe (6440), niżowe świeże łąki użytkowane ekstensywnie (6510), torfowiska przejściowe i trzęsawiska (7140), grądy subkontynentalne (9170), bory i brzeziny bagienne (91D0), łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (91E0), łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (91F0), sosnowe bory chrobotkowe (91T0).

Chociaż udział tych zbiorowisk w ogólnej powierzchni regionu to prawdopodobnie zaledwie kilka procent, to właśnie ich obecność decyduje o wielkiej różnorodności gatunkowej flory, a w dużej mierze także i fauny.

2.3.4 Świat zwierzęcy

Faunę kręgowców regionu reprezentuje około 270 gatunków, w tym 165 gatunków ptaków (około 30 przelotnych i 135 lęgowych), 50 gatunków ssaków, 6 gatunków gadów, 13 gatunków płazów i około 35 gatunków ryb. Wiele z nich to gatunki nie tylko chronione, ale i bardzo rzadkie, a nawet zagrożone wymarciem. Należą do nich ptaki (bąk, batalion, bielik, błotniak łąkowy, błotniak zbożowy, kraska, kropiatka, kulik wielki, orlik krzykliwy, rybitwa białoczelna, rybołów, sieweczka obrożna, sokół wędrowny, wodniczka), ssaki (bóbr, mroczek posrebrzany, mroczek pozłocisty, wydra, ryś) gady (gniewosz plamisty), płazy (kumak nizinny, traszka grzebieniasta) i ryby (piskorz, piekielnica, śliz, koza).

2.3.5 Prawna ochrona przyrody

Ponad dwie trzecie powierzchni regionu zajmują obszarowe formy ochrony przyrody, funkcjonujące na podstawie Ustawy o ochronie przyrody. Rozmieszczenie obszarów chronionych w regionie prezentuje Mapa 1, a ich opis zamieszczono poniżej.

Natura 2000

Od 2004 r. w obszarze opracowania funkcjonują w ramach sieci Natura 2000 trzy Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków, zajmujące łącznie około 7.000 ha (5% powierzchni obszaru).

Błota Rakutowskie (kod obszaru PLB040001), obejmują 3 006 ha na terenie gmin Baruchowo (1 127 ha) i Kowal (1 879 ha). Powodem objęcia Błot Rakutowskich ochroną było występowanie tutaj 23 cennych i zagrożonych gatunków ptaków, wymienionych w Załączniku I do tzw. Dyrektywy Ptasiej. Gatunki te to: batalion, bączek, bielik, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, bocian biały, bocian czarny, czapla biała, derkacz, dzierzba gąsiorek, dzięcioł średni, kropiatka, łabędź krzykliwy, łęczak, ortolan, podróżniczek, rybitwa czarna, rybołów, zielonka, zimorodek i żuraw.

Dolina Środkowej Wisły (kod obszaru PLB140004) obejmuje w granicach regionu 2 128 ha w gminach Iłów, Słubice i Gąbin. Środkowa Wisła to jeden z ostatnich w Europie odcinków wielkich rzek, gdzie zabiegi regulacyjne nie zniszczyły naturalnego koryta, ograniczając się w zasadzie do wybudowania wałów przeciwpowodziowych, przebiegających w odległości od kilkudziesięciu metrów do ponad kilometra od brzegów przy normalnym stanie wód. Ochroną objęte są właśnie

tereny w granicach wałów, gdzie rzeka niemal swobodnie kształtuje krajobraz a obecność człowieka jest ze względów bezpieczeństwa powodziowego bardzo ograniczona. W Dolinie Środkowej Wisły występują co najmniej 22 gatunki ptaków wymienionych w Załączniku I do Dyrektywy Ptasiej, w tym 56% krajowej populacji mewy czarnogłowej, 40% krajowej populacji rybitwy rzecznej, 79% krajowej populacji białoczelnej, a także bączek, bocian czarny, podgorzałka, bielik, błotniak stawowy, derkacz, kulon, płatkonóg szydłodzioby, mewa mała, rybitwa wielkodzioba, rybitwa czarna, zimorodek, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, świergotek polny, podróżniczek, pokrzewka jarzębata i muchołówka mała. Do innych związanych z tym terenem lęgowych lub migrujących populacji o znaczeniu europejskim należą populacje przynajmniej 24 gatunków, w tym m.in. czapli siwej, cyraneczki, płaskonosa, gągoła, nurogęsi, ostrygojada, sieweczki obrożnej, kulika wielkiego, krwawodzioba, kwokacza, brodźca piskliwego i większości spotykanych w kraju mew.

Dolina Przysowy i Słudwi (kod obszaru PLB 100003) obejmuje tereny łąk i pastwisk w dolinach rzek Przysowy i Słudwi znajdujących się na terenie Równiny Kutnowskiej. Administracyjnie obszar położony jest na terenie województw: łódzkiego i mazowieckiego. Powierzchnia całego obszaru specjalnej ochrony ptaków wynosi blisko 5100 ha. Doliny Przysowy i Słudwi są ważnym miejscem koncentracji gatunków ptaków wodno-błotnych w okresie wiosennych migracji w szczególności dla populacji gęsi (białoczelnej, zbożowej, gęgawy) oraz siewki złotej. Ponadto obszar jest ważnym miejscem gniazdowania bączka i rybitwy czarnej, szczególnie w rejonie Jeziora Szczawińskiego. Przedmiotem ochrony obszaru są gatunki migrujących ptaków wodno-błotnych i ich naturalne siedliska, wykorzystywane jako miejsce masowego ich odpoczynku w czasie wiosennych migracji oraz gatunki ptaków lęgowych spełniających kryteria kwalifikacji obszaru (bączek i rybitwa czarna) i ich naturalne siedliska.

Ponadto, na terenie gminy Łąck i częściowo gminy Nowy Duninów wyznaczono proponowany Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Uroczyska Łąckie (PLH220053) o powierzchni 1620 ha, gdzie przedmiotem ochrony są cenne zbiorowiska roślinne wymienione w Dyrektywie Siedliskowej, w tym: naturalne zbiorniki eutroficzne ze zbiorowiskami roślin zanurzonych i pływających (3150), naturalne jeziora dystroficzne (3160), torfowiska przejściowe i trzęsawiska (7140), grąd subkontynentalny (9170), łęgi olszowo-jesionowe (91E0) i łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (91F0).

Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy

Największym obszarem chronionym regionu jest Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy, utworzony w 1979 r. Powierzchnia Parku wynosi 39 950 ha, z czego 26 715 ha znajduje się w granicach obszaru objętego LSR. Otulina Parku zajmuje powierzchnię 14 195 ha, z czego 10 768 ha w granicach obszaru objętego LSR. Ogółem, park wraz z otuliną zajmują 28% całkowitej powierzchni regionu. GWPK jest ważnym elementem naturalnego korytarza ekologicznego łączącego Kampinoski Park Narodowy z Puszczą Bydgoską i z Borami Tucholskimi. Ponad 60% powierzchni GWPK zajmują lasy, wśród których dominują bory sosnowe i bory mieszane. Wg szacunków w granicach Parku występuje około 800 gatunków roślin naczyniowych, spośród których około 180 to gatunki rzadkie, a 52 są objęte ochroną prawną. Wśród fauny najcenniejszą grupę stanowią ptaki, których jest tu około 150

gatunków. Do najcenniejszych osobliwości ornitologicznych parku należy zaliczyć bociana czarnego, kulika wielkiego, żurawia, bataliona, sieweczkę obrożną, wąsatkę, wodniczkę, bąka.

Rezerwaty

Bogactwo przyrody regionu znajduje odzwierciedlenie w fakcie utworzenia 20 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni około 2500 ha w graniach obszaru objętego LSR. Charakterystykę rezerwatów przedstawiono poniżej.

Olszyny Rakutowskie - rezerwat leśny o pow. 175 ha, położony w Gminie Baruchowo. Celem ochrony jest zachowanie olsów i łęgów jesionowo-olszowych tworzących największy na Kujawach kompleks lasów liściastych.
Grodno – rezerwat leśno–jeziorny o pow. 133 ha, znajdujący się w granicach gminy Baruchowo. Ochronie podlegają biocenozy leśne łęgów i niskich grądów.
Jezioro Rakutowskie – rezerwat faunistyczny o pow. 414 ha, w Gminie Baruchowo. Przedmiotem ochrony jest największe na Pojezierzu Gostynińskim jezioro oraz tereny przyległych z charakterystycznymi zbiorowiskami roślinnymi oraz miejscami bytowania rzadkich gatunków ptaków. Awifaunę reprezentuje 80 gatunków lęgowych i ponad 30 pojawiających się na przelotach. Do najcenniejszych należą: bocian czarny, kulik wielki, żuraw, batalion, sieweczka obrożna, wodniczka i wąsatka. Unikatową cechą Jeziora Rakutowskiego jest występowanie na prawie trzech czwartych jego dna łąk ramienicowych.
Komory – rezerwat jeziorno-leśny o pow. 18 ha w Gminie Gostynin, utworzony w 1988 r. w celu zachowania na terenie Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego najstarszych fragmentów naturalnego lasu i ochrony rzadkiego na Pojezierzu Gostynińskim zbiorowiska zboczowego grądu nadjeziornego z klonem jaworem.
Lucień – rezerwat leśny o pow. 55 ha w Gminie Gostynin. Przedmiotem ochrony są naturalne zbiorowiska leśne boru mieszanego świeżego sosnowo-dębowego, łęg olszowo-jesionowy oraz brzegi Jeziora Lucieńskiego porośnięte starodrzewem sosnowym.
Lubaty – rezerwat leśno–jeziorny o pow. 34 ha, w Gminie Gostynin. Ochronie podlega jezioro Lubaty, posiadające cechy naturalnego zbiorowiska, otaczające je bagna oraz silnie pofałdowany teren porośnięty borem mieszanym sosnowo-dębowym.
Dolina Skrwy – rezerwat krajobrazowo–leśny o pow. 63 ha, położony w gminie Gostynin. Ochroną objęty został krajobraz odcinka Skrwy Lewej z naturalnymi zbiorowiskami leśnymi.
Osetnica – rezerwat krajobrazowy o pow. 55 ha w Gminie Gostynin, chroniący krajobraz doliny Osetnicy z zachowanymi zbiorowiskami leśnymi boru mieszanego, grądu subkontynentalnego i łęgu jesionowo-olszowego oraz rzadkim zbiorowiskiem mszaru sosnowego.
Łąck – rezerwat leśny o pow. 16 ha, w Gminie Łąck. Ochronie podlega drzewostan sosnowy w wieku blisko 200 lat.
Korzeń - rezerwat leśny o pow. 36 ha, położony w Gminie Łąck, utworzony w celu ochrony zbiorowisk grądowych z drzewostanem grabowo-dębowym z domieszką sosny.
Dąbrowa Łącka – rezerwat leśno–krajobrazowy o pow. 306 ha, Gmina Łąck. Ochroną objęte zostały różnorodne zbiorowiska leśne borów mieszanych, grądów i łęgów, jezioro Łąckie Małe oraz urozmaicona rzeźba terenu (oz Łącko – Zdworski). Rezerwat stanowi obszar gminy Łąck, jego powierzchnia liczy 305,87 ha.

Jastrząbek – rezerwat krajobrazowo – leśny o pow. 463 ha, Gmina Nowy Duninów. Celem ochrony jest zachowanie ekosystemów leśnych, bagiennych i jeziornych usytuowanych w marginalnej strefie zlodowacenia bałtyckiego oraz ochrona czystych dystroficznych jezior: Sendeńskiego i Jeziórko z otaczającymi je bagnami i wkraczającym na taflę wody płem torfowcowym.
Kresy – rezerwat leśny o pow. 182 ha, położony w gminie Nowy Duninów. Przedmiotem ochrony są naturalne zbiorowiska boru świeżego, mieszanego wilgotnego, bagiennego oraz fragmentu boru suchego. Ochronie podlega również torfowisko przejściowe „Mysadle" z interesującą florą hydrofitową.
Rzepki – rezerwat leśny o pow. 44 ha, położony w gminie Iłów. Przedmiotem ochrony są fitocenozy boru mieszanego i grądu.
Jezioro Drzesno – rezerwat wodny o łącznej powierzchni 30,36 ha, położony na terenie gmin: Gostynin i Łąck. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ekosystemu jeziora z naturalnym, strefowym układem zbiorowisk.
Kępa Wykowska, *Ławice Troszyńskie*, *Wyspy Białobrzeskie*, *Wyspy Zakrzewskie*, *Kępa Antonińska*, Kępa *Rakowska* – wiślane rezerwaty ornitologiczne o łącznej powierzchni 1407 ha, z czego około 515 ha znajduje się w granicach opracowania (gminy: Iłów, Słubice i Gąbin).
Jezioro Szczawińskie - rezerwat wodny, obszar wód, bagien, pastwisk i zadrzewień o łącznej powierzchni 137,88 ha, położony na terenie gminy Szczawin Kościelny, w powiecie gostynińskim. Stanowi część obszaru specjalnej ochrony ptaków PLB 100003– Dolina Przysowy i Słudwi . Miejsce lęgów rybitwy czarnej, bąka, bączka.

Obszary chronionego krajobrazu
Ochroną w formie obszarów chronionego krajobrazu zostało objęte 47 248 ha, tj. 33,3% całkowitej powierzchni regionu. W jego centralnej części, na terenie gmin Łąck, Gąbin, rozciąga się „Gostynińsko-Gąbiński Obszar Chronionego Krajobrazu". Dolinę Skrwy Lewej na części obszaru gminy Gostynin obejmuje „Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Skrwy Lewej", natomiast w dolinie rzeki Przysowa w granicach gmin: Pacyna, Szczawin Kościelny i Łąck znajduje się „Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Przysowy". Zachodnia część regionu, w tym gminy Słubice i Iłów, stanowi część „Nadwiślańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu".

Użytki ekologiczne
W obszarze objętym LSR znajduje się ponad 150 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni około 250 ha. W większości są to niewielkie fragmenty bagien, mokradeł i śródpolnych zakrzewień.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
W regionie utworzono 10 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych o łącznej powierzchni 1344 ha. Wszystkie one mają służyć ochronie przyrodniczo-krajobrazowych walorów ważnych jezior regionu. Tą formą ochrony objęte są jeziora: Białe, Drzesno, Lubieńskie, Przytomne, Sumino, Ciechomickie, Górskie, Łąckie Duże, Sendeńskie i Zdworskie.

Pomniki przyrody
W regionie za pomniki przyrody uznano dotychczas około stu różnych obiektów. Są to głównie rodzime okazy dendrologiczne oraz ich grupy, ale także np. głazy narzutowe.

2.4 HISTORIA

Jak każdy skrawek ziemi, nadwiślańskie pogranicze mazowiecko-kujawskie ma niezmiernie ciekawą historię, którą w tym opracowaniu przedstawiono w możliwie największym skrócie.

Tereny dzisiejszych Kujaw były 4500 lat p.n.e. jednym z najważniejszych ośrodków osadnictwa na ziemiach polskich. To między innymi stąd kolejne fale kolonistów kultury naddunajskiej rozprzestrzeniły się na inne regiony kraju. W ciągu następnych trzech tysiącleci obszar opracowania był ojczyzną ludów kultury łużyckiej, kultury lateńskiej, Gotów, Gepidów i Wandalów. Prawdopodobnie w V w n.e. dotarli tutaj Słowianie, przy czym granica terytoriów plemiennych Polan i Mazowszan prawdopodobnie przebiegała tak, jak dzisiejsza etnograficzna granica między Mazowszem a Kujawami. Podboje Polan sprawiły, że już w momencie pojawienia się państwa polskiego na kartach historii cały region znajdował się w jego granicach. Badania archeologiczne wskazują, że już wówczas istniały jako ważne grody i osady między innymi Kowal, Gąbin i Gostynin.

Pierwszą odnotowaną w historii wojnę przeżył region w latach 1039-1047, kiedy po pogańskim powstaniu w państwie Polan mazowiecki możnowładca Miecław podjął próbę oderwania Mazowsza, zakończoną konfliktem zbrojnym i śmiercią buntownika.

W latach 1076-1138 region znalazł się w politycznym centrum państwa polskiego w wyniku wydźwignięcia sąsiedniego Płocka do rangi siedziby dworów Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego, których grobowce do dziś znajdują się w płockiej katedrze.

Pod koniec rozbicia dzielnicowego o wielkiej roli regionu jako widowni kluczowych wydarzeń politycznych zdecydował talent Władysława Łokietka, księcia kujawskiego, któremu jednak nie udało się przyłączyć do swojego państwa Mazowsza, co utrwaliło starą plemienną granicę przecinającą lasy pod Nowym Duninowem. Region w tych czasach był widownią zmagań z Krzyżakami, których przez pewien czas popierał książę mazowiecki Wacław, a za przejście na stronę Łokietka został przez wojska krzyżacko-czeskie zmuszony do hołdu lennego. Z kolei Łokietek utracił na rzecz Zakonu ojczyste Kujawy, w efekcie czego granica kujawsko-mazowiecka przez jedenaście lat była granicą między państwem zakonnym a lennem czeskim.

W tych burzliwych czasach, w 1301 r., na książęcym zamku w Kowalu przyszedł na świat jeden z najwybitniejszych polskich władców, Kazimierz III Wielki.
W 1414 r. w czasie tak zwanej wojny głodowej z Zakonem Krzyżackim region był świadkiem przeprawy dowodzonych przez Władysława Jagiełłę wojsk koronnych przez Wisłę pod Duninowem. Jagiełło pojawił się w regionie także w 1420 r., kiedy to na zamku w Kowalu przyjął delegację czeskich Husytów, lecz w wyniku perswazji biskupa Zbigniewa Oleśnickiego odmówił im wsparcia, co być może przesądziło o klęsce tego słowiańskiego ruchu reformatorskiego a tym samym i o losach Europy, która reformację zawdzięcza o sto lat późniejszym wydarzeniom w Niemczech.

Za panowania syna Jagiełły, Władysława Jagiellończyka, wygasła rawska linia książąt mazowieckich i tym samym Księstwo Rawskie, obejmujące mazowiecką część regionu, mogło zostać wcielone do Korony. Nastąpiło to w 1462 r., a w dwa lata

później król pojawił się w tych stronach, by osobiście odebrać przysięgę wierności od mieszkańców Gostynina i Gąbina.

Od czasów walk Łokietka z Krzyżakami aż do potopu szwedzkiego w 1655 r. region praktycznie nie zaznał wojny mimo, że w tym okresie Rzeczpospolita wojowała wiele razy i na wielu frontach, w tym z Zakonem (1454-1466 i 1519-1521, Szwecją (1605, 1629), Turcją (1621), Kozakami Chmielnickiego (1648-1654) i dwunastokrotnie z potężniejącym państwem rosyjskim. Dla regionu były to przede wszystkim czasy, w którym odgrywał on dużą rolę jako część wiślanego szlaku handlowego. Echem wojen prowadzonych przez państwo polsko-litewskie była obecność na zamku w Gostyninie prawowitego cara Rosji, Wasyla Szujskiego, który, pojmany w Moskwie, tutaj zmarł jako więzień.

Okres pokoju zakończył się wraz z najazdem szwedzkim (1655-1660), który niemal zupełnie zrównał z ziemią miasta regionu a ludność zdziesiątkował. Przed rozbiorami żadne z miast nie odzyskało dawnej świetności, nie tylko z powodu coraz bardziej anachronicznego systemu społecznego, dławiącego rozwój mieszczaństwa, ale także z powodu wyniszczającej wojny północnej między mocarstwami (1700-1721) oraz walk w czasie Konfederacji Barskiej (1768-1772), kiedy mocno ucierpiał m.in. szturmowany przez Rosjan zamek w Gostyninie.

W ostatnich latach przed utratą niepodległości mieszkańcy regionu dali się ponieść fali nastrojów patriotycznych i reformatorskich, uczestnicząc m.in. w Czarnej Procesji (1790). Podczas powstania kościuszkowskiego (1794) pogranicze mazowiecko-kujawskie było terenem działań wojsk polskich pod wodzą Jana Henryka Dąbrowskiego, któremu towarzyszył Józef Wybicki. Ten sam dowódca pojawił się tu kilkanaście lat później, w 1809 r. walcząc pod Gąbinem z Austriakami w obronie Księstwa Warszawskiego. Epopeja napoleońska skończyła się dla regionu przyłączeniem do Królestwa Polskiego, którego królami tytułowali się aż do 1916 r. carowie rosyjscy, mimo, że odrębność terytorialną Królestwa zniesiono w 1867 r.

Okres zaborów to z jednej strony czas powstań narodowych 1830-31 i 1863-64, w których mieszkańcy regionu brali czynny udział i które przyniosły mu represje w postaci wyroków śmierci, zesłań i konfiskat, a drugiej strony okres szybkiej industrializacji i wielkich przemian społecznych, które w latach 1905-1907 doprowadziły do rewolucyjnego wrzenia w carstwie rosyjskim, w tym także na pograniczu mazowiecko-kujawskim.

W czasie pierwszej wojny światowej w regionie działały komórki Polskiej Organizacji Wojskowej a w dniu niepodległości doszło tu do krwawych starć z rozbrajanymi niemieckimi oddziałami. W międzywojniu wywodzące się z POW elity sanacyjne upodobały sobie region, a zwłaszcza okolice Łącka, gdzie często bawili wysocy dygnitarze, w tym marszałek Rydz-Śmigły.

We wrześniu 1939 r. region był z jednej strony widownią zaciekłych walk o powstrzymanie Niemców nacierających od północy, zza Wisły, a z drugiej strony miejscem koncentracji wojsk polskich przed Bitwą nad Bzurą - największą polską akcją zaczepną wojny obronnej. Tutaj też, w dniach 17-18 września między Gostyninem a Iłowem, nastąpił tragiczny finał bitwy i unicestwienie armii „Poznań” oraz „Pomorze”.

Okupacja i przyłączenie do tzw. Wartelandu oznaczało dla mieszkańców regionu śmierć, wysiedlenia i wywózki na przymusowe roboty, wszystko po to, by w opustoszałym „kraju nad Wartą" mogli osiedlić się Niemcy z wschodnioeuropejskiej diaspory. W 1945 r. ludność Gąbina stanowiła zaledwie 6% ludności z 1939 r.

Okres powojenny to z jednej strony czas wielkiego skoku cywilizacyjnego, w tym walki z analfabetyzmem, elektryfikacji, uprzemysłowienia i budowy Zalewu Włocławskiego, a z drugiej strony wielopłaszczyznowa walka o odzyskanie pełnej suwerenności i zniesienie narzuconego siłą ustroju. Jednym z tragicznych momentów tej walki była śmierć ks. Jerzego Popiełuszki nad Zalewem Włocławskim w 1984 r.

Od 1989 r. region wraz z resztą kraju uczestniczył w radykalnych, lecz pokojowych przemianach ustrojowych, dzięki którym możliwa stała się organiczna praca na rzecz dojrzałego społeczeństwa obywatelskiego. Przejawem tej pracy było powstanie w 1996 r. Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego a następnie, w 2006 r. – Lokalnej Grupy Działania Fundacji AKTYWNI RAZEM.

2.5 Dziedzictwo kulturowe

2.5.1 Źródła dziedzictwa

Zachowane do dzisiaj dziedzictwo kulturowe regionu gąbińsko-włocławskiego kształtowało się na przestrzeni całej pisanej historii narodu polskiego, a jego korzenie sięgają jeszcze czasów pogańskich wspólnot plemiennych. Na dziedzictwo to składa się ukształtowany przez człowieka krajobraz, różnorodne nurty architektury, artystyczna i rzemieślnicza twórczość ludowa i zawodowa, zwyczaje, obrzędy, stroje i gwary, a także pamięć o ludziach i wydarzeniach. Żywioły, jakie kształtowały kulturę regionu były niezwykle różnorodne. W warstwie etnograficznej spotykały się tu tradycje Kujaw i Mazowsza, a ściślej – specyficznej części Mazowsza, jaką jest ziemia gąbińsko-sannicka. W warstwie narodowościowej region przez wieki był wspólnym domem Polaków oraz mniejszości - Żydów, Niemców i Olędrów, co wiązało się ze zróżnicowaniem wyznaniowym i współobecnością katolicyzmu, protestantyzmu i judaizmu. Wreszcie, twórcami dziedzictwa byli ludzie różnych stanów i klas, reprezentujących kontrastujące ze sobą sposoby życia i myślenia: chłopi, kupcy, rzemieślnicy, duchowni i ziemianie.

2.5.2 Żywa tradycja ludowa

Najstarsze korzenie folkloru Białych Kujaw i Ziemi Gąbińsko-Sannickiej sięgają czasów przedhistorycznych, kiedy to dzisiejsza granica etnograficzna była granicą plemienną pomiędzy Polanami a Mazowszanami. Obydwie części obszaru objętego LSR posiadają bardzo wyraziste i wciąż jeszcze silne tradycje ludowe, wyrażające się w gwarze, tańcach, muzyce, strojach, zdobnictwie i obyczajach. Twórczość i obrzędowość ludowa trwa dzięki działalności szeregu zespołów taneczno-muzycznych i nadal sporego grona autentycznych artystów ludowych. W ostatnich dziesięcioleciach wielką rolę w podtrzymywaniu tradycji odegrali między innymi ludowi plastycy: Krystyna Cieślak, Barbara Wieczorek, Elżbieta Siedlarek, Teresa Wojno, Daniela Tomasik, Maria Odalska, Jolanta Mikołajczyk, Zygmunt Zalewski, Zbigniew Szuliński, Witold Karwasiński, Wanda Okupska, Jadwiga Celmer, Wioletta Korpal i Ewa Pasternak, oraz zespoły: Regionalny Zespół Pieśni i Tańca z Sannik,

Kapela Ludowa *Sanniki*, Zespół taneczny *Korzeniacy* z Łącka, zespół *Bierzewice, Kapela spod Kowala*, zespół *Swojacy* z Baruchowa, Zespół Śpiewaczy *Grzybowianki* z Grzybowa, zespół *Kamieniaki* z Gąbina, chór *Iłowiacy* z Iłowa, Dziecięcy Zespół Ludowy Ziemi Łąckiej, Dziecięcy Zespół Śpiewaczy *Gąbinianki*, Kapela Ludowa *Czermno*, Grupa Taneczna przy Szkole Podstawowej w Piotrkówku, Zespół Śpiewaczy i Kapela Ludowa *Sejkowice* z Sejkowic w gminie Pacyna. W czasach, gdy małe ojczyzny są w cenie, ten potencjał można wykorzystać do przywracania poczucia tożsamości kulturowej oraz do promocji regionu.

2.5.3 Wsie i zagrody

W regionie są jeszcze takie miejsca, w których tradycyjna zabudowa chłopska nie tylko przetrwała, ale wciąż dominuje nad budownictwem współczesnym. Tereny te to z jednej strony najbiedniejsze okolice puszczańskie, gdzie drewno bardzo długo pozostawało najtańszym budulcem, a z drugiej strony nadwiślańskie wsie olęderskie, przez wieki rozwijające się swoim rytmem, wynikającym z odrębności etnicznej i religijnej, odmienności warunków naturalnych i, przez długi okres, z odmiennej sytuacji prawnej. Zachowały się nie tylko budynki, ale także historyczne układy ruralistyczne i elementy kształtowania krajobrazu, zupełnie odmienne we wsiach puszczańskich i nadwiślanych. To cenne dziedzictwo jest silnie zagrożone szybkimi zmianami cywilizacyjnymi a warunkiem jego przetrwania jest po pierwsze budowanie świadomości znaczenia tego dziedzictwa a po drugie znalezienie i wdrożenie metod jego integracji z tkanką funkcjonalno-przestrzenną nowoczesnej wsi.

2.5.4 Ziemiańskie siedziby

W obszarze opracowania zachowało się w różnym stanie dziesiątki ziemiańskich dworów i pałacyków. Krótką charakterystykę najciekawszych podano poniżej.

Giżyce, gmina Iłów – zespół pałacowy rodziny Suskich z XVII w., wielokrotnie przebudowywany, w obecnej formie nawiązujący do klasycyzmu i gotyku. Pierwotnie (XV w.) Giżyce należały do Pawła Giżyckiego, biskupa płockiego, który wystawił tu w 1549 r. zameczek obronny. Dzisiaj siedziba Państwowego Domu Dziecka.
Słubice, gmina Słubice – zespół pałacowy zbudowany w stylu klasycystycznym w 1790 r. wg projektu Hilarego Szpilowskiego, otoczony parkiem w stylu angielskim. Pierwotnie rodowa siedziba kasztelana gostynińskiego Józefa Mikorskiego, później był własnością m.in. Potockich. Po 1989 r. popadł w ruinę a obecnie jest odrestaurowywany i adaptowany na cele turystyczne przez prywatnego właściciela.
Studzieniec, gmina Słubice - okazały klasycystyczny pałac i park dworski z końca XVIII w., podobny do pałacu w Słubicach, również zaprojektowany przez H. Szpilowskiego. W stanie ruiny.
Sanniki, gmina Sanniki – zespół pałacowo-parkowy. Dwór istniał tu już w XV w. Dzisiejszy pałac wzniesiono w 1880 r. w stylu neoklasycznym. Miejsce to zasłynęło przede wszystkim dzięki temu, że w 1828 r. spędził tu lato nastoletni Fryderyk Chopin. W pałacu od lat prowadzona jest działalność kulturalna związana z postacią Chopina, choć w dalszym ciągu nie jest w pełni zagospodarowany i wykorzystywany.
Czarnów, gmina Pacyna – zespół dworski. Dwór murowany z 1822 r., remontowany. Park z I połowy XIX wieku.
Luszyn, gmina Pacyna – zespół pałacowy z końca XVIII w., pałac rozbudowany w I połowie XIX w., remontowany w latach 70. XX w. Obecnie służy jako obiekt hotelowo-gastronomiczny. Park z początku XIX w., przekomponowany ok. 1909 r.

Skrzeszewy, gmina Pacyna - zespół pałacowy z XIX w. Park z połowy XIX w. o powierzchni 2,6 ha.
Kamieniec, gmina Szczawin Kościelny – zespół dworski z XIX-XX w, z dworkiem zaprojektowanym w stylu willowym przez A. Nieniewskiego, spichlerzem, oficyną i parkiem krajobrazowym. Obecnie mieści się tu szkoła.
Słup, gmina Szczawin Kościelny – zespół parkowo-dworski z klasycystycznym dworem z 2 poł. XIX w., rodzinny dom pisarki Marii Kownackiej, obecnie mieszczący szkołę.
Staw, gmina Szczawin Kościelny – drewniany dworek i park z 2 poł. XIX w.
Suserz, gmina Szczawin Kościelny – drewniany dwór z 1 poł. XIX w.
Trębki, gmina Szczawin Kościelny – dwór z XVIII w., miejsce urodzin Andrzeja Małkowskiego – twórcy polskiego harcerstwa.
Koszelew, gmina Gąbin – romantyczny zespół dworski z 1 poł. XIX w., obecnie siedziba Domu Pomocy Społecznej.
Łąck, gmina Łąck – okazały neorenesansowy pałac z 1873 r., wybudowany przez Mikołaja Fuhrmana w dobrach podarowanych jego ojcu – carskiemu ministrowi finansów. W 1923 r. w sąsiedztwie pałacu wybudowano okazały kompleks państwowej stadniny ogierów. Pod koniec międzywojnia pałac był letnią rezydencją marszałka Rydza-Śmigłego a w 1960 r. plenerem filmu „Szatan z siódmej klasy" Obecnie pałac stanowi własność prywatną i nie jest udostępniany.
Nowy Duninów, gmina Nowy Duninów – rozległy zespół pałacowo-parkowy, którego początki bywają wiązane ze znaną z historii średniowiecza rodziną Duninów. W późniejszych czasach dobra duninowskie były własnością m.in. Morsztynów i Potockich, Gerharda Bluchera - pogromcy armii napoleońskiej pod Lipskiem, oraz rodu Ike-Duninowskich. W starym parku znajdują się tu aż trzy pałacyki w trzech zupełnie różnych stylach architektonicznych.
Soczewka, gmina Nowy Duninów – eklektyczny pałacyk z XIX w., kilkakrotnie przebudowywany, otoczony parkiem. Dawna siedziba Epsteinów, założycieli wielkiej papierni w Soczewce. Obecnie podupadły pałacyk jest remontowany przez prywatnego przedsiębiorcę z przeznaczeniem na cele turystyczno-rekreacyjne.
Baruchowo, gmina Baruchowo – założenie, którego historia sięga XIV w. Istniejący pałac wybudowali w połowie XIX w. Kretkowscy, przedstawiciele magnackiego rodu z Kujaw. Obecnie mieści się tutaj Urząd Gminy Baruchowo
Czarne, gmina Baruchowo – drewniany dwór z 1870 r., rozbudowany w 1920 r.
Unisławice, gmina Kowal – pałacyk z XVIII w., przebudowany w XIX w stylu romantycznym, obecnie odrestaurowany
Więsławice, gmina Kowal – pałac z 2 poł. XIX w. w stylu eklektycznym, obecnie w trakcie renowacji

2.5.5 Architektura sakralna

Do najciekawszych zabytków architektury sakralnej należą: gotycki kościół ceglany w Giżycach (XV w.), drewniane kościoły z XVII i XVIII w. w Sokołowie, Troszynie, Dobrzykowie i Nakonowie, barokowe kościoły murowane w Szczawinie Kościelnym i Iłowie, kościoły neoklasyczne w Słubicach, Sannikach i Osmolinie oraz kościoły neogotyckie w Soczewce, Nowym Duninowie, Kłótnie i Grabkowie.

Dość niepozorne, ale bardzo ważne dla zachowania pamięci historycznej są opuszczone dawne zbory ewangelickie i menonickie w Wiączeminie, Sadach, Nowym Troszynie i Nowym Wymyślu. W odróżnieniu od użytkowanych świątyń katolickich, obiekty te ulegają postępującej dewastacji.

2.5.6 Ludzie kultury, nauki i polityki

Ważnym elementem dziedzictwa jest związek regionu z wieloma postaciami, które odegrały wielkie role w polskiej i światowej kulturze, nauce i polityce. Wśród tych postaci są między innymi: król Władysław Łokietek (1260-1333), król Kazimierz Wielki (1310-1370), referendarz królewski i przyjaciel Akademii Krakowskiej Piotr Tylicki (1543 – 1616), filozof Abraham Abele Ben Hayyim Halevi (1637-1683), pionier metalurgii Kazimierz Osiński (1738-1802), pedagog Leopold Sumiński (1798-1862), wybitny działacz gospodarczy i społeczny Jan Epstein (1805 – 1885), genialny muzyk Fryderyk Chopin (1810-1849), publicysta, człowiek teatru i działacz polityczny Franciszek Dobrowolski (1830-1896), pionier południowoamerykańskiej telekomunikacji Ksawery Wakulski (1843-1925), malarz Kazimierz Lasocki (1871-1952), premier II RP Felicjan Sławoj-Składkowski (1885-1962), marszałek Edward Rydz-Śmigły (1886-1941), twórca polskiego harcerstwa Andrzej Juliusz Małkowski (1888 -1919), pisarka Maria Kownacka (1894-1982), pierwsza polska kobieta - generał Maria Wittek (1899-1997), aktor Jan Nowicki (ur. 1939), polityk Waldemar Pawlak (ur. 1959).

2.6 SPOŁECZEŃSTWO

2.6.1 Zaludnienie

Według stanu na koniec 2006 r. obszar objęty LSR zamieszkiwało 70 021 osób, co przy powierzchni 1417 km^2 odpowiada gęstości zaludnienia wynoszącej 49 osób/km^2. Wartość ta wyraźnie niższa niż średnia dla terenów wiejskich w kraju (68 osób/km^2) i ponad dwukrotnie niższa niż średnia dla kraju ogółem (122 osoby/km^2). Najsłabiej zaludnione (poniżej 40 os./km^2) są gminy północne, o dużej lesistości a najgęściej – miasto Kowal (742 os/km^2) i miejsko-wiejska gmina Gąbin (74 os/km^2).

2.6.2 Tendencje demograficzne

Podobnie jak w wielu innych wiejskich regionach kraju, w ostatnich w regionie latach obserwuje się spadkowe tendencje jeśli chodzi o zaludnienie. Jednak o ile liczba ludności wiejskiej w Polsce w latach 1995-2006 spadła o 0,2%, o tyle w obszarze objętym LSR spadek ten wyniósł aż 7,0 %, a nawet jeśli pominąć gminę Łąck, gdzie nastąpiła zmiana granic na korzyść Płocka, liczba ludności regionu spadła o 4,2%. Przyczyny tej różnicy na niekorzyść regionu należy upatrywać nie tyle w niższej dzietności, ile w wyższym tempie emigracji do miast oraz w wyższej umieralności osób starszych. Przemawiają za tym statystki z lat 1995-2004, które wskazują, że w tym czasie liczba osób w wieku produkcyjnym w regionie wzrosła o 4% podczas gdy gdzie indziej na polskiej wsi aż o 9% a średnio w kraju o 7% oraz, że w tym samym okresie liczba osób w wieku emerytalnym w regionie spadła o 5% podczas gdy średnio w kraju wzrosła o 12% a na polskiej wsi nie zmieniła się. Dane te pośrednio wystawiają świadectwo warunkom życia w regionie.

2.6.3 Wykształcenie

Pod względem wykształcenia region nie odbiega od innych terenów wiejskich województwa mazowieckiego i kujawsko-pomorskiego, co jednak oznacza, że poziom wykształcenia mieszkańców regionu jest zdecydowanie niższy niż mieszkańców miast dwóch rozpatrywanych województw czy nawet średni poziom wykształcenia Polaków. I tak, w regionie odsetek ludzi z wyższym wykształceniem wynosił w 2002 r. 4%, podczas gdy średnio w Polsce 10% a w miastach dwóch województw aż 15%.

Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosił 18% w regionie, 29% w Polsce i 34% w miastach dwóch województw. Z kolei odsetek ludzi najgorzej wykształconych (wykształcenie zasadnicze lub niższe) wynosiło odpowiednio 75%, 58% i 48%. Ta przepaść jest z jednej strony odzwierciedleniem nierównego startu życiowego dzieci miejskich i wiejskich a z drugiej strony miarą „drenażu mózgów" z terenów wiejskich do miast oferujących lepsze perspektywy zawodowe.

2.6.4 Struktura narodowościowa

Obecnie osoby narodowości polskiej stanowią praktycznie 100% ludności regionu. Należy jednak pamiętać, że jeszcze 70 lat temu struktura narodowościowa była dużo bardziej złożona. Szacuje się, że przed wojną w powiecie gostynińskim odsetek ludności niemieckiej wynosił około 10%. Ludności żydowskiej było przypuszczalnie jeszcze więcej, jeśli wziąć pod uwagę, że w okresie międzywojennym Żydzi stanowili 27% ludności Gostynina i 35% mieszkańców Gąbina. Druga wojna światowa położyła temu kres. Niemal wszyscy Żydzi regionu zginęli w wyniku hitlerowskiego ludobójstwa, wielu z nich zgładzono w obozie w Chełmnie nad Nerem. Niemcy w ogromnej większości wyjechali na zachód zanim dotarła tu Armia Czerwona.

2.6.5 Aktywność społeczna

W obszarze objętym LSR działa przynajmniej sto kilkadziesiąt formalnych i nieformalnych organizacji pozarządowych. Są wśród nich koła gospodyń wiejskich, kluby sportowe i ochotnicze straże pożarne, odgrywające ogromną rolę w integrowaniu społeczności lokalnych. Ponadto, działa tu wiele organizacji o innych profilach, w tym organizacje charytatywne, towarzystwa krajoznawcze, organizacje ekologiczne, stowarzyszenia kulturalne, organizacje producenckie i turystyczne oraz lokalne stowarzyszenia na rzecz rozwoju. Poziom nasycenia obszaru organizacjami społecznymi jest jednak bardzo nierówny. Obok gmin mogących się poszczycić ich znaczącą liczbą są takie w których działają pojedyncze organizacje lub nawet nie ma ich wcale. Niepełny wykaz organizacji pozarządowych zawiera Tabela 2.2.

Tabela 2.2. Organizacje pozarządowe obszaru objętego LSR (2008 r.).

	OSP	Koła gospodyń wiejskich	Kluby Seniora	Kluby Sportowe	Inne	Inne - wyszczególnienie
Baruchowo	7	2	1	1	1	Stowarzyszenie Nobilesik
Gąbin	1	2			8	Związek Piłsudczyków Oddział Gąbin, Towarzystwo Miłośników Ziemi Gąbińskiej, Stowarzyszenie Współpracy Mieszkańców Miasta i Gminy Gąbin z mieszkańcami Francuskiej Gminy Saint Barthelemy D'Anjou, Orkiestra Dęta przy OSP w Gąbinie, Gąbińska Drużyna Harcerska "Młode Wilki", Gromada Zuchowa "Dzielni Wojownicy", Kapela Ludowa Czermno, Stowarzyszenie Producentów Polskich Szkółkarska Grupa Centrum w Gąbinie
Gostynin	22				17	Towarzystwo Miłośników Ziemi Gostynińskiej, Rodzinny Klub Abstynenta "Przystań Życia", Stowarzyszenie Użytkowników Działek Letniskowych w Miałkówku, Stowarzyszenie Wychowanków i Nauczycieli Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki oraz Gimnazjum im. Narcyzy Żmichowskie w

						Gostyninie, Towarzystwo Popierania Twórczości Plastycznej w Gostyninie, Stowarzyszenie Pomocy dla Osób Niepełnosprawnych im. św. Brata Alberta, Stowarzyszenie Ekologiczne Zielona Alternatywa, Towarzystwo Wspierania Sierot i Ofiar Patologii Rodzin BRATEK, Polski Związek Niewidomych Koło Terenowe, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Gostyninie, Towarzystwo Promocji Ziemi Gostynińskiej, Gostynińska Wspólnota Samorządowa, Stowarzyszenie Jeździeckie Bierzewice, Stowarzyszenie Przedsiębiorców Gostynińskich, Stowarzyszenie Kwaterodawców Pojezierza Gostynińskiego, Gostynińskie Towarzystwo Naukowo-Kulturalne
Iłów	5			3	1	Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Ziemi Iłowskiej
Kowal (Miasto i Gmina)	1	1		1	5	Koło PCK, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych, Związek Emerytów i Rencistów, Towarzystwo Miłośników Kowala i Okolic, Polski Związek Hodowców Gołębi Pocztowych
Łąck	1			1	5	Stowarzyszenie Przyjaciół Stada Ogierów w Łącku, Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego w Łącku, Stowarzyszenie Popierania Galerii Koszelówka w Koszelówce, Fundacja "AKTYWNI RAZEM" w Łącku, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Korzeń i Okolice
Nowy Duninów	3			1		-
Pacyna	7			1	1	Pacyńskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Społecznych
Sanniki	10	3	1	2	5	Towarzystwo Wspierania Rozwoju Ziemi Sannickiej, Parafialny Zespół Charytatywny CARITAS, Towarzystwo im. Fryderyka Chopina Koło w Sannikach, Mazowiecki Oddział Stowarzyszenie Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi EKOLAND, Towarzystwo Wspierania Rozwoju Wsi Brzezia i Lasek,
Słubice	6	2		2	2	Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne ZIARNO, Stowarzyszenie przeciw elektroskażeniom, Fundacja "Wieś Ekologiczna" im św. Franciszka z Asyżu, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów o/ Płock, Katolickie Stowarzyszenie "Civitas Christiana", Stowarzyszenie Producentów Owoców i Warzyw RARYTAS, Gminno-Parafialne Stowarzyszenie Pomocy Osobom Zdrowym
Szczawin Kościelny	9			1		-

Aktywność społeczna przejawia się nie tylko poprzez działalność organizacji pozarządowych, ale także w ramach działalności placówek samorządowych, w tym w szczególności 6 gminnych ośrodków kultury, 2 domów ludowych i około 20 świetlic wiejskich.

W regionie corocznie urządza się ponad sto różnych otwartych imprez takich, jak przeglądy artystyczne, zawody sportowe, święta ludowe, spotkania integracyjne itp., w których członkowie społeczności lokalnych uczestniczą nie tylko jako widzowie, ale także jako współorganizatorzy – wolontariusze.

2.7 Gospodarka

2.7.1 Struktura gospodarki

Źródła utrzymania

Według spisu powszechnego z 2002 r., w ponad 44% gospodarstw domowych regionu podstawowy dochód stanowią niezarobkowe źródła utrzymania, tj. emerytury, renty, zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki z pomocy społecznej itp., przy czym rodzin żyjących głównie z emerytur było ponad 26%, a niecałe 19% żyło z różnego typu rent i zasiłków. Chociaż statystyki te nie odbiegają od średniej krajowej, są jednak bardzo niepokojące, ponieważ pośrednio świadczą o poważnym obciążeniu pracującej części społeczeństwa kosztami utrzymania osób niepracujących.

Struktura źródeł utrzymania nie pozostawia wątpliwości co do tego, że region ma charakter wybitnie rolniczy. W regionie z pracy w tym sektorze lub z emerytur rolniczych utrzymywało się w 2002 r. blisko 40% rodzin, natomiast w kraju odsetek ten wyniósł jedynie 9%. W ścisłym związku z tą dominacją rolnictwa pozostaje znacznie niższy niż średnio w kraju odsetek rodzin utrzymujących się z pracy najemnej poza rolnictwem (odpowiednio 27% i 40%) oraz rodzin żyjących z emerytur pracowniczych (12% w regionie i 20% w kraju).

Aktywność ekonomiczna, miejsca pracy i bezrobocie

Według spisu powszechnego z 2002 r. 59% osób powyżej 15 roku życia w regionie było aktywnych ekonomicznie, tj. pracowało lub poszukiwało pracy, natomiast poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia wynosiły odpowiednio 45% i 21% w porównaniu z 44% i 20% odpowiednio dla kraju.

W ostatecznym rozrachunku tym, co najlepiej ilustruje społeczne znaczenie poszczególnych branż gospodarki jest liczba tworzonych przez nie miejsc pracy. Niestety, te podstawowe dane są dla gmin bardzo niepełne, ponieważ dla tego poziomu GUS nie publikuje informacji o zatrudnieniu w dwóch podstawowych obszarach, tj. w mikroprzedsiębiorstwach (do 9 osób) i rolnictwie indywidualnym. W tej sytuacji liczbę miejsc pracy w poszczególnych obszarach gospodarki i ewentualne tendencje w tym zakresie można szacować jedynie orientacyjnie, posiłkując się opublikowanymi danymi ze spisów rolnych 1996 i 2002, które jednak były wykonywane według różnych metodyk, oraz ogólnopolskimi wskaźnikami przeciętnego zatrudnienia w zakładach osób fizycznych, publikowanymi przez GUS w raportach tematycznych dotyczących tego obszaru. Próbę takiego szacunku przedstawia Tabela 2.3.

Tabela 2.3. Zmiany struktury zatrudnienia w obszarze objętym LSR w latach 1995-2004.

Obszar	**1995**	**2004**	**zmiana**
		%	
usługi nierynkowe >9 os.	7,7	9,9	28,9
usługi rynkowe > 9 os.	4,9	3,6	-25,3
przemysł > 9 os.	7,6	5,0	-34,1
rolnictwo > 9 os.	3,9	0,8	-80,4
mikrofirmy do 9 os.	12,9	24,9	92,1
rolnictwo indywidualne	63,0	55,8	-11,4

Szacuje się, że w 1995 r. liczba miejsc pracy wynosiła 24 500, z czego 63% stanowiły miejsca pracy w rolnictwie indywidualnym, 24% - w zakładach zatrudniających ponad 9 osób (dalej zwanych zakładami większymi) a 13% w zakładach osób fizycznych, dalej zwanych mikrofirmami.

W segmencie zakładów większych, wśród 5909 miejsc pracy 1891 (32%) stanowiły miejsca pracy w usługach nierynkowych, 1871 (32%) – miejsca pracy w przemyśle, 1194 (20%) – w usługach rynkowych a 953 (16%) – w rolnictwie. W ciągu jednej dekady liczba miejsc pracy w sektorze większych zakładów zmalała o 1239 (tj. o 21%), przy czym najbardziej drastyczny spadek zatrudnienia nastąpił w rolnictwie (769 utraconych miejsc pracy, tj. 81% stanu z 1995 r.) a mniejszy w przemyśle (odpowiednio 659 i 35%) oraz usługach rynkowych (317 i 27%). Jedynym działem, w którym nastąpił wzrost zatrudnienia (506 nowych miejsc pracy, względny wzrost o 27%) był sektor usług nierynkowych.

W latach 1995-2004 liczba miejsc pracy w mikrofirmach wzrosła przypuszczalnie o około 2800 (przy założeniu, zgodnie z ogólnopolskimi raportami GUS, że w każdym z takich zakładów przeciętnie pracują 2 osoby), natomiast liczba pracujących w rolnictwie indywidualnym mogła zmaleć o około 2000. Należy podkreślić, że liczby dotyczące pracy w rolnictwie są najmniej pewne ze względu na różne metodyki spisów rolnych 1996 i 2002 oraz uzależnienie wyników od indywidualnej oceny własnego wkładu pracy w gospodarstwo przez poszczególnych respondentów. Dość powiedzieć, że według spisu z 1996 r. w regionie w rolnictwie indywidualnym pracowało około 20 tysięcy ludzi a wg spisu z 2002 r. około 12 tysięcy osób pracowało wyłącznie lub głównie w rolnictwie. Przyjęte w niniejszym opracowaniu liczby są szacunkami wynikającymi z porównania obu metodyk i oceny rzeczywistych zjawisk, jakie w tym czasie zaszły w rolnictwie.

Jeżeli powyższe szacunki są prawdziwe, to ogólna liczba miejsc pracy w regionie zmniejszyła się w latach 1996-2002 o około 500, tj. o około 2%, a struktura gospodarki zmieniła się tak, że:

- wyraźnie zmalała rola zakładów większych (spadek udziału w zatrudnieniu z 24% do 19%)
- zauważalnie zmalała rola gospodarstw indywidualnych (spadek udziału w zatrudnieniu z 63% do 56%)
- ogromnie wzrosła rola mikrofirm (wzrost udziału w zatrudnieniu z 13% do 25%).

W 2002 r. udział rolnictwa indywidualnego w tworzeniu miejsc pracy wynosił 56%, natomiast odsetek rodzin utrzymujących się z pracy we własnym gospodarstwie w ogólnej liczbie rodzin żyjących z pracy wynosił 35%. Oznacza to, że znaczna część miejsc pracy w rolnictwie nie wystarcza do zapewnienia bytu rodzinom. Można przypuszczać, że ten stan rzeczy spowodowany jest dwoma nawzajem oddziałującymi na siebie czynnikami, a mianowicie niską rentownością produkcji rolnej i tak zwanym ukrytym bezrobociem w gospodarstwach indywidualnych.

Powyższa konstatacja stawia w innym świetle dane o bezrobociu i rodzinach żyjących z pomocy socjalnej. W statystykach dotyczących tych zjawisk gminy „rolnicze" wypadają generalnie lepiej niż gminy „leśne" regionu. Wydaje się, że może to być związane między innymi z „amortyzującą" rolą ukrytego bezrobocia w rolnictwie indywidualnym.

W latach 2003-2007 sytuacja na rynku pracy niewątpliwie poprawiła się a liczba pracujących (bez rolnictwa indywidualnego i mikrofirm) wzrosła o 7% i 329 osób, czemu towarzyszył spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych o 29% i aż 2392 osób. Biorąc pod uwagę fakt, że liczba osób pracujących w rolnictwie indywidualnym w powiatach gostynińskim i płockim praktycznie nie zmieniła się, można wnioskować, że dodatkowe miejsca pracy w liczbie ponad 2300 stworzono właśnie w sektorze mikroprzedsiębiorstw. Również na podstawie analizy danych dla powiatów (dane tego dla gmin są niedostępne) można domniemywać, że nowe miejsca pracy powstały przede wszystkim w usługach rynkowych. Znaczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych w sekcji F (budownictwo) sugeruje, że to właśnie ta sekcja miała najbardziej znaczący wkład w pozytywne zmiany.

2.7.2 Rolnictwo

Warunki produkcji rolniczej w regionie są generalnie mniej korzystne niż na terenach sąsiednich z powodu bardzo dużego udziału najsłabszych gleb, a także rosnącego deficytu wody.

W obszarze objętym LSR użytki rolne stanowią 55% powierzchni ogółem, z czego ponad 82% to grunty orne a 15% - trwałe użytki zielone. Pozostałe niespełna 3% stanowią sady. W regionie uprawia się głównie zboża. Żyto zajmuje 20% powierzchni zasiewów, mieszanki zbożowe 19% a pszenica 15%. Takie proporcje świadczą o dużym udziale gleb mało urodzajnych. Generalnie w Polsce proporcje między żytem a pszenicą są dokładnie odwrotne niż w regionie

Uprawa warzyw gruntowych z jednej strony wymaga dobrych warunków glebowych a z drugiej – możliwości zbytu. W regionie takim zagłębiem warzywnym jest położona najbliżej Warszawy gmina Iłów, natomiast ze względu na złe gleby prawie zupełnie nie uprawia się warzyw w gminach centralnych, sąsiadujących z Płockiem i Gostyninem Najsłynniejszym rolnym produktem eksportowym regionu, a ściślej biorąc, jego wschodniej części, są truskawki. Tutaj znajdują one bardzo dogodne warunki dzięki obecności lekkich, ale dość żyznych i zasobnych w materię organiczną gleb murszowatych, powstałych na osuszonych zalewiskach Wisły.

Region gąbińsko-włocławski nie odbiega specjalnie od średniej krajowej pod względem intensywności i głównych kierunków produkcji zwierzęcej.

Średnia powierzchnia gospodarstw wynosi 7,5 ha i jest to wartość o 14% wyższa od średniej powierzchni gospodarstwa w kraju (6,6 ha). Według spisu z 2002 r., w porównaniu z resztą kraju, w regionie jest znacznie mniej gospodarstw najmniejszych (do 2 ha) i największych (powyżej 50 ha). Region charakteryzuje się znacznie wyższym od średniej krajowej udziałem gruntów we władaniu gospodarstw w grupie 5 – 20 ha (58% w porównaniu z 39%) oraz znacznie niższym odsetkiem gruntów należących do gospodarstw o powierzchni ponad 50 ha (odpowiednio 8% i 25%).

W latach 1996 - 2002 nastąpiły dość wyraźne zmiany w strukturze grup obszarowych w regionie. Istnieje bardzo silna tendencja do wzrostu liczby gospodarstw największych (powyżej 20 ha), przy jednoczesnym wyraźnym spadku liczebności gospodarstw średnich (5 – 15 ha) oraz wzroście liczby gospodarstw bardzo małych (< 2 ha). Oznacza to, że struktura obszarowa rolnictwa w regionie stopniowo upodabnia się do struktury charakterystycznej dla całego kraju, przy czym przyrost gospodarstw największych wiąże się ze wzrostem znaczenia produkcji na rynek, natomiast wzrost liczby gospodarstw bardzo małych generalnie wiąże się z wygaszaniem produkcji rolnej na rzecz rekreacji.

W latach 1996 - 2002 nastąpiły dość wyraźne zmiany jeśli chodzi o cele produkcji rolnej gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha. Aż ośmiokrotnie (z 2% do 16%) wzrósł odsetek gospodarstw, które zaniechały produkcji, natomiast ponad trzykrotnie (10% do 3%) spadł udział gospodarstw produkujących wyłącznie na własne potrzeby. Chociaż w tym samym czasie spadł nieznacznie (z 60% do 57%) udział gospodarstw towarowych, to jednoczesne zmiany w strukturze wielkościowej gospodarstw oznaczają, że istotnie wzrósł areał gruntów produkujących przede wszystkim na rynek. Zmiany te należy uznać za niewątpliwie korzystne z ekonomicznego punktu widzenia. Ponad połowa (53%) prowadzących gospodarstwa nie posiada wykształcenia rolniczego, a jedynie co piętnastym gospodarstwem rolnym kieruje osoba posiadająca wykształcenie rolnicze średnie. Dane te niewątpliwie muszą budzić niepokój, natomiast faktem jest, że region pod względem wykształcenia rolników nieco wyprzedza resztę kraju .

Jedynie 34% gospodarstw domowych władających indywidualnymi gospodarstwami rolnymi utrzymuje się z rolnictwa. Jakkolwiek wskaźnik ten może wydawać się niski, jest on znacznie wyższy niż średnia krajowa (21%). Drugim źródłem utrzymania jest praca najemna (25%), natomiast trzecim – emerytury i renty, z których żyje 21% rodzin rolniczych w regionie w porównaniu z 31% w kraju. Dane te są zbieżne ze statystykami dotyczącymi demografii, z których wydaje się wynikać, że przeciętna długość życia mieszkańców regionu jest niższa niż średnia krajowa.

2.7.3 Turystyka

W opracowaniach waloryzacyjnych Instytutu Geografii PAN, obszar objęty LSR jest jedynym w centralnej Polsce obszarem o wysokich walorach estetycznych. Rzeczywiście, jeziora, przyjazne sosnowe lasy i dolina Wisły stanowią kombinację cech składających się na potencjalnie bardzo dużą atrakcyjność turystyczną regionu. Uzupełnieniem tego naturalnego potencjału jest dotychczas niemal zupełnie niezagospodarowany dla turystyki potencjał kulturowy.

Ogromnie ważnym aspektem potencjału rozwojowego regionu jako destynacji turystycznej jest jego położenie w odległości zaledwie kilkadziesiąt minut jazdy z aglomeracji warszawskiej i łódzkiej, których mieszkańcy sami stanowią czteromilionowy rynek turystyczny i które ponadto są celem podróży milionów turystów zagranicznych.

Zdecydowana większość turystów odwiedzających region pochodzi z Polski, przy czym dominują goście z okolic Warszawy i Łodzi. Dalej plasują się między innymi Śląsk i Kraków oraz pobliskie duże miasta tj. Płock i Włocławek. Turyści zagraniczni stanowią niewielki, ale ważny segment rynku, dla którego magnesem jest między innymi związany z Chopinem pałac w Sannikach

Profil społeczny turystów odwiedzających region jest dość zróżnicowany, przy czym dominują osoby raczej mniej zamożne, w tym pary w wieku przedemerytalnym lub emerytalnym, rodziny z dziećmi oraz młodzież szkolna. Turyści o wyższym statusie materialnym to między innymi turyści kulturowi z zagranicy oraz biznesmeni ze stolicy (turystyka konferencyjna) a także pewna część właścicieli działek letniskowych.

Podstawowym celem przyjazdów jest spokojny wypoczynek, powiązany z korzystaniem z najbardziej oczywistych atrakcji naturalnych (spacery po lesie, ryby, kąpiel w jeziorach) i prostych atrakcji „sztucznych" (grill, mała gastronomia, przejażdżka bryczką). W ostatnich latach wyraźnie rozwinęły się, nie bez wyraźnych starań ze strony miejscowych władz i samej branży, niektóre formy turystyki kwalifikowanej, w tym szczególnie żeglarstwo, turystyka rowerowa i konna. Rośnie też znaczenie ekoturystyki, której przedstawiciele przyjeżdżają tu głównie po to, aby studiować osobliwości tutejszej przyrody, w tym przede wszystkim ptactwa. Bardziej masową i szybko zyskującą na popularności formą ekoturystyki jest turystyka edukacyjna w „zielonych szkołach". Klasyczna agroturystyka, polegająca na przyjmowaniu gości w funkcjonujących gospodarstwach rolnych, stanowi niezbyt duży, ale również rosnący segment rynku..

W ramach prac nad ZSROW podjęto próbę oszacowania znaczenia turystyki dla gospodarki regionu. Wyniki tych prac były podstawą do opracowania tabeli 2.4.

Tabela 2.4. Wielkość regionalnego rynku turystycznego w liczbach

Lp.	Wyszczególnienie	miejsca	osobodni	tys. zł
1.	agroturystyka	800	24 000	1 300
2.	pensjonaty/hoteliki	450	13 500	1 800
3.	ośrodki wypoczynkowe	2 300	74 000	4 500
4.	pokoje	150	4 800	100
5.	pola namiotowe	2 300	43 000	1 500
6.	większe hotele	800	37 000	5 600
7.	domki letniskowe	2 800	136 000	1 000
8.	zielone szkoły	100	4 400	400
9.	Razem	9 700	336 700	16 200

Oszacowana powyżej wartość rocznych obrotów z turystyki odpowiada około 365 pełnoetatowym, całorocznym miejscom pracy ze średnią płacą i narzutami. Stanowi to około 3% wszystkich miejsc pracy w regionie poza rolnictwem indywidualnym. Zważywszy, że większość miejsc pracy w turystyce jest niżej płatna, można przypuszczać, że sektor ten daje pracę, w skali rocznej, około 400 – 500 osobom w regionie. Biorąc pod uwagę to, jak duże są jeszcze regionalne rezerwy rozwojowe turystyki, związane ze słabym poziomem samoorganizacji i promocji, niskim stopniem wykorzystania wielu atrakcji, szczególnie kulturowych, oraz obecną bardzo niekorzystną strukturą klientów regionu (dominacja działkowiczów), należy ocenić, że branża turystyczna może, przy konsekwentnej polityce i zaangażowaniu wszystkich zainteresowanych, w przyszłości znacznie zwiększyć swoje znaczenie dla gospodarki regionu.

2.8 Specyfika obszaru

Na tle otaczających terenów północnego Mazowsza i południowych Kujaw, Nadwiślańskie Pogranicze Mazowiecko-Kujawskie wyróżnia się między innymi:

- <u>w zakresie geomorfologii</u>
  - znacznym zróżnicowaniem geomorfologicznym, w tym obecnością licznych wzgórz wydmowych, rynien jeziornych i rozległych niecek zastoiskowych
  - znacznym udziałem terenów ukształtowanych przez Wisłę, w tym terenów, które jeszcze stosunkowo niedawno, przed obwałowaniem rzeki, stanowiły czynną terasę zalewową
  - wysoką jeziornością
- <u>w zakresie walorów przyrody ożywionej:</u>
  - wynikającą z uwarunkowań geomorfologicznych dużą różnorodnością siedlisk przyrodniczych
  - wysoką lesistością
  - dużym zróżnicowaniem naturalnych i półnaturalnych zespołów roślinnych, w tym dość silną obecnością zespołów wymienionych w Dyrektywie Siedliskowej
  - dużym znaczeniem dla lęgowych i migrujących gatunków ptaków związanych dolinami wielkich rzek, rozległymi mokradłami i starymi lasami
- <u>w zakresie historii:</u>
  - wybitną rolą w okresie konsolidacji państwa polskiego za ostatnich Piastów, Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego
  - dużym znaczeniem gospodarczym w okresie rozkwitu Rzeczypospolitej Obojga Narodów, związanym z położeniem na wodnym i lądowym szlaku handlowym Warszawa - Gdańsk
  - poważnym wkładem Olędrów, tj. kolonistów z Niderlandów i północnych Niemiec, w rozwój osadnictwa i ujarzmienie Wisły
  - znacznym udziałem powstałych w XVIII i XIX wielkich majątków ziemskich, których istnienie wpłynęło na strukturę sieci osadniczej oraz charakter wielu wsi
  - znaczącą rolą jednej ze scen życia politycznego i towarzyskiego piłsudczykowskiej elity władzy w 20-leciu międzywojennym
- <u>w zakresie kultury:</u>
  - silnymi związkami z wieloma postaciami, które odegrały ważną rolę w rozwoju polskiej i światowej kultury, nauki i myśli politycznej, w tym z ludźmi tak wybitnymi, jak Kazimierz Wielki i Fryderyk Chopin

- oryginalną i wciąż jeszcze dość silną kulturą ludową, związaną przede wszystkim z Ziemią Gąbińsko-Sannicką na wschodzie i Białymi Kujawami na zachodzie
- stosunkowo licznie i dobrze zachowanymi zabytkami budownictwa wiejskiego, szczególnie na terenach osadnictwa olenderskiego oraz w Lasach Gostynińskich
- licznymi zachowanymi dworkami i pałacykami ziemiańskimi
- silnymi związkami z wieloma ważnymi postaciami ze świata kultury, nauki i polityki

- w zakresie struktury społeczno-gospodarczej:
  - generalnie niekorzystnymi naturalnymi warunkami produkcji rolnej
  - ograniczeniami w zakresie rozwoju przemysłu i intensywnego rolnictwa, wynikającymi z wysokich walorów przyrodniczych i prawnej ochrony większości obszaru objętego LSR
  - szybciej niż gdzie indziej postępującym wyludnieniem, związanym głównie z odpływem ludzi młodych i wykształconych do miast
  - wyraźnie zaznaczoną rolą turystyki, wykorzystującej ponadprzeciętne walory naturalne regionu oraz bliskość wielkich aglomeracji: warszawskiej i łódzkiej.

Sposób wykorzystania specyfiki obszaru objętego LSR opisano szczegółowo w punkcie 5 i podsumowano w punkcie 7.

3. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU OBJĘTEGO LSR

Zadaniem analizy mocnych stron, szans, słabych stron i zagrożeń jest ułatwienie prawidłowego sformułowania celów ogólnych i szczegółowych LSR. Mając to na uwadze, w analizie skupiono się na tych aspektach rzeczywistości, na które realizacja LSR może mieć realny wpływ w świetle zakresu działań dostępnych w ramach Osi Leader, natomiast pominięto te sfery, których kształtowanie leży poza zasięgiem działań leaderowskich. To właśnie z tego powodu nie ujęto w analizie takich zagadnień, jak drogownictwo, gospodarka wodno-ściekowa, publiczna opieka zdrowotna czy infrastruktura oświaty i szkolnictwa. Jest zrozumiałe, że w tych i wielu innych dziedzinach istnieją problemy do rozwiązania, ale ujmowanie ich w analizie SWOT utrudniłoby wyciąganie prawidłowych wniosków dotyczących charakteru zadań, jakie należy wspierać poprzez realizację LSR.

W analizie uwzględniono trzy sfery tematyczne, tj.:
- przyrodę i środowisko
- historię i kulturę
- społeczeństwo i gospodarkę.

Ze względu na rozpiętość tematyczną tych sfer analizę przeprowadzono odrębnie dla każdej z nich.

3.1 Przyroda i środowisko

Mocne strony
- Znaczny udział terenów o funkcjach przyrodniczych (Wisła, lasy, łąki, mokradła, jeziora)
- Znaczna, jak na warunki środkowej Polski, różnorodność krajobrazowa
- Bardzo duża różnorodność siedliskowa i obecność wielu siedlisk o znaczeniu europejskim
- Bardzo duża różnorodność gatunkowa flory i fauny i obecność wielu gatunków rzadkich i zagrożonych w skali kraju lub kontynentu

Szanse
- Rozwój energetyki odnawialnej jako gałęzi lokalnej gospodarki i szansy na zrównoważony rozwój
- Wzrost znaczenia ochrony przyrody i środowiska w politykach europejskich i krajowych
- Zmiany prawne i kulturowe sprzyjające uspołecznieniu działań w zakresie ochrony przyrody i środowiska
- Duże znaczenie przyrody jako potencjalnej atrakcji turystycznej

Słabe strony
- Zanieczyszczenie wód
- Pogarszający się bilans wodny obszaru
- Znaczny udział lasów jednowiekowych
- Ubóstwo przyrodnicze monokultur rolniczych

Zagrożenia
- Inwestycje prywatne i publiczne na terenach wrażliwych przyrodniczo
- Niski poziom społecznej akceptacji dla realnych działań na rzecz ochrony przyrody
- Pęd do intensyfikacji rolnictwa, w tym powiększania „areału w kulturze rolnej", często bez uwzględniania konsekwencji przyrodniczych
- Złe nawyki mieszkańców i turystów, przyczyniające się do niszczenia zasobów przyrody
- Niski poziom wiedzy mieszkańców na temat zagrożeń środowiska i sposobów jego ochrony

3.2 Historia i kultura

Mocne strony
- Liczne dawne siedziby ziemiańskie, niekiedy o dużej wartości historycznej i artystycznej
- Liczne zabytki dawnej, także drewnianej, architektury wiejskiej
- Liczne zabytki architektury związane z osadnictwem olenderskim
- Barwna i burzliwa historia
- Oryginalny i nadal żywy folklor Białych Kujaw i Ziemi Gąbińsko-Sannickiej

Szanse
- Rosnące zainteresowanie inwestorów prywatnych nabywaniem i ratowaniem zabytków
- Rozwój turystyki kulturowej

Słabe strony
- Zły stan i postępujące niszczenie większości zabytków architektury
- Niski stopień dostępności zabytków architektury poza kościołami katolickimi
- Słaba znajomość własnej historii wśród mieszkańców
- Silnie ograniczone możliwości rozwoju indywidualnych talentów artystycznych
- Silnie ograniczona oferta kulturalna dla mieszkańców
- Ograniczone możliwości rozwijania umiejętności sportowych i uczestnictwa w imprezach sportowych
- Niska świadomość wagi dziedzictwa kulturowego w społeczności lokalnej, w tym postrzeganie wiejskości i kultury ludowej jako niepotrzebnego, a nawet wstydliwego bagażu
- Niedostatek lokalnych środków na ochronę zabytków

Zagrożenia
- Zanikanie więzi z małymi ojczyznami w wyniku braku wiedzy o ich historii i kulturze
- Konsumpcyjne nastawienie społeczeństwa ograniczające jego aktywność kulturalną
- Niedostateczne wsparcie finansowe ze strony Państwa dla zachowania dziedzictwa kulturowego przy braku lokalnych środków
- Pozbawianie obiektów zabytkowych ich (potencjalnych) publicznych funkcji przez nowych, prywatnych właścicieli

3.3 Społeczeństwo i gospodarka

Mocne strony
- Konkurencyjne wobec innych regionów turystycznych położenie względem aglomeracji warszawskiej i łódzkiej
- Branża turystyczna rozwinięta lepiej niż na sąsiednich obszarach wiejskich
- Dobrze rozwinięta produkcja owoców i warzyw na wschodzie regionu
- Względnie duża aktywność społeczna w większości gmin obszaru

Szanse
- Napływ lepiej wykształconych i bardziej aktywnych społecznie mieszkańców
- Zachodzące zmiany ekonomiczne i społeczne, sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki
- Intensywniejsza wymiana międzynarodowa i transfer wiedzy w rezultacie globalizacji i integracji europejskiej
- Rozwój gospodarczy dużych aglomeracji miejskich, stanowiących potencjalne rynki zbytu dla rolnictwa i niszowych produktów żywnościowych
- Rozwój technologii informatycznych, umożliwiających uczestnictwo w gospodarce opartej na wiedzy z dala od dużych ośrodków miejskich

Słabe strony

- Znaczący odsetek mieszkańców poddanych marginalizacji ze względu na niepełnosprawność, wiek, braki w wykształceniu lub ubóstwo
- Niski poziom wykształcenia mieszkańców
- Odpływ najaktywniejszych i najlepiej wykształconych mieszkańców obszaru
- Złe nawyki mieszkańców, przyczyniające się do niszczenia zasobów przyrody
- Niski poziom wiedzy mieszkańców na temat zagrożeń środowiska i sposobów jego ochrony
- Na ogół mało korzystne warunki glebowo-klimatyczne dla produkcji rolnej
- Ograniczenia dla rolnictwa i przemysłu wynikające z objęcia przyrody większości regionu ochroną prawną
- Ukryte bezrobocie w rolnictwie
- Zbyt słaba promocja turystyczna regionu i informacja turystyczna na miejscu
- Niski poziom wykorzystania możliwości rozwoju małych obiektów hotelarskich w harmonii z istniejącym zainwestowaniem i przyrodą
- Niski poziom wykorzystania możliwości rozwoju atrakcyjnej i urozmaiconej oferty programowej dla turystów
- Słabo rozwinięta ogólnodostępna infrastruktura turystyczna
- Zaniedbane przestrzenie publiczne
- Słabo rozwinięte pozarolnicze działy gospodarki, szczególnie w sektorze prywatnym
- Nikły udział branż gospodarki opartych na zaawansowanych technologiach i wiedzy
- Ograniczony dostęp do technologii komputerowych, w tym zwłaszcza do szerokopasmowego Internetu

Zagrożenia

- Narastanie konkurencji ze strony miast o młodych i najlepiej wykształconych mieszkańców obszaru
- Atomizacja społeczeństwa i zamykanie się ludzi w kręgu własnych spraw
- Niezrównoważony rozwój budownictwa letniskowego, niszczącego krajobraz i pogarszającego pozycję rynkową branży turystycznej

Wnioski wynikające z analizy SWOT streszczono w punkcie 6.1.

4. CELE OGÓLNE, SZCZEGÓŁOWE I PRZEDSIĘWZIĘCIA LSR

4.1. ZSROW a LSR

W 2006 r., w ramach Schematu I Pilotażowego Programu Leader +, Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego opracowało Zintegrowaną Strategię Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZSROW) Regionu Włocławsko-Gąbińskiego, która stała się dokumentem programowym nowo utworzonej Fundacji AKTYWNI RAZEM. W ZSROW nie tylko sformułowano konkretne działania do realizacji przez Fundację w ramach Schematu II, ale osadzono je w szerszym kontekście pięciu celów strategicznych oraz trzydziestu siedmiu celów operacyjnych, sformułowanych następująco:

Cel strategiczny 1: Pełne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi

Cele operacyjne:

1. Odtworzenie i rekompozycja kulturowego krajobrazu nadwiślańskiego.
2. Harmonizacja zagospodarowania turystycznego z krajobrazem pojeziernym i leśnym.
3. Wypracowanie i wdrożenie spójnej wizji architektoniczno-przestrzennej wsi pogranicza kujawsko-mazowieckiego.
4. Przywrócenie zespołom dworskim i pałacowym materialnej świetności i rangi kluczowych ośrodków życia kulturalnego i gospodarczego wsi.
5. Zachowanie i/lub twórcze wykorzystanie zabytków architektury wiejskiej, przemysłowej, inżynieryjnej i sakralnej.
6. Zachowanie lub przywrócenie pamięci historycznej mieszkańców.
7. Zachowanie lub odtworzenie folkloru i tradycyjnych umiejętności typowych dla regionu.
8. Rozwój amatorskiej i zawodowej twórczości artystycznej.
9. Stworzenie atrakcyjnych warunków do powszechnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w lokalnym życiu kulturalnym, sportowym i społecznym.
10. Integracja społeczności lokalnych, budowanie tożsamości regionalnej, otwarcie na świat.

Cel strategiczny 2: Skuteczna ochrona i racjonalne wykorzystanie dziedzictwa przyrody

Cele operacyjne:

1. Rozwój energetyki odnawialnej i poprawa efektywności wykorzystania energii
2. Uporządkowanie gospodarki nawozami rolniczymi
3. Uporządkowanie gospodarki odpadami
4. Uporządkowanie gospodarki ściekowej
5. Ochrona cennych gatunków, siedlisk i krajobrazu naturalnego
6. Poprawa bilansu wodnego regionu
7. Bezpieczne udostępnienie atrakcji przyrodniczych
8. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

Cel strategiczny 3: Ekologizacja rolnictwa

Cele operacyjne:

1. Upowszechnienie informacji i wiedzy fachowej wśród rolników.
2. Samoorganizacja środowisk producenckich.
3. Promocja żywności ekologicznej wśród potencjalnych odbiorców.
4. Stworzenie sieci dystrybucji produktów.
5. Podnoszenie jakości produktów.
6. Racjonalizacja kosztów produkcji.
7. Rozwój lokalnego przetwórstwa.
8. Wiązanie agroturystyki z rolnictwem ekologicznym.
9. Zachowanie bioróżnorodności genetycznej związanej z dawnymi rasami i odmianami zwierząt i roślin.
10. Odtwarzanie walorów przyrodniczych krajobrazu rolniczego.

Cel strategiczny 4: Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego

Cele operacyjne:

1. Podnoszenie kwalifikacji pracowników sektora turystycznego.
2. Wzbogacenie oferty programowej dla turystów i pełniejsze wykorzystanie atrakcji naturalnych i kulturowych, w tym rzeki Wisły.
3. Poprawa informacji turystycznej i dostępności atrakcji turystycznych.
4. Turystyczna promocja i marketing regionu.
5. Restrukturyzacja istniejącej bazy turystycznej.

Cel strategiczny 5: Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej

Cele operacyjne:

1. Upowszechnienie dostępu do komputerów i Internetu.
2. Upowszechnienie umiejętności korzystania z komputerów i Internetu.
3. Upowszechnienie kształcenia przez Internet.
4. Tworzenie miejsc pracy w gospodarce internetowej.

Powyższe cele zostały zidentyfikowane i opisane w ZSROW w wyniku szeroko zakrojonej społecznej kampanii konsultacyjnej (por. punkt 11), nie straciły na aktualności i w dalszym ciągu będą stanowiły główny punkt odniesienia w planowaniu długofalowych działań Fundacji AKTYWNI RAZEM.

Z chwilą ogłoszenia w 2008 r. zasad realizacji programu LEADER w latach 2007-2013 stało się jasne, że ZSROW nie może być podstawą do ubiegania się o środki na realizację lokalnych inicjatyw w nowym okresie programowania. Niniejsza LSR, przygotowana zgodnie z wymogami Rozporządzenia 2008 /103/659, kontynuuje założenia ZSROW, dostosowując jej treść do nowych ram formalno-prawnych. Podstawowe różnice między ZSROW a LSR są następujące:

- w swojej części wykraczającej poza Schemat II, zrealizowany w 2007 r., ZSROW jest dokumentem rzeczywiście strategicznym, definiującym w sposób ogólny długofalowe cele, natomiast LSR jest w rzeczywistości dokumentem operacyjnym, obejmującym tylko takie cele, które mieszczą się w ramach nakreślonych dla lokalnych strategii rozwoju przez PROW
- ZSROW nie zawiera wskaźników realizacji celów, natomiast LSR precyzuje konkretne i mierzalne wskaźniki, za pomocą których można monitorować postępy we wdrażaniu strategii

- w swojej części wykraczającej poza Schemat II, ZSROW nie zawiera długofalowego harmonogramu realizacji, podczas gdy w LSR znajduje się dość szczegółowy harmonogram wdrażania strategii, w tym także orientacyjne terminy poszczególnych naborów wniosków
- w swojej części wykraczającej poza Schemat II, ZSROW nie odnosi się szczegółowo do kosztów realizacji celów, natomiast LSR służy racjonalnemu i sprawnemu wykorzystaniu ściśle określonej puli pieniędzy, jaką region może otrzymać w ramach Osi 4 LEADER w okresie programowania 2007-2013
- ZSROW nie zawiera szczegółowych zasad wdrażania strategii, natomiast LSR dokładnie definiuje zarówno zasady proceduralne wdrażania strategii, jak i kryteria oceny projektów proponowanych do realizacji w ramach strategii.

Jest oczywiste, że zakres pomocy dostępny w ramach Osi 4 LEADER, jak i ograniczona ilość środków, jakie region może uzyskać z PROW na realizację LSR w latach 2007-2013 zmuszają do uwzględnienia w LSR tylko niektórych celów/przedsięwzięć, które służą społeczno-gospodarczemu rozwojowi regionu. Definiując te cele, Zarząd Fundacji AKTYWNI RAZEM, kierował się między innymi następującymi przesłankami:

- spójność celów z ZSROW
- spójność celów z PROW
- zainteresowanie ze strony potencjalnych wnioskodawców, wyrażane w czasie spotkań konsultacyjnych oraz poprzez zgłaszanie konkretnych propozycji projektów (por. punkt 11)
- maksymalizacja pozytywnych efektów społeczno-gospodarczych przy umiarkowanych kosztach
- możliwość realizacji innowacyjnych projektów, które będą stanowiły inspirację do działania dla społeczności lokalnych, władz samorządowych i przedsiębiorców
- możliwość realizacji projektów, które będą integrowały społeczności lokalne
- brak lub silnie ograniczone możliwości uzyskania pomocy na realizację celów z innych źródeł
- uwagi potencjalnych beneficjentów LSR
- wyniki dotychczas przeprowadzonych konkursów w ramach realizacji LSR.

4.2 CELE OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE LSR

Do realizacji w ramach LSR przyjęto poniżej przedstawione cele ogólne, cele szczegółowe i przedsięwzięcia.

4.2.1. Cele ogólne i szczegółowe LSR LGD Fundacji AKTYWNI RAZEM

CO 1: Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi	CS 1.1: Zachowanie i twórcze wykorzystanie zabytków
	CS 1.2: Popularyzacja dziedzictwa kulturowego i promocja jego znaczenia dla rozwoju obszaru LGD
	CS 1.3: Wzbogacanie życia kulturalnego i społecznego wsi
CO 2: Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa	CS 2.1: Rozwój energetyki odnawialnej
	CS 2.2: Popularyzacja i ochrona bioróżnorodności i tradycyjnych form kształtowania krajobrazu
	CS 2.3: Edukacja ekologiczna
	CS 2.4: Ekologiczne rolnictwo, zdrowa żywność, lokalne przetwórstwo
CO 3: Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego	CS 3.1: Promocja i informacja turystyczna
	CS 3.2: Tworzenie i rozbudowa małych obiektów hotelarskich, obiektów agroturystyki i turystyki wiejskiej
	CS 3.3: Tworzenie ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej
	CS 3.4: Kształtowanie przestrzeni publicznych przyjaznych turystom i mieszkańcom
	CS 3.5: Wzbogacanie oferty programowej sektora turystycznego
	CS 3.6: Podnoszenie kwalifikacji w zakresie świadczenia usług turystycznych
	CS 3.7: Rozwój okołoturystycznej oferty gospodarczej obszaru
CO 4: Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej	CS 4.1: Upowszechnienie umiejętności wykorzystania technologii informatycznych
	CS 4.2: Tworzenie miejsc pracy związanych z technologiami informatycznymi

4.2.2. Wskaźniki realizacji celów LSR

Wskaźniki oddziaływania (realizacji celu ogólnego)

Cel ogólny	Wskaźniki	Źródła weryfikacji	Założenia/ryzyko (niezależne od LGD)
CO 1: Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi	**5 %** społeczności obszaru zostało uświadomione w kwestii wartości dziedzictwa kulturowego i jego wykorzystania dla rozwoju obszaru; **20 %** społeczności obszaru zostało zaktywizowane kulturalnie;	• Dane LGD, SGTPG i UG dot. lokalnych samorządowych i społecznych inicjatyw dotyczących ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego	• Ekonomiczna i społeczna sytuacja kraju pozwala na skoncentrowanie się na sferze kulturowej • Lokalne inicjatywy na rzecz dziedzictwa kulturowego mogą liczyć na wsparcie szczebla krajowego i regionalnego
CO 2: Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa	**24** zrealizowane działania służące ochronie dziedzictwa przyrody obszaru z udziałem 200 podmiotów ; Wzrost liczby gospodarstw ekologicznych na obszarze o **5 %;** Wzrost liczby producentów ekologicznych na obszarze o **5 %;**	• Dane LGD, UG, i wojewódzkich IJHARS	• Polityka Państwa praktycznie sprzyja ochronie środowiska • Sytuacja gospodarcza służy wzrostowi popularności żywności ekologicznej
CO 3: Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego	Wzrost ruchu turystycznego na obszarze o 10%;	• Dane operatorów turystycznych, UG, GUS i LGD • Powszechnie dostępne źródła informacji o ofercie turystycznej obszaru LGD	• Sytuacja gospodarcza służy rozwojowi krajowej turystyki
CO 4: Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej	1/ Wzrost liczby mieszkańców wykorzystujących technologie informatyczne o 1%;	• Ankiety LGD i UG kierowane do różnych grup społeczności lokalnej;	• Operatorzy telekomunikacyjni stworzą warunki dla powszechnego dostępu do sieci informatycznej • Ceny sprzętu IT i oprogramowania będą dostępne dla ‘zwykłych ludzi’

Wskaźniki rezultatu (realizacji celu szczegółowego)

Cel szczegółowy	Wskaźniki *	Sposób weryfikacji	Założenia/ryzyko (niezależne od LGD)
CS 1.1: Zachowanie i twórcze wykorzystanie zabytków	Wzrost liczby dobrze zachowanych i wykorzystanych dla rozwoju obszaru zabytków o **5;**	Raporty beneficjentów, dokumentacja fotograficzna LGD	Lokalne inicjatywy na rzecz dziedzictwa kulturowego mogą liczyć na wsparcie szczebla krajowego i regionalnego; Sytuacja ekonomiczna właścicieli zabytków umożliwia im prefinansowanie i współfinansowanie inwestycji
CS 1.2: Popularyzacja dziedzictwa kulturowego i promocja jego znaczenia dla rozwoju obszaru LGD	**5.000** osób zaznajomionych z historią obszaru; **20.000** osób zaznajomionych z folklorem obszaru; Wzrost liczby osób kultywujących folklor i tradycyjne umiejętności o **35**;	Dane beneficjentów i LGD;	Ekonomiczna i społeczna sytuacja obszaru pozwala mieszkańcom na skoncentrowanie się na sferze kulturowej;
CS 1.3: Wzbogacanie życia kulturalnego i społecznego wsi	**16.400** mieszkańców skorzystało z lokalnych programów aktywizacji społeczno-kulturalnej; **9** przestrzeni publiczn. obszaru wzbogaconych o dzieła sztuki; Zrealizowane **2** kompleksowe działanie tworzące wizerunek obszaru jako 'Krainy sztuki'.	Raporty beneficjentów, listy uczestników działań, dokumentacja fotograficzna;	Ekonomiczna i społeczna sytuacja obszaru pozwala mieszkańcom i władzom na skoncentrowanie się na sferze kulturowej
CS 2.1: Rozwój energetyki odnawialnej	**7** zrealizowanych inwestycji wykorzystujących energię odnawialną.	Raporty beneficjentów, dokumentacja fotograficzna;	Technologie wykorzystujące energię odnawialną są finansowo efektywne i dostępne; Istnieją możliwości współfinansowania inwestycji dla osób fizycznych ze środków krajowych
CS 2.2: Popularyzacja i ochrona bioróżnorodności oraz tradycyjnych form kształtowania krajobrazu	**700** osób uświadomionych w kwestii walorów bioróżnorodności; Wzrost liczby obszarów o chronionej/ podniesionej jakości siedlisk, gatunków lub krajobrazu o **2**.	Raporty beneficjentów, listy uczestników działań; Raporty beneficjentów, dokumentacja fotograficzna; Ankieta;	Odpowiedzialne za ochronę przyrody obszaru podmioty są zainteresowane współpracą z wnioskodawcami.

CS 2.3: Edukacja ekologiczna	**3.000** mieszkańców skorzystało z działań służących edukacji ekologicznej; **1** utworzona instytucja edukacji ekologicznej społeczności obszaru LSR; **1** opracowany i zrealizowany program edukacji ekologicznej społeczności obszaru LSR; **1** nowe miejsce pracy.	Raporty beneficjentów, listy uczestników działań, dokumentacja fotograficzna, materiały szkoleniowe, wypis z KRS.	Ekonomiczna i społeczna sytuacja obszaru pozwala mieszkańcom na skoncentrowanie się na problemach środowiska.
CS 2.4: Ekologiczne rolnictwo, zdrowa żywność, lokalne przetwórstwo	Wzrost liczby producentów zdrowej żywności o **3**; Wzrost liczby gospodarstw wytwarzających produkty ekologiczne i gospodarstw o poszerzonej ofercie w tym zakresie o **2**.	Dane UG i LGD.	Sytuacja ekonomiczna kraju służy zainteresowaniu klientów żywnością wysokiej jakości.
CS 3.1: Promocja i informacja turystyczna	Oferta turystyczna obszaru LSR trafiła do min. **10.000** odbiorców.	Dane beneficjentów i LGD.	Podmioty w branży turystycznej zainteresowane udziałem w promocji obszaru.
CS 3.2: Tworzenie i rozbudowa małych obiektów hotelarskich, obiektów agroturystyki i turystyki wiejskiej	Wzrost liczby miejsc noclegowych o **44**; Podniesiona jakość **13** obiektów hotelarskich, obiektów agroturystyki i turystyki wiejskiej.	Dane UG i LGD.	Potencjalni wnioskodawcy dysponują odpowiednimi środkami.
CS 3.3: Tworzenie ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej	**6** zrealizowanych obiektów infrastruktury turystycznej;.	Raporty beneficjentów, dokumentacja fotograficzna LGD.	Władze lokalne i oferenci usług turystycznych są zainteresowani tematem.
CS 3.4: Kształtowanie przestrzeni publicznych przyjaznych turystom i mieszkańcom	**7** zmodernizowanych obszarów przestrzeni publicznej.	Raporty beneficjentów, dokumentacja fotograficzna LGD.	Sytuacja finansowa samorządów pozwala na inwestycje w tym zakresie.
CS 3.5: Wzbogacanie oferty programowej sektora turystycznego	**10** nowych usług dla turystów oferowanych na obszarze LGD.	Raporty beneficjentów; Ogólnie dostępne źródła informacji o usługach.	Oferenci usług dla turystów są zainteresowani rozwojem oferty.
CS 3.6: Podnoszenie kwalifikacji w zakresie świadczenia usług turystycznych	**30** przeszkolonych osób świadczących usługi turystyczne.	Raporty beneficjentów; Listy uczestników szkoleń; Egzemplarze mat. Szkoleniowych.	Oferenci usług dla turystów są zainteresowani podnoszeniem kwalifikacji.
CS 3.7: Rozwój okołoturystycznej oferty gospodarczej obszaru	**10** nowych ofert gospodarczych obejmujących usługi i produkty dla turystów	Raporty beneficjentów; Dane Urzędów Gminy	Sytuacja mieszkańców obszaru sprzyja podejmowaniu i rozwojowi działalności gospodarczej

	przebywających na obszarze LGD; **5** rodzin rolniczych zyskało nowe źródła przychodów; **10** nowych miejsc pracy.		
CS 4.1: Upowszechnienie umiejętności wykorzystania technologii informatycznych	1/ Wzrost liczby osób zaznajomionych z technologiami informatycznymi o **450**; 2/ Wzrost liczby osób wykorzystujących technologie informatyczne o **300**;	Raporty beneficjentów; Listy uczestników szkoleń; Ankiety LGD;	Mieszkańcy obszaru są zainteresowani rozwojem umiejętności w tym zakresie;
CS 4.2: Tworzenie miejsc pracy związanych z technologiami informatycznymi	1/ Wzrost zatrudnienia w firmach wykorzystujących technologie informatyczne o **3 osoby**.	Raporty beneficjentów.	Mieszkańcy obszaru są zainteresowani tworzeniem lub rozwojem firm wykorzystujących IT.

* Wartość wszystkich wskaźników dotyczy roku 2015

4.3 PRZEDSIĘWZIĘCIA LSR

Powyższe cele LSR będą osiągnięte poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

- Przedsięwzięcie 1.1.1: *Ocalić i ożywić pomniki historii*
- Przedsięwzięcie 1.2.1: *Dziedzictwo dla teraźniejszości i przyszłości*
- Przedsięwzięcie 1.2.2: *Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego*
- Przedsięwzięcie 1.3.1: *Wieś mieszkańcami bogata*
- Przedsięwzięcie 1.3.2: *Kraina sztuki*
- Przedsięwzięcie 2.1.1: *Czysta energia dla rozwoju*
- Przedsięwzięcie 2.2.1: *Ogród Pana Boga*
- Przedsięwzięcie 2.3.1: *Ziemia jest tylko jedna*
- Przedsięwzięcie 2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy*
- Przedsięwzięcie 2.4.1: *Zdrowa żywność – lepsze życie*
- Przedsięwzięcie 3.1.1: *Zapraszamy świat do nas!*
- Przedsięwzięcie 3.2.1: *Sama grusza nie wystarczy*
- Przedsięwzięcie 3.3.1: *Nuda? Nie u nas!*
- Przedsięwzięcie 3.4.1: *Wspólna przestrzeń, wspólna duma*
- Przedsięwzięcie 3.5.1: *Aktywny urlop u Aktywnych Razem*
- Przedsięwzięcie 3.6.1: *Gość w dom …*
- Przedsięwzięcie 3.7.1: *Nie tylko wypoczynkiem turysta żyje*
- Przedsięwzięcie 4.1.1: *Nie taki komputer straszny …*
- Przedsięwzięcie 4.2.1: *Wiejska gospodarka jutra*

Przedsięwzięcia:
1.1.1: *Ocalić i ożywić pomniki historii*,
1.2.1: *Dziedzictwo dla teraźniejszości i przyszłości*,
1.3.1: *Wieś mieszkańcami bogata*,
2.1.1: *Czysta energia dla rozwoju*,
2.2.1: *Ogród Pana Boga*,
2.3.1: *Ziemia jest tylko jedna*,
2.4.1: *Zdrowa żywność – lepsze życie*,
3.1.1: *Zapraszamy świat do nas!*
3.2.1: *Sama grusza nie wystarczy*
3.3.1: *Nuda? Nie u nas!*
3.4.1: *Wspólna przestrzeń, wspólna duma*
3.5.1: *Aktywny urlop u Aktywnych Razem*
3.6.1: *Gość w dom …*
4.1.1: *Nie taki komputer straszny …*
4.2.1: *Wiejska gospodarka jutra*,
realizują działania przewidziane w dotychczasowych przedsięwzięciach LSR: 1. *Dziedzictwo dla przyszłości*, 2. *Gospodarka jutra Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego* i 3. *Kapitał społeczny dla rozwoju*, podczas gdy przedsięwzięcia:
1.2.2: *Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego*,
1.3.2: *Kraina sztuki*,
2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy* i
3.7.1: *Nie tylko wypoczynkiem turysta żyje*
obejmują nowe działania z założonym wykorzystaniem nowych środków osi 4 PROW 2007-2013.

Przedsięwzięcia a cele LSR LGD Fundacji AKTYWNI RAZEM

Cel ogólny LSR	Cel szczegółowy LSR	Przedsięwzięcie
CO 1: Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi	CS 1.1: Zachowanie i twórcze wykorzystanie zabytków	Przedsięwzięcie 1.1.1: *Ocalić i ożywić pomniki historii*
	CS 1.2: Popularyzacja dziedzictwa kulturowego i promocja jego znaczenia dla rozwoju obszaru LGD	Przedsięwzięcie 1.2.1: *Dziedzictwo dla teraźniejszości i przyszłości*
		Przedsięwzięcie 1.2.2: *Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego*
	CS 1.3: Wzbogacanie życia kulturalnego i społecznego wsi	Przedsięwzięcie 1.3.1: *Wieś mieszkańcami bogata*
		Przedsięwzięcie 1.3.2: *Kraina sztuki*
CO 2: Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa	CS 2.1: Rozwój energetyki odnawialnej	Przedsięwzięcie 2.1.1: *Czysta energia dla rozwoju*
	CS 2.2: Popularyzacja i ochrona bioróżnorodności	Przedsięwzięcie 2.2.1: *Ogród Pana Boga*

	i tradycyjnych form kształtowania krajobrazu	
	CS 2.3: Edukacja ekologiczna	Przedsięwzięcie 2.3.1: *Ziemia jest tylko jedna* Przedsięwzięcie 2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy*
	CS 2.4: Rozwój ekologicznego rolnictwa, produkcji zdrowej żywności i lokalnego przetwórstwa	Przedsięwzięcie 2.4.1: *Zdrowa żywność – lepsze życie*
CO 3: Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego	CS 3.1: Rozwój promocji i informacji turystycznej	Przedsięwzięcie 3.1.1: *Zapraszamy świat do nas!*
	CS 3.2: Tworzenie i rozbudowa małych obiektów hotelarskich, obiektów agroturystyki i turystyki wiejskiej	Przedsięwzięcie 3.2.1: *Sama grusza nie wystarczy*
	CS 3.3: Tworzenie ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej	Przedsięwzięcie 3.3.1: *Nuda? Nie u nas!*
	CS 3.4: Kształtowanie przestrzeni publicznych przyjaznych turystom i mieszkańcom	Przedsięwzięcie 3.4.1: *Wspólna przestrzeń, wspólna duma*
	CS 3.5: Wzbogacanie oferty programowej sektora turystycznego	Przedsięwzięcie 3.5.1: *Aktywny urlop u Aktywnych Razem*
	CS 3.6: Podnoszenie kwalifikacji w zakresie świadczenia usług turystycznych	Przedsięwzięcie 3.6.1: *Gość w dom …*
	CS 3.7: Rozwój okołoturystycznej oferty gospodarczej obszaru	Przedsięwzięcie 3.7.1: *Nie tylko wypoczynkiem turysta żyje*
CO 4: Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej	CS 4.1: Upowszechnienie umiejętności wykorzystania technologii informatycznych	Przedsięwzięcie 4.1.1: *Nie taki komputer straszny …*
	CS 4.2: Tworzenie miejsc pracy związanych z technologiami informatycznymi.	Przedsięwzięcie 4.2.1: *Wiejska gospodarka jutra*

Przedsięwzięcie 1.1.1: ***Ocalić i ożywić pomniki historii***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 1.1.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 1: *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi,*
• Celu szczegółowego 1.1: *Zachowanie i twórcze wykorzystanie zabytków*

Tło
Na obszarze LSR występuje szczególnie dużo obiektów architektury ziemiańskiej, przy czym niektóre z kilkudziesięciu pałacyków i dworów posiadają znaczne walory artystyczne i dużą rangę historyczną. Dwudziestowieczne przemiany odcięły ziemiańskie rezydencje od ich naturalnych źródeł finansowania, odzierając je z gromadzonych przez setki lat dóbr ruchomych i zagrażając egzystencji budynków. W nowej rzeczywistości jedyną szansą dla siedzib ziemiańskich jest zewnętrzna pomoc w powstrzymaniu degradacji i nadawanie im nowych, sensownych funkcji, zapewniających długofalowe utrzymanie. Bardzo ważne jest przy tym, aby funkcje te nie izolowały zabytków od społeczności lokalnych i turystów.
Podobnie jak dwory, wiele innych zabytków dawnej architektury niszczeje w wyniku pozbawienia ich funkcji użytkowych lub ograniczenia finansowania. Są to na przykład stare młyny, opuszczone kościoły protestanckie i dziesiątki chylących się ku upadkowi tradycyjnych zagród. Elementem Strategii jest wspieranie oryginalnych i twórczych rozwiązań mających na celu zapewnienie przetrwania takich obiektów.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach działań:
- ‘Małe projekty’,
- ‘Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw’.

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty polegające na zagospodarowaniu, remoncie, adaptacji lub przebudowie obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych lub do wojewódzkiej bądź gminnej ewidencji zabytków nieruchomych. Projekty muszą być uzgodnione z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków i zawierać rozwiązania dające wysoki stopień pewności, że po zakończeniu inwestycji obiekty będą utrzymywane w niepogorszonym stanie przez okres przynajmniej 5 lat;

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 1.1.1:
• **5** zagospodarowane, wyremontowane, zaadaptowane lub przebudowane obiekty wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków;

Przedsięwzięcie 1.2.1: ***Dziedzictwo dla teraźniejszości i przyszłości***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 1.2.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 1: *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi,*
• Celu szczegółowego 1.2: *Popularyzacja dziedzictwa kulturowego i promocja jego znaczenia dla rozwoju obszaru LGD*

Tło
Tradycja twórczości ludowej pogranicza Kujaw i Mazowsza jest wciąż żywa i kontynuuje ją spore grono osób, chociaż folklor od lat jest bardzo słabo eksponowany w życiu codziennym regionu. Przejawy ludowości, takie, jak gwara, muzyka, sztuka plastyczna, wzornictwo czy regionalne przedmioty użytkowe, są zwierciadłem duchowego życia pokoleń mieszkańców oraz świadectwem ich kreatywności i sposobu widzenia świata. W ramach LSR wspierane będą działania na rzecz zachowania folkloru jako źródła wiedzy o nas samych, klucza do zrozumienia naszych relacji z przyrodą i czegoś, czym możemy pochwalić się przed innymi. Ważnym elementem LSR będzie przy tym tworzenie warunków do tego, by twórczość ludowa mogła stać się dla ludzi ją uprawiających znaczącym dodatkowym źródłem dochodu.
Pamięć o miejscach, wydarzeniach i ludziach jest tym, co często w największym stopniu stanowi o identyfikacji z małą ojczyzną. Jest wiele miejsc na świecie, gdzie zabytki kultury materialnej nie przetrwały lub są liche i niepozorne i gdzie mimo tego, poprzez pamięć o przeszłości, zachował się niepowtarzalny klimat kulturowy, który, stanowiąc wartość samą w sobie, bywa jednocześnie silnym atutem w konkurencji na rynku turystycznym. W ramach LSR należy więc wspierać inicjatywy utrwalające i przywracające pamięć historyczną, która w skali regionalnej jest czynnikiem integrującym i zwiększającym szanse rozwojowe.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach działań:
- ‘Małe projekty’,

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty informacyjne, edukacyjne i kulturalne popularyzujące dziedzictwo kulturowe obszaru i uświadamiające jego mieszkańcom jego walory i znaczenie dla społeczno-gospodarczego rozwoju obszaru LGD:
1/ w zakresie zachowania i przywracania pamięci historycznej mieszkańców:
- wydawnictwa o historii regionu, miejscach i ludziach z nim związanych
- urządzanie izb pamięci, muzeów
- urządzanie edukacyjnych ścieżek historycznych
- oznakowanie miejsc historycznych
- wystawy dawnych fotografii, odtwarzanie i prezentacja losów rodzin, budynków i miejscowości
- przekazywanie wiedzy historycznej poprzez spotkania, warsztaty, seminaria, plenery itp.
- odtwarzanie wydarzeń historycznych w przedstawieniach

2/ w zakresie zachowania i odtwarzania folkloru i tradycyjnych umiejętności mieszkańców:
- upowszechnianie wiedzy o sztuce ludowej wśród mieszkańców i turystów poprzez wydawnictwa, wystawy, koncerty, stałe ekspozycje

- upowszechnianie umiejętności związanych ze sztuką ludową i tradycyjnym rękodziełem (muzyka, wycinankarstwo, haft, ceramika, tkactwo, rzeźba, wikliniarstwo, wyroby ze słomy, pisanki, tradycyjne ogrody przydomowe itp.) poprzez spotkania z twórcami, warsztaty, zakupy niezbędnego sprzętu, organizowanie konkursów i przeglądów oraz uczestnictwo w konkursach i przeglądach organizowanych przez inne podmioty
- tworzenie kanałów dystrybucji i sprzedaży rękodzieła i muzyki ludowej poprzez zakładanie stron internetowych, stałe lub sezonowe stoiska w sklepach, kiermasze, stałe ekspozycje i punkty kontaktowe w hotelach i pensjonatach.
- organizowanie wydarzeń artystycznych (festiwale, koncerty, wystawy, itp.), zakup wyposażenia, sprzętu związanego z organizacją wydarzeń artystycznych.

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia 1.2.1:
• **10** zrealizowanych działań w zakresie zachowania i przywracania pamięci historycznej mieszkańców;
• **10** zrealizowanych działań w zakresie zachowania i odtwarzania folkloru i tradycyjnych umiejętności mieszkańców;

Przedsięwzięcie 1.2.2: ***Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 1.2.2 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 1: *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi,*
• Celu szczegółowego 1.2: *Popularyzacja dziedzictwa kulturowego i promocja jego znaczenia dla rozwoju obszaru LGD*

Tło
'Ekomuzeum jest instytucją, która zarządza, bada i wykorzystuje – metodami naukowymi, edukacyjnymi i kulturowymi – całe dziedzictwo danej społeczności, uwzględniając środowisko naturalne i otoczenie kulturowe. W ten sposób, ekomuzeum jest środkiem do osiągnięcia zaangażowania społecznego w proces planowania i rozwoju. W tym celu, ekomuzeum wykorzystuje wszystkie dostępne środki i metody, aby dać mieszkańcom możliwość zrozumienia, krytykowania i rozwiązywania – w sposób liberalny i odpowiedzialny – problemów, z którymi się borykają. Zasadniczo, ekomuzeum używa języka rzeczywistości dnia codziennego i konkretnych sytuacji w celu osiągnięcia pożądanych zmian' ***(****wg International Council of Museums – ICOM – za www.ekomuzea.pl****).***

Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego będzie prezentować historię i charakterystyczne cechy nadwiślańskich wsi i miasteczek - ze szczególnym uwzględnieniem Mazowsza i Kujaw - w których spotkały się polskie, olenderskie, niemieckie i żydowskie wpływy kulturowe. Ekomuzeum będzie stanowić nie tylko ośrodek edukacji historycznej i kulturowej, ale także sprzyjać rozwojowi aktywności gospodarczej obszaru związanej z turystyką. W założeniu ekomuzeum uchroni przed zniszczeniem i wykorzysta zaniedbane obiekty związane z nadwiślańskim osadnictwem, w tym olenderskim (m.in. dawne mennonicke i ewangelickie kościoły i zbory w Wiączeminie, Troszynie Nowym i Wymyślu Nowym).

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:

- ‘Odnowa i rozwój wsi’,
- ‘Małe projekty’,

Projekty

W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty obejmujące:
- zachowanie i rewitalizację i promocję obiektów kultury materialnej, związanych z osadnictwem nadwiślańskim,
- organizację imprez edukacyjnych i kulturalnych, nawiązujących do dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Nadwiśla Mazowiecko-Kujawskiego,
- tworzenie i promocję szlaków tematycznych, związanych z dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym Nadwiśla Mazowiecko-Kujawskiego,
- tworzenie i promocję ‘wiosek tematycznych’, związanych z dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym Nadwiśla Mazowiecko-Kujawskiego.

Grupy docelowe

Grupami docelowymi dla projektów w ramach przedsięwzięcia 1.2.2 będą: ogół społeczności obszaru LSR oraz turyści zainteresowani materialnym dziedzictwem kulturowym obszaru, związanym z osadnictwem nadwiślańskim, a także, w szczególności, młodzi mieszkańcy obszaru – w odniesieniu do imprez edukacyjnych i kulturalnych, nawiązujących do dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Nadwiśla Mazowiecko-Kujawskiego, gdyż to oni mają być opiekunem i kontynuatorem tego dziedzictwa – jako bogactwa i stymulatora wzrostu obszaru LSR. Z kolei, wiedza i umiejętności związane z walorami przyrodniczymi i kulturowymi obszaru, zostaną młodym ludziom przekazane przez przedstawicieli średniego i starszego pokolenia (w wieku 50+).

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia 1.2.2:

• **1** zrealizowane działanie w zakresie zachowania, rewitalizacji i promocji obiektów kultury materialnej, związanych z osadnictwem nadwiślańskim;
• **3** zrealizowane działania w zakresie promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego związanego z osadnictwem nadwiślańskim;
• **1** zrealizowane działanie w zakresie tworzenia i promocji szlaków tematycznych, związanych z dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym Nadwiśla Mazowiecko-Kujawskiego.

Przedsięwzięcie 1.3.1: ***Wieś mieszkańcami bogata***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 1.3.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 1: *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi,*
• Celu szczegółowego 1.3: *Wzbogacanie życia kulturalnego i społecznego wsi*

Tło

Warunkiem jakiegokolwiek rozwoju społeczno-gospodarczego jest szeroko rozumiana jakość kapitału społecznego danego obszaru, w tym kwalifikacje poszczególnych mieszkańców, kultura osobista i społeczna, poczucie bycia wspólnotą, identyfikowanie się z ‘małą’ i ‘dużą’ ojczyzną, poziomu organizacji społecznej, morale i etyka, etos pracy, otwartość, innowacyjność, umiejętność uczenia się i współpracy.

Cechy te można rozwijać poprzez odpowiednie działania o charakterze kulturalnym, edukacyjnym, aktywizacyjnym i integracyjnym. Temu rozwojowi będą służyć operacje w ramach Przedsięwzięcia 1.3.1, ze szczególnym odniesieniem do ogólnego rozwoju kulturalnego, edukacji ekologicznej i podnoszenia kwalifikacji w zakresie świadczenia usług turystycznych i wykorzystania technologii informatycznych.

Jakość życia na wsi zależy nie tylko od dochodów mieszkańców i jakości infrastruktury technicznej, ale i od tego, co wieś ma swoim mieszkańcom do zaoferowania w dziedzinie szeroko pojętej kultury. Prawdą jest, że na tę sferę nigdy nie było i nie będzie wielkich pieniędzy, ale wiele lokalnych społeczności udowodniło już, że jeżeli są pomysły, wola działania i duch współpracy, wielkie rzeczy można robić nawet za małe pieniądze. Projekty w tym zakresie w ramach tego przedsięwzięcia będą się odnosić do trzech, szczególnie ważnych z punktu widzenia LSR, obszarów, w których działalność publicznych i pozarządowych instytucji społeczno-kulturalnych może przynieść nieocenione rezultaty.
Te obszary to:
- rozwój niezwiązanej z folklorem amatorskiej i zawodowej twórczości artystycznej,
- tworzenie atrakcyjnych warunków do powszechnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w życiu kulturalnym i sportowym,
- społeczna integracja grup zagrożonych marginalizacją.

Rozwój niezwiązanej z folklorem amatorskiej i zawodowej twórczości artystycznej
Kontakt ze sztuką i ekspresja artystyczna od tysiącleci wzbogacają człowieka a ich znaczenia dla jakości życia duchowego i społecznego nie można przecenić. Z drugiej strony, współczesna twórczość artystyczna jest dziedzictwem kulturowym przyszłości. Z tych powodów w ramach LSR wspierane będą działania mające na celu wyłuskiwanie talentów artystycznych i pomoc w ich rozwoju oraz promocję twórców pochodzących z regionu.

Tworzenie atrakcyjnych warunków do powszechnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w życiu kulturalnym i sportowym
Młodzież wiejska rzadziej dostaje się do szkół średnich i na studia niż jej miejscy rówieśnicy, a z drugiej strony o wiele częściej opuszcza swoje rodzinne strony w poszukiwaniu ciekawszego życia. Z punktu widzenia jakości życia, być może najważniejszą różnicą między miastem a wsią jest różnica w atrakcyjności i dostępności szeroko rozumianej kultury. Jest oczywiste, że rozwiązaniem tego problemu nie jest budowanie oper we wsiach. Można natomiast łagodzić dysproporcje poprzez tworzenie atrakcyjnej oferty kulturalnej, wykorzystując do tego celu zasoby lokalne, bliskość ważnych ośrodków miejskich i zdobycze współczesnej technologii.

Społeczna integracja grup zagrożonych marginalizacją
Społeczeństwa, w których ludzie mogą nawzajem na siebie liczyć, należą do najszczęśliwszych, nawet jeśli pod względem materialnym pozostają daleko za najbogatszymi. Jeśli na pomoc znajomych i nieznajomych mogą liczyć najsłabsi, to świadczy to nie tylko o poziomie człowieczeństwa społeczności, ale buduje poczucie bezpieczeństwa, przynależności i solidarności. LSR wspiera działania, dzięki którym ludzie nie z własnej winy zepchnięci na margines życia będą mogli znowu cieszyć się jego smakiem.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Odnowa i rozwój wsi’,
- ‘Małe projekty’,

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty polegające na:

1/ realizacji przez wnioskodawcę lokalnego programu aktywizacji społeczno-kulturalnej, obejmujące między innymi:
a/ w zakresie rozwoju amatorskiej i zawodowej twórczości artystycznej nie związanej z folklorem:
- organizację warsztatów, konkursów i plenerów plastycznych, teatralnych, muzycznych, literackich, filmowych itp.
- zakupy niezbędnego sprzętu
- zakładanie i doposażenie galerii promujących twórczość artystów z regionu
- organizację zbiorowych i indywidualnych wystaw, przedstawień i koncertów
- publikacje utworów literackich twórców z regionu
- publikacje katalogów sztuki twórców związanych z regionem
- stypendia i doposażenie obiecujących twórców.

b/ w zakresie tworzenia atrakcyjnych warunków do powszechnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w życiu kulturalnym i sportowym:
- remont, urządzanie i doposażanie świetlic i domów kultury
- wyposażanie młodzieżowych klubów sportowych
- szkolenie animatorów życia kulturalnego
- organizacja kursów, warsztatów i konkursów plastycznych, teatralnych, muzycznych, literackich, filmowych itp.
- organizacja rozgrywek sportowych dla dzieci i młodzieży
- urządzanie placów zabaw i placów do gry
- doposażanie bibliotek
- wyjazdy dzieci i młodzieży do kin, teatrów i muzeów
- organizacja półkolonii nastawionych na wyrównywanie szans edukacyjnych (nauka języków, informatyka itp.)
- organizacja wydarzeń artystycznych (koncerty, monodramy, wystawy itp.)
- organizacja spotkań z ciekawymi ludźmi.

c/ w zakresie społecznej integracji grup zagrożonych marginalizacją:
- wydarzenia mające na celu społeczną integrację grup zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem (niepełnosprawni, osoby starsze, najbiedniejsze rodziny, mniejszości)
- działania ułatwiające czynne lub bierne uczestnictwo osób niepełnosprawnych i starszych w wydarzeniach kulturalnych i sportowych
- likwidacja barier architektonicznych i dostosowanie obiektów do potrzeb niepełnosprawnych.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 1.3.1:
• **21** zrealizowanych lokalnych programów aktywizacji społeczno-kulturalnej;

Przedsięwzięcie 1.3.2: *Kraina sztuki*

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 1.3.2 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 1: *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi,*
• Celu szczegółowego 1.3: *Wzbogacanie życia kulturalnego i społecznego wsi*

Tło
Obszar Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego wyróżnia się na tle innych obszarów, nie tylko na Mazowszu i Kujawach, ciągle żywą kulturą ludową. Folklor Białych Kujaw i Ziemi Gąbińsko-Sannickiej nie tylko nie poszedł w zapomnienie, tak jak na wielu obszarach wiejskich kraju, ale jest kultywowany przez zespoły taneczno-muzyczne i artystów ludowych. Ta tradycja kulturalna wydaje się też przyciągać na ten obszar współczesnych artystów: malarzy, grafików, rzeźbiarzy i innych. Regularnie odbywają się plenery artystyczne, w których razem z uznanymi postaciami polskiej sztuki uczestniczą miejscowi artyści, w tym także młodzież. Na znaczący ośrodek chopinowski wyrasta zespół pałacowo-parkowy w Sannikach, w którym niegdyś gościł muzyczny geniusz. Obecnie mieści się w nim Europejskie Centrum Artystyczne im. Fryderyka Chopina, w którym regularnie odbywają się m.in. koncerty chopinowskie, połączone z recytacją poezji polskiej. Aktualnie zespół podlega gruntownej renowacji i modernizacji ze środków RPO oraz budżetu Województwa Mazowieckiego.

Niestety, większość imprez artystycznych w regionie ma dość kameralny charakter i nie oddziałuje w znaczący sposób na całą społeczność lokalną, której znaczna część jest wręcz nieświadoma artystycznego potencjału obszaru. Nie są one też odpowiedni wykorzystywane dla promocji obszaru na zewnątrz. Przedsięwzięcie 1.3.2: *Kraina sztuki* ma na celu zmienić tę sytuację w odniesieniu zarówno do mieszkańców obszaru, jak i świata zewnętrznego. Służyć temu będzie m.in. umieszczanie dzieł sztuki w przestrzeni publicznej oraz lepszy marketing artystycznej oferty obszaru.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Odnowa i rozwój wsi’,
- ‘Małe projekty’
- ‘Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw’
- ‘Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej’

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty polegające na:
- urządzaniu przestrzeni publicznej przez umieszczenie w niej dzieł sztuki,
- organizowaniu imprez artystycznych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym,
- realizacji kompleksowych działań marketingowych, tworzących wizerunek i markę obszaru LSR jako ‘Krainy sztuki’,
- tworzeniu i promowaniu szlaków związanych z kulturą i sztuką obszaru
- rozwijaniu twórczości artystycznej służącej realizacji celów przedsięwzięcia

Grupy docelowe
Grupami docelowymi dla projektów w ramach przedsięwzięcia 1.3.2 będą: ogół społeczności lokalnej obszaru jako założony adresat, nośnik i kontynuator kultury obszaru, w tym zwłaszcza: twórcy, na ogół ludzie starsi (w wieku 50+) oraz młodzi ludzie – kontynuatorzy. Inną grupę docelową będą stanowić inni mieszkańcy kraju i świata, do których będą adresowane działania marketingowe obszaru o kierunku zewnętrznym.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 1.3.2:
• **9** zrealizowanych projektów polegających na urządzaniu przestrzeni publicznej przez umieszczenie w niej dzieł sztuki;
• **2** zrealizowane projekty polegające na zorganizowaniu imprez artystycznych o znaczeniu krajowym lub międzynarodowym;
• **2** zrealizowany projekt realizujący kompleksowe działania marketingowe, tworzące wizerunek i markę obszaru LSR jako 'Krainy sztuki';
• **1** zrealizowany projekt polegający na tworzeniu i promowaniu szlaków związanych z kulturą i sztuką obszaru;
• **1** zrealizowany projekt tworzący dodatkowy dochód dla rodziny rolniczej, związany ze sztuką obszaru;
• **1** zrealizowany projekt gospodarczy związany z celami przedsięwzięcia.

Przedsięwzięcie 2.1.1: ***Czysta energia dla rozwoju***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 2.1.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 2: *Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa*
• Celu szczegółowego 2.1: *Rozwój energetyki odnawialnej*

Tło
Uniezależnienie się od paliw kopalnych, ochrona klimatu i rozwój energetyki odnawialnej to jedno z największych wyzwań obecnego stulecia. Środki dostępne w ramach osi Leader nie są w stanie rozwiązać tych problemów, ale mogą społecznościom lokalnym przybliżyć zagadnienie poprzez projekty demonstracyjne, ukazujące konkretne zastosowania technologii energetyki odnawialnej dla zaspokojenia miejscowych potrzeb. Na dłuższą metę projekty te przyczynią się do rozpowszechnienia odnawialnych źródeł energii w regionie.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- 'Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej',
- 'Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw',
- 'Małe projekty'.

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty służące wykorzystaniu źródeł energii odnawialnych na obszarze LGD, w tym:
- wykorzystanie energii słonecznej,
- instalację pomp ciepła,

- tworzenie plantacji roślin energetycznych,
- wytwarzanie produktów energetycznych z biomasy,
- instalację kotłów na biomasę,
- budowę elektrowni wiatrowych o mocy do 10 kW.

Obowiązkowym elementem projektów będzie zapewnienie osobom zainteresowanym możliwości zapoznania się z instalacją przez okres przynajmniej 2 lat od oddania jej do użytku. Bardzo pożądane będzie wykorzystanie instalacji na potrzeby zorganizowanej działalności edukacyjnej.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 2.1.1:
• **7** zrealizowanych działań służących wykorzystaniu źródeł energii odnawialnych na obszarze LGD;

Przedsięwzięcie 2.2.1: ***Ogród Pana Boga***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 2.2.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 2: *Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa*
• Celu szczegółowego 2.2: *Popularyzacja i ochrona bioróżnorodności i tradycyjnych form kształtowania krajobrazu*

Tło
Obszar LGD *AKTYWNI RAZEM* cechują bardzo wysokie walory przyrodnicze i wysoki wskaźnik bioróżnorodności. Ich zachowanie powinno być jednym z priorytetów dla działań społeczności lokalnych. Ochrona bioróżnorodności jest jednak tą dziedziną ochrony środowiska, która wykracza poza kompetencje gmin, co oznacza, że działania w tym zakresie rzadko mogą liczyć na wsparcie z podstawowego źródła finansowania rozwoju lokalnego, jakim są budżety gminne. Działania takie często wymagają stosunkowo niewielkich pieniędzy, lecz na ogół są niewykonalne bez dużego zaangażowania osobistego bezpośrednich wykonawców i akceptującego stosunku lokalnych społeczności. Tym samym, ochrona cennych gatunków, siedlisk i krajobrazu naturalnego jest idealnym obszarem dla działań w ramach programów bazujących na oddolnej inicjatywie, takich jak Leader.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty popularyzujące i w sposób bezpośredni przyczyniające się do ochrony cennych siedlisk i gatunków oraz kształtujące krajobraz w sposób sprzyjający ochronie bioróżnorodności:
- organizowanie wystaw, konkursów i imprez (m.in. obozy przyrodnicze, wycieczki itp.) popularyzujących bioróżnorodność obszaru jako jego cenny walor
- opracowywanie dokumentacji niezbędnej do ustanawiania i skutecznego funkcjonowania form ochrony przyrody
- biologiczny monitoring gatunków, siedlisk i ekosystemów

- techniczne metody ochrony i odtwarzania cennych siedlisk, takie jak odkrzaczanie zarastających łąk będących siedliskami rzadkich gatunków roślin i zwierząt, renaturalizacja cieków wodnych, odpowiednia regulacja stosunków wodnych, nasadzenia drzew i krzewów wzdłuż dróg polnych, miedz i cieków
- oznakowanie form ochrony przyrody, tworzenie infrastruktury zmniejszającej presję turystów na cenne siedliska itp.
- aktywne metody ochrony gatunkowej, jak reintrodukcja, ograniczanie dostępu do cennych stanowisk, pozyskiwanie przychylności i współpracy gospodarzy cennych przyrodniczo terenów itp.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 2.2.1:
• **3** zrealizowane inicjatywy popularyzujące i w sposób bezpośredni przyczyniające się do ochrony cennych siedlisk i gatunków oraz kształtujące krajobraz w sposób sprzyjający ochronie bioróżnorodności

Przedsięwzięcie 2.3.1: ***Ziemia jest tylko jedna***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 2.3.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 2: *Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa*
• Celu szczegółowego 2.3: *Edukacja ekologiczna*

Tło
Skuteczna ochrona środowiska jest niemożliwa bez przyjaznego stosunku ludzi do przyrody i bez przyswojenia sobie przez ogół społeczeństwa podstawowej wiedzy ekologicznej oraz zasad postępowania wobec środowiska. Edukacja ekologiczna jest więc jednym z kluczowych obszarów działania na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego, a jako dziedzina wymagająca stosunkowo niewielkich finansów, ale wielkiego entuzjazmu nauczających i uczniów, jest naturalnym polem do działania w ramach podejścia Leader.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,
- ‘Odnowa i rozwój wsi’

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty służące edukacji ekologicznej społeczności obszaru, w tym:
- tworzenie, rozwój i modernizacja infrastruktury edukacji ekologicznej, takiej, jak ‘zielone szkoły’, pozarządowe organizacje ekologiczne, szkolne kółka zainteresowań, ścieżki dydaktyczne, izby przyrodnicze, stanowiska dokumentacyjne
- warsztaty, szkolenia, seminaria, obozy i inne formy zajęć o tematyce ekologicznej
- publikacja wydawnictw edukacyjnych, popularyzatorskich i naukowych związanych z ochroną środowiska
- kampanie edukacyjne związane z ochroną środowiska
- wytwarzanie i zakup pomocy dydaktycznych związanych z edukacją ekologiczną.

Wszystkie projekty muszą uwzględniać działania, w których będzie dochodzić do kontaktu „na żywo" z przedstawicielami grup docelowych, do których skierowany jest projekt.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 2.3.1:
• **6** zrealizowanych działań służących edukacji ekologicznej społeczności obszaru LSR;

Przedsięwzięcie 2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy*

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 2.3.2 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 2: *Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa*
• Celu szczegółowego 2.3: *Edukacja ekologiczna*

Tło
Edukacja ekologiczna społeczności lokalnych, aby być efektywna, musi spełnić dwa warunki:
1/ mieć charakter ustawiczny a nie 'ad hoc',
2/ być skrojona na miarę tych społeczności i być oferowana 'blisko nich', aby skłonić je do uczestnictwa w niej.
Te warunki spełnia koncepcja uniwersytetu ludowego. Uniwersytety ludowe są jedną z form organizowania pozaszkolnej edukacji młodzieży i dorosłych. Ich idea zapoczątkowana została w Danii w XIX wieku przez Mikołaja Fryderyka Seweryna Grundtviga. Jego hasło „szkoły dla życia" doskonale wpisało się w ideę uniwersytetów ludowych. Głównymi ich celami miało być:
- wychowanie obywatelskie i rozbudzanie świadomości międzykulturowej,
- przeciwdziałanie marginalizacji społecznej,
- propagowanie wiedzy o kraju i regionie,
- edukacja środowiskowa,
- szerzenie nowoczesnej oświaty rolniczej,
- szeroko rozumiana animacja społeczno-kulturalna środowisk lokalnych
(wg www.pl.wikipedia.org/wiki/uniwersytet_ludowy).

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- 'Małe projekty',
- 'Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw'

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty wpisujące się w ideę uniwersytetu ludowego. Powinny one korzystać w ja największym stopniu z europejskich dobrych praktyk - wykorzystywać nie tylko historyczne, ale też współczesne doświadczenia: duńskie niemieckie, holenderskie lub z innych krajów europejskich, a także, w miarę możliwości, odbywać się we współpracy z tymi krajami (animatorami europejskich UL, wykładowcami). Profil edukacyjny EUL, zgodny z ideą Grudtviga, ale przede wszystkim z potrzebami rozwojowymi obszaru LGD *AKTYWNI RAZEM*, założonymi w jej strategii rozwoju, będzie obejmował ekologię i rolnictwo ekologiczne oraz animację środowisk lokalnych dla ekorozwoju.

Grupy docelowe

Grupami docelowymi dla projektów w ramach przedsięwzięcia 1.3.2 będzie ogół społeczności lokalnej, w tym zwłaszcza: młodzi mieszkańcy obszaru jako jego przyszli gospodarze oraz ludzie starsi (50+), jako niewystarczająco dotychczas wykorzystywany kapitał społeczny obszaru .

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 2.3.2:

- **1** zrealizowane działanie mające na celu utworzenie instytucji na rzecz edukacji ekologicznej społeczności obszaru LSR;
- **1** zrealizowane działanie mające na celu opracowanie i zrealizowanie programu edukacji ekologicznej społeczności obszaru LSR;
- **1** zrealizowane działanie mające na celu wykorzystanie europejskich dobrych praktyk w zakresie organizacji uniwersytetów ludowych.

Przedsięwzięcie 2.4.1: ***Zdrowa żywność – lepsze życie***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 2.4.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 2: *Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa*
• Celu szczegółowego 2.4: *Rozwój ekologicznego rolnictwa, produkcji zdrowej żywności i lokalnego przetwórstwa*

Tło

Wystarczy przypomnieć sobie, że dzisiejsze tereny rolnicze kiedyś zajmowała dziewicza przyroda, by zdać sobie sprawę, że rolnictwo bardziej niż jakakolwiek inna dziedzina działalności człowieka przyczyniło się do olbrzymich strat bioróżnorodności na całym świecie. Potrzeby żywieniowe ludzkości wciąż rosną i pogodzenie tych potrzeb z ochroną przyrody jest problemem światowym, wymagającym globalnych rozwiązań. W naszych warunkach sposobem na łagodzenie konfliktu rolnictwa z przyrodą jest propagowanie form rolnictwa bardziej przyjaznych środowisku, w tym także zdrowej żywności, wymagającej proekologicznego podejścia do produkcji. Jednocześnie, rozwój bezpośredniej sprzedaży żywności oraz lokalnego, zagrodowego przetwórstwa pozwala rolnikom na uzyskiwanie wyższych marż, a tym samym większą rentowność gospodarowania na niewielkich na ogół powierzchniach ich gospodarstw.

Działania

Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,
- ‘Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej’,

Projekty

W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty promujące produkcję i spożycie zdrowej żywności oraz rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym:
- organizowanie kiermaszów zdrowej żywności i lokalnych produktów żywnościowych,
- uczestnictwo w targach i wystawach,
- szkolenia i warsztaty z zakresu zagrodowego i domowego przetwórstwa żywności,
- szkolenia i warsztaty z zakresu rolnictwa ekologicznego,
- tworzenie stron internetowych propagujących zdrową żywność i lokalne produkty żywnościowe,

- publikacja i/lub dystrybucja materiałów promujących zdrową żywność i lokalne produkty żywnościowe,
- publikacja i/lub dystrybucja broszur i poradników dotyczących rolnictwa przyjaznego środowisku i zagrodowego przetwórstwa żywności,
- poszerzanie oferty gospodarstw ekologicznych.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 2.4.1:
• **5** zrealizowanych działań promujących produkcję i spożycie zdrowej żywności oraz rozwój rolnictwa ekologicznego.

Przedsięwzięcie 3.1.1: ***Zapraszamy świat do nas!***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 3.1.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 3: *Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego*
• Celu szczegółowego 3.1: *Rozwój* p*romocji i informacji turystycznej*

Tło
W erze nadmiaru informacji i niezwykle silnej konkurencji jednym z wstępnych warunków powodzenia na rynku turystycznym jest budowanie silnych marek poprzez promocję całych regionów lub nawet krajów. Tymczasem, pogranicze kujawsko-mazowieckie jest jednym z najmniej rozpoznawalnych obszarów turystycznych w Polsce. Na obecną sytuację wpływa wiele czynników niezależnych od rzeczywistej atrakcyjności turystycznej regionu, w tym ograniczone środki na promocję i informację, rozproszenie działań, słaby stopień regionalnej koordynacji akcji promocyjnych, niewystarczający poziom integracji branży turystycznej oraz współpracy na linii przedsiębiorcy – samorządy. Zakłada się, że LSR istotnie przyczyni się do rozwiązania tych problemów poprzez realizację szeregu projektów z zakresu promocji i informacji turystycznej.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty obejmujące marketing lub służące marketingowi walorów obszaru LGD, w tym:
- publikacja map i przewodników turystycznych
- szkolenia przewodników turystycznych i instruktorów turystyki
- szkolenia gestorów bazy noclegowej i gastronomicznej z zakresu wiedzy o okolicznych atrakcjach kulturowych i przyrodniczych
- regionalne działania promocyjne i marketingowe w Internecie
- publikacja wydawnictw, realizacja filmów, produkcja gadżetów promujących region
- dystrybucja materiałów promocyjnych
- organizacja imprez o charakterze promocyjnym w regionie (festiwale, wycieczki promocyjne, rajdy)
- uczestnictwo w targach turystycznych i innych imprezach promocyjnych poza regionem
- kampanie promocyjne w mediach.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 3.1.1:
• **10** działań marketingowych lub służących marketingowi obszaru LGD.

Przedsięwzięcie 3.2.1: ***Sama grusza nie wystarczy***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 3.2.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 3: *Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego*
• Celu szczegółowego 3.2: *Tworzenie i rozbudowa małych obiektów hotelarskich, obiektów agroturystyki i turystyki wiejskiej*

Tło
W warunkach pogranicza mazowiecko-kujawskiego małe obiekty hotelarskie takie, jak gospodarstwa agroturystyczne, pensjonaty, pokoje czy domki do wynajęcia są w stanie dobrze funkcjonować na rynku turystycznym, który opiera się przede wszystkim na niezbyt zamożnych turystach z województw łódzkiego i mazowieckiego. Jednocześnie, przy odpowiednim podejściu gestorów, łatwo takie obiekty dostosować nawet do najbardziej wymagających gustów. Ponadto, mały obiekt hotelarski zwykle daje właścicielowi możliwość kontynuacji dotychczasowych form działalności zarobkowej, jest więc dość bezpiecznym sposobem na dywersyfikację gospodarki na terenach wiejskich.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,
- ‘Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej’,
- ‘Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw’.

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty obejmujące tworzenie i rozwój infrastruktury na potrzeby usług hotelarskich, w tym:
- budowę, rozbudowę, przebudowę i adaptację budynków i pomieszczeń na potrzeby usług hotelarskich
- wyposażanie budynków i pomieszczeń w meble i sprzęt na potrzeby usług hotelarskich
- zagospodarowanie posesji na potrzeby usług hotelarskich
- zakup sprzętu turystycznego i sportowo-rekreacyjnego na potrzeby usług hotelarskich.

Przez usługi hotelarskie rozumie się, zgodnie z Ustawą o usługach turystycznych, „krótkotrwałe, ogólnie dostępne wynajmowanie domów, mieszkań, pokoi, miejsc noclegowych, a także miejsc na ustawienie namiotów lub przyczep samochodowych oraz świadczenie, w obrębie obiektu, usług z tym związanych”.
Przez obiekty hotelarskie rozumie się zarówno „obiekty hotelarskie”, jak i „obiekty inne” w rozumieniu Ustawy o usługach turystycznych.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 3.2.1:
• **13** utworzonych lub rozwiniętych obiektów infrastruktury dla usług hotelarskich, agroturystyki i turystyki wiejskiej;

Przedsięwzięcie 3.3.1: ***Nuda? Nie u nas!***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 3.3.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 3: *Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego*
• Celu szczegółowego 3.3: *Tworzenie ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej*

Tło
Ogólnodostępna infrastruktura turystyczna to często niedoceniany, ale ogromnie ważny element zagospodarowania regionów turystycznych, którego podstawowymi zadaniami są:
- informowanie o terenie i jego atrakcjach
- poszerzanie możliwości uprawiania różnych form rekreacji na wolnym powietrzu
- bezpieczne dla ludzi, przyrody i dziedzictwa kulturowego udostępnianie cennych i atrakcyjnych miejsc zwiedzającym
- odwodzenie turystów od miejsc zbyt wrażliwych lub niebezpiecznych, by mogły być udostępniane
- łagodzenie problemów logistycznych, sanitarnych i komunikacyjnych związanych ze wzmożonym ruchem.

Wiele zadań w tej dziedzinie wymaga bardzo dużych nakładów inwestycyjnych, ale są też i takie, dzięki którym tanim kosztem można wykreować nową jakość. Takie właśnie projekty będą przedmiotem omawianego przedsięwzięcia.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,
- ‘Odnowa i rozwój wsi’,
- ‘ Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw’.

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty obejmujące realizację działań infrastrukturalnych, podnoszących atrakcyjność turystyczną lub rekreacyjną obszaru, w tym:
- oznakowanie szlaków turystycznych
- urządzanie plaż, kąpielisk, placów zabaw, mini-boisk
- budowę i urządzanie tras rowerowych, pieszych, konnych i wodnych eksponujących i udostępniających atrakcje kulturowe i przyrodnicze
- urządzanie miejsc odpoczynku i skwerów przy trasach turystycznych
- budowę parkingów przy atrakcjach turystycznych i drogach wiodących do lasów
- budowę i urządzanie platform i punktów widokowych
- rozmieszczanie na terenach wzmożonego ruchu turystycznego koszy na śmieci, stojaków na rowery, wiatek itp.

Proponowane projekty powinny generować możliwie niskie koszty utrzymania i nie mogą wymagać tworzenia stałych miejsc pracy.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 3.3.1:
• **6** zrealizowanych działań infrastrukturalnych podnoszących atrakcyjność turystyczną lub rekreacyjną obszaru;

Przedsięwzięcie 3.4.1: ***Wspólna przestrzeń, wspólna duma***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 3.4.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 3: *Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego*
• Celu szczegółowego 3.4: *Kształtowanie przestrzeni publicznych przyjaznych turystom i mieszkańcom*

Tło
Estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych ma ogromne znaczenie zarówno dla atrakcyjności turystycznej miejscowości i regionów jak i dla samopoczucia stałych mieszkańców. Konieczność nadgonienia w ciągu kilkunastu lat ogromnych zapóźnień w dziedzinie podstawowej infrastruktury technicznej (m.in. gospodarka wodno-ściekowa, telekomunikacja) oraz infrastruktury społecznej (szkoły) sprawiła, że w większości gmin wiejskich kraju dopiero od niedawna kształtowanie przestrzeni publicznych wysunęło się na wysokie miejsca w rankingu lokalnych priorytetów. Ważnym impulsem do tej zmiany było zaoferowanie środowiskom wiejskim pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi". Ze względu na ogromną skalę potrzeb w tej dziedzinie i mocno ograniczone środki, w ramach LSR wspierane będą te operacje, które dotyczą terenów o największym potencjalnym znaczeniu dla rozwoju turystyki, jakości życia mieszkańców i zachowania dziedzictwa kultury.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- 'Odnowa i rozwój wsi'.

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty polegające w głównej mierze na tworzeniu i modernizacji obiektów małej architektury oraz estetyzacji przestrzeni publicznej, podnoszących atrakcyjność turystyczną lub wspomagających zarządzanie ruchem turystycznym.
Proponowane projekty powinny generować możliwie niskie koszty utrzymania i nie mogą wymagać tworzenia stałych miejsc pracy.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 3.4.1:
• **7** zrealizowanych działań dotyczących modernizacji przestrzeni publicznej na obszarze LSR

Przedsięwzięcie 3.5.1: ***Aktywny urlop u Aktywnych Razem***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 3.5.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 3: *Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego*
• Celu szczegółowego 3.5: *Wzbogacanie oferty programowej sektora turystycznego*

Tło
Znawcy branży turystycznej są zgodni co do tego, że preferencja dla regionów i miejsc oferujących możliwie szeroki wachlarz sposobów spędzania czasu jest zjawiskiem długofalowym, które będzie się nasilać. W ścisłym związku z tym zjawiskiem pozostają prognozy wzrostu odsetka turystów, którzy w czasie wakacji i urlopów będą chcieli aktywnie poznawać przyrodę, historię, kulturę i tradycje miejsc, które odwiedzają a także zadbać o swoje zdrowie i urodę. Region musi nadążać za tymi tendencjami, urozmaicając swoją ofertę programową w sposób, który będzie harmonizował z jego wiejskim charakterem oraz priorytetem dla ochrony dziedzictwa przyrody i kultury. Kluczową rolę w tym zakresie mają do odegrania prywatni przedsiębiorcy, niekoniecznie będący gestorami bazy noclegowej.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,
- ‘Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw’,

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty obejmujące:
- poszerzanie oferty obiektów hotelarskich, obiektów agroturystyki i turystyki wiejskiej o wszelkie usługi lub udogodnienia inne niż zapewnienie noclegu (przedmiotem projektu nie może być tworzenie nowych miejsc noclegowych ani podnoszenie standardu pokoi udostępnianych turystom, z wyjątkiem zapewnienia w pokojach dostępu do Internetu);
- budowę, rozbudowę i modernizację niepowiązanych z obiektami hotelarskimi, obiektami agroturystyki i turystyki wiejskiej obiektów i urządzeń służących poszerzeniu możliwości spędzania wolnego czasu przez turystów (wypożyczalnie, obiekty gastronomiczne, przystanie wodne, ośrodki jeździeckie, jednostki pływające, urządzenia i obiekty sportowe, salony gier, muzea, galerie itp.);
- tworzenie warunków do prowadzenia działalności polegającej na organizacji wycieczek na obszarze objętym LSR (zakup sprzętu turystycznego);
- tworzenie warunków do prowadzenia działalności polegającej na organizacji komercyjnych, cyklicznych imprez adresowanych do turystów, takich jak festiwale, koncerty, pokazy, inscenizacje, przejażdżki (zakup odpowiedniego sprzętu);
- rozwój usług dotychczas oferowanych w niewystarczającym stopniu lub na niewystarczającym poziomie.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 3.5.1:
• **10** zrealizowanych działań służących poszerzaniu oferty obszaru dla turystów;

Przedsięwzięcie 3.6.1: ***Gość w dom …***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 3.6.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 3: *Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego*
• Celu szczegółowego 3.6: *Podnoszenie kwalifikacji w zakresie świadczenia usług turystycznych*

Tło
Obszary wiejskie w Polsce cechuje niższy od średniej poziom wykształcenia mieszkańców. Jednocześnie akceptowane współcześnie standardy świadczenia pracy i realizacji usług wymagają coraz wyższego poziomu kwalifikacji. W szczególny sposób dotyczy to świadczenia usług turystycznych, ze względu na konkurencyjność tego sektora oraz na wagę przykładaną przez ludzi do jakości wypoczynku i spędzania wolnego czasu. Dlatego jakość usług turystycznych na obszarze LSR rozstrzygnie o przyszłości tego sektora – same walory obszaru nie determinują bowiem jego atrakcyjności dla turystyki i rekreacji, o czym świadczy obecny stan sektora. Stąd wielka waga działań umożliwiających podnoszenie kwalifikacji w zakresie działalności gospodarczej w sektorze turystyki.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty obejmujące działania podnoszące kwalifikacje w zakresie świadczenia usług turystycznych, w tym:
- organizacja szkoleń dla usługodawców i ich pracowników,
- organizacja podróży studialnych dla usługodawców i ich pracowników,
- doradztwo dla usługodawców,
- publikacja wydawnictw edukacyjnych,
- tworzenie systemów zapewnienia jakości (certyfikacyjnych, akredytacyjnych itp.);

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 3.6.1:
• **5** zrealizowanych działań podnoszących kwalifikacje w zakresie świadczenia usług turystycznych;

Przedsięwzięcie 3.7.1: ***Nie tylko wypoczynkiem turysta żyje***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 3.7.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 3: *Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego*
• Celu szczegółowego 3.7: *Rozwój okołoturystycznej oferty gospodarczej obszaru*

Tło
Przez ostatnie 20 lat turystyka krajowa przeszła daleko idącą ewolucję. Rozwój motoryzacji zmienił zasadniczy charakter wypoczynku ze zorganizowanego, stacjonarnego w którym potrzeby turysty realizowane są w dużej mierze w ośrodku wypoczynkowym na bardziej

indywidualny i mobilny, w którym te potrzeby realizowane są dużej mierze w otoczeniu miejsca pobytu. Znacząco rozwinęła się turystka oparta na posiadanych domach rekreacyjnych. Zwiększyła się potrzeba dodatkowych atrakcji w miejscu pobytu lub w jego pobliżu. Wszystko to sprawia, że atrakcyjność obszarów turystycznych oceniana dziś jest także pod kątem otrzymania na nich usług niekoniecznie kojarzących się z klasycznym wypoczynkiem, takich jak np. możliwość zrobienia dobrych zakupów. Ta zatarta granica między wypoczynkiem a innymi sferami życia wymusza potrzebę ogólnego rozwoju gospodarczego obszaru dla zachowania jego atrakcyjności przyjazdowej. Rozwój ten umożliwia także mieszkańcom obszarów turystycznych zatrudnienie w okresach ograniczonego ruchu turystycznego.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- 'Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej',
- 'Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw'.

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty obejmujące działania polegające na tworzeniu i rozwoju mikroprzedsiębiorstw oraz tworzące pozarolnicze źródła dochodów w branżach mogących mieć znaczenie dla odwiedzających obszar LSR.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 3.7.1:
• 10 zrealizowanych działań gospodarczych, tworzących nowe miejsca pracy (min. 10) oraz 5 zrealizowanych działań tworzących nowe źródła przychodów dla rodzin rolniczych

Przedsięwzięcie 4.1.1: ***Nie taki komputer straszny …***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 4.1.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 4: *Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej*
• Celu szczegółowego 4.1: *Upowszechnienie umiejętności wykorzystania technologii informatycznych*

Tło
Poziom umiejętności wykorzystania technologii informatycznych w Polsce, także na obszarach wiejskich, podniósł się w ostatnich latach zdecydowanie, co jest zasługą zarówno edukacji szkolnej i w firmach, jak i samoistnej nauki. Zjawisko to dotyczy jednak przede wszystkim młodych ludzi. Ponadto, poziom ten jest na ogół niewystarczający dla profesjonalnej produkcji i świadczenia usług opartych o te technologie. Byłoby jednak błędem ograniczenie korzyści płynących z wykorzystania technologii informatycznych do rozwoju zawodowego i tworzenia miejsc pracy. Dziś już chyba wszyscy są świadomi, jak technologie te mogą przyczyniać się do rozwoju osobistego, ułatwiać zakup towarów i usług i umożliwiać tanie komunikowanie się ze światem zewnętrznym. Jest to ich szczególny walor dla mieszkańców obszarów wiejskich, które cechuje na ogół uboga oferta edukacyjna, kulturalna i handlowa oraz izolacja mieszkańców ze względu na rozproszone osadnictwo.
Dlatego na obszarze LSR potrzebne są działania upowszechniające umiejętności w zakresie IT wśród osób starszych i niezatrudnionych oraz podnoszące ich poziom we wszystkich grupach społecznych.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działania:
- ‘Małe projekty’,
- ‘Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw’.

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty obejmujące działania upowszechniające umiejętności wykorzystania technologii informatycznych, w tym:
- tworzenie infrastruktury umożliwiającej dostęp do Internetu,
- zakup usług podłączenia do Internetu,
- wyposażanie i doposażanie w sprzęt komputerowy i oprogramowanie,
- szkolenia mające na celu upowszechnianie umiejętności korzystania z komputerów wśród dorosłych.

Rezultaty projektów muszą być ogólnodostępne, co oznacza, że projekty powinny dotyczyć domów kultury, świetlic, bibliotek, ogólnodostępnych pracowni komputerowych, a także szkół, jeżeli stworzą warunki dostępu dla wszystkich zainteresowanych.

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 4.1.1:
• **5** zrealizowanych działań upowszechniających umiejętności wykorzystania technologii informatycznych;

Przedsięwzięcie 4.2.1: ***Wiejska gospodarka jutra***

Operacje w ramach Przedsięwzięcia 4.2.1 będą służyły osiągnięciu:
• Celu ogólnego 4: *Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej*
• Celu szczegółowego 4.2: *Tworzenie miejsc pracy związanych z technologiami informatycznymi*

Tło
Poza rodziną, czystym środowiskiem, dostępem do kultury i rekreacji, życzliwymi sąsiadami i godziwym zarobkiem, człowiek potrzebuje także możliwości samorealizacji w pracy. Do niedawna, takie możliwości dla przedstawicieli wielu zawodów wymagających wysokich kwalifikacji istniały niemal wyłącznie w dużych miastach i było to jedną z głównych przyczyn niekorzystnych trendów demograficznych na terenach wiejskich, z których do miast wyjeżdżali najzdolniejsi i najbardziej aktywni. Dzisiaj w krajach wysoko rozwiniętych lawinowo narasta liczba osób pracujących przy komputerach w swoim miejscu zamieszkania. Są wśród nich osoby prowadzące niezależne firmy, ludzie formalnie prowadzący własną działalność gospodarczą, lecz związani na stałe z jednym kontrahentem, a także tacy, którzy w domu wykonują etatową pracę na rzecz podmiotów prywatnych lub publicznych. Ludzie ci reprezentują już dziś wielką rozmaitość zawodów – są wśród nich programiści, graficy, projektanci samochodów, inżynierowie budownictwa, geodeci, tłumacze, handlowcy i nauczyciele. Umożliwiają im to współczesne technologie informatyczne. Im więcej takich ludzi w regionie, w tym zwłaszcza pochodzących stąd absolwentów, tym szybciej oblicze wsi zmieni się na lepsze.

Działania
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez działanie 'Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw'.

Projekty
W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty mające na celu utworzenie lub rozwój działalności gospodarczej opartej o technologie informatyczne, w tym:
- zakup usług przyłączenia do Internetu
- zakup sprzętu komputerowego
- zakup oprogramowania umożliwiającego pracę;
- zakup innego wyposażenia dla na potrzeby działalności gospodarczej opartej o technologie informatyczne;

Wskaźnik realizacji Przedsięwzięcia 4.2.1:
• **3** zrealizowane działania mające na celu utworzenie lub rozwój działalności gospodarczej opartej o technologie informatyczne.

5. MISJA LGD

Misję Fundacji AKTYWNI RAZEM można ją sformułować następująco:

Fundacja AKTYWNI RAZEM działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich poprzez:

- ***realizację Lokalnej Strategii Rozwoju***
- ***promocję obszarów wiejskich***
- ***mobilizowanie ludności do aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów wiejskich***
- ***upowszechnianie i wymianę informacji o inicjatywach na rzecz aktywizacji ludności wiejskiej***

uwzględniając przy tym ochronę i promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych, rozwój turystyki oraz popularyzację i rozwój produkcji wyrobów regionalnych.

6. WEWNĘTRZNA SPÓJNOŚĆ LSR - SPECYFIKA OBSZARU, SWOT, CELE, PRZEDSIĘWZIĘCIA

6.1. WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z ANALIZY SWOT ORAZ SPOSÓB WYKORZYSTANIA SPECYFIKI OBSZARU

Opis specyfiki obszaru zamieszczony w rozdziale 2.8 oraz analiza SWOT przedstawiona w rozdziale 3 stanowią swojego rodzaju kwintesencję diagnozy obszaru objętego LSR. Jeżeli postawiona diagnoza jest słuszna to, trzymając się terminów medycznych, zaproponowane kierunki leczenia powinny jasno wynikać z diagnozy. Innymi słowy, cele LSR powinny znajdować uzasadnienie w ustaleniach rozdziału 2.8 i rozdziału 3. Chociaż w gruncie rzeczy adekwatność celów LSR do diagnozy można ocenić konfrontując bezpośrednio treść rozdziału 4 z rozdziałami 2.8 oraz 3, to poniżej

dane niezbędne do takiej oceny zestawiono w bardziej zwięzły i bezpośredni sposób, uzasadniając poszczególne cele opisane w rozdziale 4 argumentami zawartymi w rozdziałach 2.8 i 3.

6.1.1. Cel ogólny 1: Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju i aktywizacja życia kulturalnego wsi

Region boryka się z szeregiem społecznych problemów, takich jak:
- znaczący odsetek mieszkańców poddanych marginalizacji ze względu na niepełnosprawność, wiek lub ubóstwo,
- niski poziom wykształcenia mieszkańców,
- odpływ najaktywniejszych i najlepiej wykształconych ludzi do miast,
- atomizacja społeczeństwa i zamykanie się ludzi w kręgu własnych spraw.

Problemy te mają swoje źródła między innymi w:
- silnie ograniczonej ofercie kulturalnej dla mieszkańców,
- postrzeganiu wiejskości i kultury ludowej jako niepotrzebnego, a nawet wstydliwego bagażu,
- zanikaniu więzi z małymi ojczyznami w wyniku braku wiedzy o ich historii i kulturze,
- ograniczonych możliwościach rozwijania umiejętności sportowych i uczestnictwa w imprezach sportowych,
- silnie ograniczonych możliwościach rozwoju indywidualnych talentów.

Aby to zmienić potrzebne są (poza edukacją i działaniami gospodarczymi) wielokierunkowe działania nastawione na uatrakcyjnienie oferty kulturalnej terenów wiejskich, integrację społeczności oraz budowanie poczucia dumy z historii, kultury i współczesnych osiągnięć małych ojczyzn. Je właśnie należy rozumieć jako „aktywizację życia kulturalnego wsi".

Niezwykle pomocne, a może nawet niezbędne dla skutecznej i trwałej aktywizacji życia kulturalnego będzie sięgnięcie do zachowanego dziedzictwa historycznego i kulturowego, na które składają się między innymi:
- barwna i burzliwa historia,
- oryginalna i wciąż jeszcze dość silna kultura ludowa,
- silne związki z wieloma postaciami, które odegrały ważną rolę w rozwoju polskiej i światowej kultury, nauki i myśli politycznej,
- stosunkowo licznie i dobrze zachowane zabytkami budownictwa wiejskiego,
- liczne zachowane dworki i pałacyki ziemiańskie.

Okolicznościami, które będą sprzyjać zachowaniu dziedzictwa kulturowego i wykorzystaniu go do rozwoju społeczno-gospodarczego są:
- rosnące zainteresowanie inwestorów prywatnych nabywaniem i ratowaniem zabytków,
- rozwój turystyki kulturowej.

6.1.2 Cel ogólny 2: Ochrona dziedzictwa przyrody i ekologizacja rolnictwa

Region jest, jak na warunki centralnej Polski, bardzo bogaty pod względem przyrodniczym, co przejawia się między innymi:

- znacznym zróżnicowaniem geomorfologicznym,
- wynikającą z uwarunkowań geomorfologicznych dużą różnorodnością siedlisk przyrodniczych,
- wysoką lesistością,
- wysoką jeziornością,
- dużym zróżnicowaniem naturalnych i półnaturalnych zespołów roślinnych, w tym dość silną obecnością zespołów wymienionych w Dyrektywie Siedliskowej,
- dużym znaczeniem dla lęgowych i migrujących gatunków ptaków związanych dolinami wielkich rzek, rozległymi mokradłami i starymi lasami.

Dziedzictwu temu zagrażają między innymi:

- inwestycje prywatne i publiczne na terenach wrażliwych przyrodniczo,
- niski poziom społecznej akceptacji dla realnych działań na rzecz ochrony przyrody,
- pęd do intensyfikacji rolnictwa, w tym do powiększania „areału w kulturze rolnej", często bez uwzględniania konsekwencji przyrodniczych,
- złe nawyki mieszkańców i turystów, przyczyniające się do niszczenia zasobów przyrody,
- niski poziom wiedzy mieszkańców na temat zagrożeń środowiska i sposobów jego ochrony,
- marginalizacja ochrony przyrody przez władze samorządowe.

Ustawa o ochronie przyrody stanowi, że: „obowiązkiem organów administracji publicznej, osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych jest dbałość o przyrodę będącą dziedzictwem i bogactwem narodowym". Już ten prawny wymóg sam w sobie wystarcza do uzasadnienia działań mających na celu zmniejszenie zidentyfikowanych zagrożeń. Dodatkowe, bardzo silne argumenty za podejmowaniem działań na rzecz ochrony dziedzictwa przyrody i ekologizacji rolnictwa są następujące:

- ograniczenia dla rolnictwa i przemysłu wynikające z objęcia prawną ochroną przyrody większości regionu,
- duże znaczenie przyrody jako potencjalnej atrakcji turystycznej (por. punkt 7.1.3).

Okolicznościami sprzyjającymi ochronie dziedzictwa przyrody i ekologizacji rolnictwa będą:

- wzrost znaczenia ochrony przyrody i środowiska w politykach europejskich i krajowych,
- zmiany prawne i kulturowe sprzyjające uspołecznieniu działań w zakresie ochrony przyrody i środowiska,
- bliskość dużych aglomeracji miejskich, stanowiących potencjalne rynki zbytu dla niszowych produktów żywnościowych.

6.1.3 Cel ogólny 3: Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego

Wciąż bardzo tradycyjna, oparta na rolnictwie struktura gospodarcza regionu, jest jedną z istotnych przyczyn szeregu problemów, wśród których do najpoważniejszych należą:
- ukryte bezrobocie,
- odpływ najaktywniejszych i najlepiej wykształconych ludzi do miast.

Zjawiska te, znane z wielu innych obszarów wiejskich, są w regionie potęgowane:
- na ogół mało korzystnymi warunkami glebowo-klimatycznymi prowadzenia produkcji rolnej,
- ograniczeniami dla rolnictwa, wynikającymi z objęcia niektórych obszarów prawną ochroną przyrody.

W tej sytuacji szans na zmianę należy upatrywać w rozwoju branż gospodarki nie związanych z rolnictwem, przy czym szczególnie obiecującą branżą jest turystyka, ponieważ region posiada:
- uwarunkowania naturalne i dziedzictwo kulturowe sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki,
- konkurencyjne wobec innych regionów turystycznych położenie względem aglomeracji warszawskiej i łódzkiej,
- infrastrukturę turystyczną rozwiniętą lepiej niż w sąsiednich regionach wiejskich.

Niemniej jednak, do pełnego wykorzystania gospodarczego potencjału turystyki w regionie konieczne jest przezwyciężenie lub złagodzenie istotnych problemów, jakimi są między innymi:
- zbyt słaba promocja turystyczna regionu i informacja turystyczna na miejscu,
- niski poziom wykorzystania możliwości rozwoju małych obiektów hotelarskich w harmonii z istniejącym zainwestowaniem i przyrodą,
- niski poziom wykorzystania możliwości rozwoju atrakcyjnej i urozmaiconej oferty programowej dla turystów,
- słabo rozwinięta ogólnodostępna infrastruktura turystyczna,
- zaniedbane przestrzenie publiczne,
- słabo kontrolowana zabudowa, niszcząca krajobraz i pogarszająca pozycję rynkową branży turystycznej.

Temu właśnie ma służyć „wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego”.

6.1.4 Cel ogólny 4: Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej

Drugim kierunkiem działania, służącym rozwojowi gospodarki obszaru LSR, może być rozwój technologii informatycznych, umożliwiających uczestnictwo w gospodarce opartej na wiedzy także obszarom wiejskim.

Przeszkodami w tworzeniu miejsc pracy związanych z wykorzystaniem informatyki są na obszarze LSR między innymi:
- niski poziom umiejętności informatycznych mieszkańców,
- ograniczony dostęp do infrastruktury informatycznej.

„Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej” ma służyć zarówno łagodzeniu tych barier jak i bezpośredniemu wsparciu tworzenia miejsc pracy związanych technologiami informatycznymi.

6.1.5 Adekwatność przedsięwzięć do celów

W rozdziale 4 przedstawiono relacje między przedsięwzięciami a celami ogólnymi i szczegółowymi oraz tło każdego z zaproponowanych przedsięwzięć w sposób pozwalający łatwo ocenić, na ile są one powiązane z celami LSR i na ile nawiązują do specyfiki regionu.

6.2 MIERZALNOŚĆ I KONKRETNOŚĆ CELÓW I TERMIN ICH OSIĄGNIĘCIA

Cele ogólne i szczegółowe LSR zostały sformułowane w sposób otwarty, ale wskaźniki ich realizacji zostały sformułowane w sposób mierzalny i konkretny - tam gdzie to było możliwe. .Określenie mierzalnych wskaźników oddziaływania – w odniesieniu do celów ogólnych bywa często niemożliwe i niezasadne. To pierwsze wynika z ograniczoności tego oddziaływania (patrz rozdział 14) i istotnej roli odgrywanej przez czynniki zewnętrzne skali makro, to drugie - z braku dostępnych na poziomie lokalnym danych.
Przedsięwzięcia, a co za tym idzie – wskaźniki produktu, w ramach LSR zostaną zrealizowane do 2015 roku, jak również wskaźniki rezultatu, związane z celami szczegółowymi. Podobnie - cele ogólne w zakresie wynikającym z potencjału finansowego osi 4 PROW na obszarze.

7. PODEJŚCIE ZINTEGROWANE I INNOWACYJNE

7.1. ZINTEGROWANY CHARAKTER LSR

7.1.1 Zintegrowany charakter przedsięwzięć w ramach LSR

Zintegrowany charakter zaplanowanych do realizacji w ramach LSR LGD *AKTYWNI RAZEM* przedsięwzięć polega na:
• realizacji danego przedsięwzięcia przez więcej niż jeden sektor,
• realizacji danego przedsięwzięcia poprzez różne kategorie operacji,

LSR jest skierowana do wszystkich sektorów własnościowych, tj. publicznego, prywatnego (gospodarczego) i społecznego (non-profit). Wynika to już z samej idei programu Leader, który cechuje podejście oddolne i terytorialne, a nie sektorowe. Cechą Leadera jest więc trójsektorowość odnosząca się zarówno do składu Lokalnej Grupy Działania i jej organu decyzyjnego, jak również do grupy docelowej – potencjalnych beneficjentów wsparcia. Zgodnie z tym założeniem, w żadnym z przedsięwzięć nie przewiduje się zawężania kręgu beneficjentów ze względu na sektor własnościowy, utrzymując jedynie te ograniczenia, które wynikają ze sposobu, w jaki zdefiniowano beneficjentów poszczególnych działań w obowiązujących rozporządzeniach.

Innym aspektem zintegrowanego charakteru przedsięwzięć była wielość realizowanych przez nie celów szczegółowych i ogólnych LSR. Jednak, w związku z trudnościami Instytucji

Zarządzającej i Instytucji Wdrażającej Oś 4 PROW w monitorowaniu realizacji LSR, przedsięwzięcia w ramach LSR zostały przebudowane, w rezultacie czego aspekt ten został wyeliminowany.

7.1.2 Integracja terytorialna

O zintegrowanym charakterze Lokalnej Strategii Rozwoju LGD *AKTYWNI RAZEM* świadczy też fakt, że obejmuje ona obszar należący do dwóch regionów: Mazowieckiego i Kujawsko-Pomorskiego, podczas gdy olbrzymia większość oddolnie realizowanych projektów rozwojowych oraz systemów wsparcia dla nich ma w Polsce charakter lokalny (miejscowy, gminny, powiatowy), bądź regionalny.

7.2 INNOWACYJNY CHARAKTER LSR

7.2.1. Innowacyjność podejścia Leader

Lokalna Strategia Rozwoju Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego powstała i będzie wdrażana w pewnych ramach proceduralno-organizacyjnych oraz tematycznych, narzuconych przez rozwiązania prawne dotyczące Osi 4 Leader. Ramy te same w sobie stanowią w warunkach polskich nową jakość, ponieważ po raz pierwszy na taką skalę dają społecznościom lokalnym możność organizowania się w ramach sektora społecznego w celu tworzenia kompleksowych wizji rozwoju lokalnego oraz ich wdrażania poprzez przejęcie od administracji odpowiedzialności za sposób redystrybucji środków publicznych. Można mieć nadzieję, że w ten sposób dokonuje się ważny krok w kierunku prawdziwie obywatelskiego społeczeństwa, w którym od postaw i decyzji obywateli będą bezpośrednio zależeć nie tylko kariery polityczne, ale i konkretne działania zmieniające życie społeczności.

Ważną innowacyjną cechą LSR jest to, że dokument ten jest wyrazem strategicznego podejścia do rozwoju lokalnego. Co prawda, większość gmin na obszarze posiada swoje strategie rozwoju, jednak w praktyce rzadko są one realizowane w sposób kompleksowy, z reguły samorządy realizuje ich wybrane, zdaniem władz – najważniejsze elementy.

Inny innowacyjny aspekt LSR wynikający z podejścia Leader to opisany w rozdziale 7.1. jej zintegrowany charakter. W polskich warunkach, w odniesieniu do rozwoju lokalnego, jest to ewidentne novum, wychodzące poza dotychczasowe jednostkowe i sektorowe działania prorozwojowe.

7.2.2 Innowacyjność przedsięwzięć w ramach LSR

Innowacyjność przedsięwzięć w ramach LSR wiąże się z faktem, że stanowią one razem kompleksową odpowiedź na zdiagnozowane problemy i szanse obszaru LSR, przy jednoczesnym dostrzeganiu i maksymalnie pełnym wykorzystaniu wewnętrznych zasobów obszaru oraz zewnętrznych środków (głównie finansowych). Tego typu podejście nie jest jeszcze zbyt powszechne na poziomie lokalnym w Polsce, gdzie działania administracji mają zbyt mało strategiczny charakter (lokalne strategie rozwoju nie istnieją lub nie są w codziennej praktyce wykorzystywane) i często w zbyt małym stopniu wykorzystują lokalne zasoby (zwłaszcza ludzkie), koncentrując się na pozyskiwaniu zewnętrznego kapitału i inwestycjach infrastrukturalnych.

Kompleksowość przedsięwzięć LSR tworzy ich wartość dodaną i efekt synergii. Przyroda i kultura obszaru są w ich ramach chronione jako wartości samoistne, ale także jako podstawa dla jego teraźniejszego i przyszłego rozwoju społeczno-ekonomicznego. Przewidziane

w przedsięwzięciach oddolne inicjatywy gospodarcze mogą liczyć na wsparcie, będące efektem działań założonych w przedsięwzięciach o charakterze edukacyjnym. W ten sposób, stymulowany przez przedsięwzięcia LSR rozwój obszaru nabiera charakteru ***zrównoważonego***, które to pojęcie, nie tylko w realiach obszarów wiejskich, jest w Polsce innowacyjne, gdyż mało znane, a jeszcze mniej rozumiane.

Społeczność lokalna obszaru LSR jest w pewnym stopniu świadoma istnienia jego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Dotychczas realizowane były pojedyncze działania na rzecz zachowania tego dziedzictwa (w większym stopniu – przyrodniczego, bo stanowiącego w dużej mierze własność publiczną, podczas gdy materialne dziedzictwo kulturowe stanowi na ogół własność prywatną). Jednak świadomość rzeczywistych walorów tego dziedzictwa i ich znaczenia dla ekonomicznego i duchowego rozwoju mieszkańców jest raczej ograniczona. Przedsięwzięcia:
1.2.1: *Dziedzictwo dla teraźniejszości i przyszłości*
1.2.2: *Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego*
1.3.1: *Wieś mieszkańcami bogata*
1.3.2: *Kraina sztuki*
2.2.1: *Ogród Pana Boga*
2.3.1: *Ziemia jest tylko jedna*
2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy*
mają na celu zwiększenie tej świadomości, zarówno u mieszkańców, jak i w samorządach, co nigdy dotychczas było celem tak kompleksowych działań na obszarze objętym LSR. Jednocześnie przedsięwzięcia te starają się powiązać ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego z rozwojem obszaru, lokując tego typu działania w centrum strategii rozwoju obszaru, jako jego warunek. Podejście tego typu ma w warunkach obszaru objętego LSR zdecydowanie innowacyjny charakter.

Szczególnie nowatorskie cechy, nie tylko na skalę obszaru LSR, mają nowe przedsięwzięcia w tym obszarze tematycznym: 1.2.2: *Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego*, 1.3.2: *Kraina sztuki* i 2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy*.
Chociaż ekomuzea powstają także w innych regionach Polski, to temat dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego związanego z osadnictwem nadwiślańskim nie został w żadnym z nich wykorzystany. Tym bardziej nowatorskie jest to przedsięwzięcie w warunkach obszaru LSR, zarówno jego forma (ekomuzeum), jak i obszar tematyczny – olenderskie, a zwłaszcza niemieckie i żydowskie wpływy kulturowe to ciągle dla wielu temat *tabu*, a nie bogactwo kulturowe i świadectwo udziału Polaków w kulturze europejskiej i judeo-chrześcijańskiej, a także źródło możliwości rozwoju obszaru.
Przedsięwzięcie 1.3.2: *Kraina sztuki* jest nowatorskie poprzez swoją metodę dotarcia do świadomości, nie tylko przyjezdnych, ale też mieszkańców, z przesłaniem dotyczącym kulturowego potencjału obszaru. Wielkoformatowa sztuka w przestrzeni publicznej, ludowa, lecz nie tylko, spotykana w innych krajach Europy, na polskiej wsi jest ciągle rzadkością. W Przedsięwzięciu 1.3.2 wraz z imprezami o ponadregionalnym zasięgu, wpisze się ona w kompleksowe działania marketingowe obszaru z zarówno zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi adresatami.
Przedsięwzięcie 2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy* ma za cel zrealizować w nowatorski sposób znaną w Polsce ideę uniwersytetów ludowych – poprzez sięgnięcie do ich korzeni (koncepcje Grundtviga) i wykorzystanie najlepszych europejskich praktyk.

Tak, jak to zostało przedstawione w opisie obszaru LSR w rozdziale 2, jego gospodarka opiera się w chwili obecnej na rolnictwie. Drugie źródło zatrudnienia na obszarze to

mikrofirmy, z których najwięcej działa w branży budowlanej oraz handlu. Mimo korzystnych warunków, raczej niewielką ilość miejsc pracy tworzy branża turystyczna. W tej sytuacji przedsięwzięcia: 2.1.1: *Czysta energia dla rozwoju*, 2.4.1: *Zdrowa żywność – lepsze życie*, 3.1.1: *Zapraszamy świat do nas!*, 3.2.1: *Sama grusza nie wystarczy*, 3.3.1: *Nuda? Nie u nas!*, 3.4.1: *Wspólna przestrzeń, wspólna duma*, 3.5.1: *Aktywny urlop u Aktywnych Razem*, 3.7.1: *Nie tylko wypoczynkiem turysta żyje* i 4.2.1: *Wiejska gospodarka jutra*, zakładające rozwój gospodarki, oparty o takie obszary jak: energetyka odnawialna, ekologiczne rolnictwo, turystyka oraz technologie informatyczne, mają zdecydowanie innowacyjny charakter. W przypadku działań na rzecz rozwoju turystyki na obszarze innowacyjny charakter ma także ich kompleksowość: od promocji przez tworzenie różnego typu infrastruktury po rozwój oferty programowej. Nowe przedsięwzięcie 3.7.1: *Nie tylko wypoczynkiem turysta żyje*, chociaż nie zakłada realizacji szczególnie innowacyjnych operacji, samo w sobie ma cechę innowacyjności, jaką jest dostrzeżenie wpływu, jaki ma rozwój działalności gospodarczej nie związanej bezpośrednio z turystyką na rozwój tejże dziedziny.

Chociaż w rozwiniętych krajach Europy wywołałoby to zapewne zdziwienie, to na poziomie lokalnym w Polsce (nie tylko na obszarach wiejskich), możliwości rozwoju danego obszaru kojarzy się głównie z pozyskaniem środków finansowych, a sam rozwój rozumie przede wszystkim jako uzupełnianie luk w infrastrukturze technicznej. W takim kontekście realizacja przedsięwzięć nakierowanych na tworzenie kapitału społecznego jako czynnika rozwoju obszaru jest ciągle podejściem innowacyjnym.
Innowacyjne jest także holistyczne podejście do tworzenia kapitału ludzkiego dla rozwoju polegające na łączeniu ogólnej edukacji i aktywizacji społeczności lokalnej w obszarach szeroko pojętej kultury i ekologii z kierunkowym szkoleniem w dziedzinie turystyki i informatyki. W ten sposób łączy się rozwój osobisty beneficjentów z ich rozwojem zawodowym, a rozwój obszaru oparty na w ten sposób tworzonym kapitale społecznym ma charakter zrównoważony, gdyż bazuje na świadomości walorów i poszanowaniu przyrodniczego i kulturowego dziedzictwa obszaru.
Istotnym aspektem tego podejścia jest położenie nacisku na działania adresowane do ludzi młodych oraz do grup zagrożonych marginalizacją.

7.2.3 Waloryzacja i wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych

Innowacyjny charakter LSR polega także na systemowym podejściu do kwestii waloryzacji zasobów przyrodniczych i kulturowych obszaru. Jeżeli poprzez waloryzację rozumieć nie tylko przywracanie pierwotnej wartości, ale także nadanie im nowej funkcji umożliwiających utrzymanie tej wartości i jednoczesny wkład w rozwój obszaru to wszystkie przedsięwzięcia LSR przyczyniają się do tak rozumianej waloryzacji. Cechę taką miały także niektóre dotychczas realizowane na obszarze LSR działania w dziedzinie kultury i ochrony przyrody, lecz były to działania niepowiązane ze sobą, nie dające efektu synergii i nie nakierowane na osiągnięcie zdefiniowanych celów odnoszących się do określonego obszaru i społeczności.

7.2.4 Możliwość zastosowania innowacji na innych obszarach

Nie ma żadnych przeszkód w stosowaniu w innych regionach rozwiązań zaproponowanych w niniejszej LSR. Poprzez politykę informacyjną opisaną w rozdziale 11.2 Fundacja AKTYWNI RAZEM umożliwi wszystkim zainteresowanym dostęp do tych rozwiązań. Kompleksowe, zintegrowane i innowacyjne podejście do działań na rzecz rozwoju lokalnego ramach LSR będzie inspiracją dla takich działań realizowanych przez samorządy lokalne na obszarze.

8. PROCEDURY PRZYJMOWANIA WNIOSKÓW ORAZ OCENY I WYBORU OPERACJI

8.1 OGÓLNY SCHEMAT PROCEDURY PRZYJMOWANIA, OCENY I WYBORU WNIOSKÓW O PRZYZNANIE POMOCY

Procedura przyjmowania, oceny i wyboru wniosków o przyznanie pomocy na realizację projektów w ramach LSR będzie przebiegać tak samo, niezależnie od przedsięwzięcia, jakiego dotyczyć będzie konkurs i będzie obejmowała następujące etapy:

a) ogłoszenie konkursu,
b) przyjęcie i rejestracja wniosków,
c) wstępne sprawdzenie prawidłowości formalnej,
d) wstępne sprawdzenie zgodności z przepisami,
e) przedstawienie wniosków członkom Komisji Programowej,
f) ocena zgodności z LSR (cele ogólne, cele szczegółowe, przedsięwzięcia),
g) ocena wartości merytorycznej,
h) przyjęcie uchwał ws. wyboru lub niewybrania poszczególnych operacji do finansowania,
i) sporządzenie list projektów wybranych i nie wybranych,
j) przekazanie list projektów wybranych i nie wybranych organowi samorządu wojewódzkiego.

Wewnętrzne procedury LGD na poszczególnych etapach opisano poniżej, natomiast w Tabeli 8.1 przedstawiono orientacyjny ramowy harmonogram procedury przyjmowania, oceny i wyboru wniosków.

Tabela 8.1. Ramowy, orientacyjny harmonogram procedury przyjmowania, oceny i wyboru wniosków

Wyszczególnienie	Czas [tygodnie]																							
	-8	-7	-6	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Biuro Fundacji informuje Zarząd Fundacji o planowanym terminie naboru wniosków	■																							
LGD uzgadnia z WOSW termin ogłoszenia IOMSW		▒	▒	▒	■																			
WOSW ogłasza IOMSW									■															
LGD rozpowszechnia IOMSW									■															
Rozpoczęcie przyjmowania wniosków												▒	■											
Zakończenie przyjmowania wniosków														▒	▒	▒	■							
Biuro Fundacji dokonuje wstępnego sprawdzenia prawidłowości formalnej														▒	▒	▒	▒	■						
Biuro Fundacji dokonuje wstępnego sprawdzenia zgodności z rozporządzeniem o wdrażaniu LSR														▒	▒	▒	▒	■						
Zwołanie zebrania Komisji Programowej i przekazanie członkom Komisji wniosków																			▒	■				
Komisja Programowa dokonuje oceny i wyboru wniosków																				▒	■			
Procedura odwoławcza																					▒	▒	■	
LGD przekazuje wnioski WOSW																							▒	■

8.2 OGŁOSZENIE KONKURSU

1) Nie później niż 60 dni przed planowanym terminem ogłoszenia konkursu Biuro Fundacji informuje Zarząd Fundacji o planowanym terminie naboru wniosków.
2) LGD składa wniosek, o podanie do publicznej wiadomości informacji możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy w terminie 44 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia biegu terminu składania wniosków o przyznanie pomocy, a dokumenty niezbędne do podania do publicznej wiadomości informacji o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy — w terminie 24 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia biegu terminu składania wniosków o przyznanie pomocy.

   Informacja, o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy zawiera w szczególności wskazanie:
   - terminu składania wniosków o przyznanie pomocy:
     a) nie krótszego niż 14 dni i nie dłuższego niż 30 dni,
     b) rozpoczynającego bieg nie wcześniej niż po upływie 14 dni od dnia podania do publicznej wiadomości tej informacji;
   - miejsca składania wniosków o przyznanie pomocy;
   - miejsca zamieszczenia wzoru formularza wniosku o przyznanie pomocy;
   - miejsca zamieszczenia kryteriów wyboru operacji przez LGD, określonych w LSR, w tym kryteriów, na podstawie których ocenia się uzasadnienie realizacji operacji w ramach LSR miejsca zamieszczenia wykazu dokumentów niezbędnych do weryfikacji spełnienia kryteriów wyboru operacji określonych w LSR;
   - miejsca zamieszczenia wykazu dokumentów niezbędnych do weryfikacji spełnienia kryteriów wyboru projektów, określonych w LSR;
   - limitu dostępnych środków;
   - minimalnych wymagań, których spełnienie jest niezbędne do wyboru operacji przez LGD;
   - elementów innych niż wskazane powyżej, w szczególności wskazanie tematycznego zakresu operacji.
2) Z chwilą ogłoszenia Informacji o możliwości składania wniosków (IOMSW) przez Właściwy organ samorządu województwa (WOSW), LGD publikuje IOMSW na stronie internetowej Fundacji oraz na tablicy ogłoszeń w siedzibie Fundacji.
3) Z chwilą ogłoszenia IOMSW przez WOSW, Zarząd Fundacji przekazuje IOMSW władzom gmin w obszarze objętym LSR z prośbą o udostępnienie IOMSW zainteresowanym.
4) Formularz IOMSW stanowi *załącznik nr 13* do LSR.
5) W przypadku konkursów, w ramach których przewiduje się wybór znacznej liczby projektów, Zarząd Fundacji może zwrócić się do władz gmin o ogłoszenie skróconej informacji o naborze wniosków na tablicach ogłoszeń we wsiach sołeckich.

8.3. PRZYJĘCIE I REJESTRACJA WNIOSKÓW

1) W dniu, w którym rozpoczyna się bieg terminu składania wniosków, Biuro Fundacji otwiera rejestr wniosków, sporządzony zgodnie z formularzem przedstawionym w *Załączniku nr 14*.

2) Za wnioski złożone w terminie uznawane będą wnioski dostarczone do siedziby Fundacji osobiście do dnia i godziny wyznaczonej w IOMSW.
3) Pracownik Biura Fundacji przyjmujący wniosek potwierdza fakt złożenia wniosku na jednym z dwóch egzemplarzy wypełnionego formularza wniosku, opatrując egzemplarz swoim podpisem, datą złożenia wniosku i pieczęcią LGD.
4) Egzemplarz z potwierdzeniem złożenia wniosku jest przekazywany przez Biuro Fundacji Wnioskodawcy osobiście.
5) Z chwilą upływu terminu składania wniosków, trzyosobowa Komisja ds. rejestru powołana przez Prezesa Zarządu sprawdza prawidłowość danych w rejestrze, konfrontując je z wnioskami.
6) Po stwierdzeniu prawidłowości danych komisja ds. rejestru zamyka rejestr, opatrując go datą zamknięcia i podpisami członków Komisji.
7) W przypadku stwierdzenia pomyłek lub nieprawidłowości w rejestrze Komisja ds. rejestru sporządza stosowny protokół i przekazuje go niezwłocznie Prezesowi Zarządu, który podejmuje działania naprawcze, mając na uwadze zapewnienie zgodności z prawem, przejrzystości i sprawiedliwości konkursu.

8.4 WSTĘPNE SPRAWDZENIE POPRAWNOŚCI FORMALNEJ

1) Wstępnego sprawdzenia poprawności formalnej wniosków dokonuje Biuro Fundacji w terminie 7 dni od daty złożenia wniosku.
2) Wstępne sprawdzenie poprawności formalnej wniosków ma na celu wyłącznie usprawnienie prac Komisji Programowej i w żaden sposób nie ogranicza jej kompetencji ani nie zastępuje oceny wniosków przez Komisję Programową.
3) Wstępne sprawdzenie poprawności formalnej wniosków obejmuje sprawdzenie wszystkich elementów wniosku wymienionych w Karcie Poprawności Formalnej, stanowiącej *Załącznik nr 15*.
4) Wyniki sprawdzenia poprawności formalnej wniosku odnotowywane są przez osobę sprawdzającą w Karcie Poprawności Formalnej.
5) W przypadku stwierdzenia braków lub nieprawidłowości we wniosku Biuro Fundacji niezwłocznie powiadamia o nich pisemnie Wnioskodawcę, przesyłając kopię Karty Poprawności Formalnej i informując o możliwości skontaktowania się z Biurem Fundacji w celu uzyskania porad dotyczących sporządzenia wniosku.
   a. W przypadku braków lub nieprawidłowości dotyczących sposobu wypełnienia formularza wniosku Biuro Fundacji wyznacza Wnioskodawcy termin ich usunięcia nie późniejszy niż planowany termin przedstawienia wniosków Komisji Programowej.
   b. W przypadku braków lub nieprawidłowości dotyczących załączników do wniosku, Biuro Fundacji informuje Wnioskodawcę o konieczności dostarczenia prawidłowych załączników w terminach wynikających z instrukcji wypełniania wniosku.
6) Przed przedstawieniem wniosków Komisji Programowej Biuro Fundacji dokonuje aktualizacji Karty Poprawności Formalnej na podstawie otrzymanych od Wnioskodawcy materiałów.

8.5 PRZEKAZANIE WNIOSKÓW CZŁONKOM KOMISJI PROGRAMOWEJ

1) W możliwie najwcześniejszym terminie po zakończeniu wstępnego sprawdzania wniosków przez Biuro Fundacji, jednak nie później niż 7 dni po upływie terminu

składania wniosków, Prezes Zarządu uzgadnia z Przewodniczącym termin posiedzenia Komisji Programowej.

2) Co najmniej 5 dni przed posiedzeniem Komisji Programowej członkowie Komisji otrzymują kopie wniosków. Kopie wniosków mogą mieć formę tradycyjną lub elektroniczną.
3) Przewodniczący Komisji Programowej zwołuje posiedzenie Komisji Programowej w możliwie najwcześniejszym terminie, jednak nie później niż 21 dni po upływie terminu składania wniosków.
4) Przed przystąpieniem do oceny wniosków w ramach danej edycji konkursu członkowie Komisji są zapoznawani przez Biuro Fundacji z podstawowymi informacjami o wnioskach, umożliwiającymi poszczególnym członkom ocenę własnej bezstronności w poszczególnych sprawach; w szczególności członkowie Komisji otrzymują informację o tożsamości wnioskodawców, o ich miejscu zamieszkania lub siedzibie, o miejscu realizacji projektu oraz o ogólnych założeniach projektu.
5) Na podstawie informacji, o których mowa w punkcie 4) powyżej, członkowie Komisji Programowej składają pisemne oświadczenie o bezstronności (*załącznik nr 26* do LSR) i/lub deklaracje o odstąpieniu od oceny poszczególnych wniosków ze względu na możliwy brak bezstronności lub konflikt interesów (*załącznik nr 27* do LSR).
6) Za przesłanki świadczące o możliwym braku bezstronności bądź konflikcie interesów uznaje się pozostawanie z wnioskodawcą w związku małżeńskim oraz w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa, współwłasności, zależności służbowej lub ubieganie się przez członka organu decyzyjnego o wybór jego operacji bądź operacji z urzędu/instytucji, w którym pracuje w ramach wdrażania LSR.
7) Na podstawie oświadczeń i/lub deklaracji, o których mowa w punkcie 5) powyżej, Przewodniczący Komisji Programowej sporządza listy członków Komisji Programowej uprawnionych do oceny poszczególnych wniosków (*załącznik nr 28* do LSR).

8.6 OCENA ZGODNOŚCI Z LSR

1) Członkowie Komisji Programowej zapoznają się z wnioskami i kartami przekazanymi przez Biuro Fundacji oraz przeprowadzają wszelkie inne czynności przewidziane Regulaminem Komisji, jakie Komisja Programowa uzna za stosowne dla właściwego przygotowania się do oceny.
2) Członkowie Komisji Programowej oceniają indywidualnie czy realizacja operacji z poszczególnych wniosków:
   a) przyczyni się do osiągnięcia celów ogólnych LSR,
   b) przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych LSR,
   c) jest zgodna z przedsięwzięciami LSR,

   rejestrując swoje oceny w Arkuszu indywidualnej oceny zgodności operacji z LSR (*Załącznik nr 17*).
3) Oceniając zgodność z LSR członkowie Komisji biorą pod uwagę zgodność działań proponowanych we wniosku z opisem właściwego przedsięwzięcia, celami ogólnymi i szczegółowymi oraz wskaźnikami zawartymi w LSR.
4) Arkusz indywidualnej oceny zgodności operacji z LSR, w której w poszczególnych częściach: A, B, C:
   a) przynajmniej w jednym polu oceny zaznaczono słowo „TAK" jest głosem oddanym za przyjęciem wniosku do dalszego rozpatrywania,

b) we wszystkich polach oceny zaznaczono słowo „NIE” jest głosem oddanym za odrzuceniem wniosku,
c) przynajmniej jedno pole oceny pozostawiono bez wypełnienia, jest głosem nieważnym.

Do dalszego rozpatrywania Komisja przyjmuje wnioski, które otrzymały co najmniej trzy głosy na „TAK” (po jednym głosie w każdej części A, B, C).

8.7 OCENA WARTOŚCI MERYTORYCZNEJ

8.7.1 Przyjęta metoda oceny i wyboru operacji

Wartość merytoryczna wniosków oceniana jest na podstawie kryteriów opracowanych dla poszczególnych typów operacji.

Warunkiem wyboru wniosku do wsparcia w ramach wdrażania LSR jest osiągnięcie w wyniku oceny zespołowej wniosku (średnia arytmetyczna z ocen indywidualnych) limitu co najmniej 50% maksymalnej możliwej do uzyskania przez wniosek liczby punktów.

Ocena przebiega następująco:

1) Członkowie Komisji dokonują indywidualnej oceny poszczególnych wniosków, przyznając:
   - wnioskowi lub wnioskom, które są najlepsze w świetle danego kryterium, maksymalną liczbę punktów dopuszczalną dla tego kryterium;
   - wnioskowi lub wnioskom, które są najsłabsze w świetle danego kryterium, zero punktów;
   - wnioskom, które posiadają pośrednią wartość w świetle danego kryterium – liczbę punktów najlepiej odzwierciedlającą tą wartość oraz zaszeregowanie wniosku w świetle tego kryterium.
2) Członkowie Komisji odnotowują swoje oceny na arkuszach indywidualnej oceny merytorycznej (*Załącznik 18*).
3) Komisja po zapoznaniu się z wynikami indywidualnych ocen sporządzonych przez poszczególnych członków dokonuje oceny końcowej poszczególnych wniosków, polegającej na:
   – obliczeniu sum punktów uzyskanych w ocenach indywidualnych,
   – obliczeniu średnich arytmetycznych z ocen indywidualnych dla poszczególnych wniosków (ocena zespołowa wniosków),
   – obliczeniu czy średnia arytmetyczna z oceny zespołowej dla każdego wniosku stanowi co najmniej 50% maksymalnej możliwej do uzyskania przez wniosek liczby punktów (warunek merytorycznej wartości wniosku).
4) W stosunku do każdej operacji będącej przedmiotem posiedzenia Komisji podejmowana jest przez Komisję decyzja w formie uchwały o wybraniu bądź nie wybraniu operacji do finansowania, której treść musi uwzględniać:
   a) wyniki głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR,
   b) wyniki głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD i sporządzoną na tej podstawie listę rankingową wniosków,

c) dostępność, środków LGD na poszczególne typy operacji.

5) Przewodniczący Komisji odczytuje uchwały dotyczące poszczególnych projektów rozpatrywanych w trakcie posiedzenia, bez potrzeby ich przegłosowania.
6) Uchwały i listy operacji wybranych i niewybranych do finansowania/wsparcia powinny zawierać:
   a) informacje o wnioskodawcy operacji (imię i nazwisko lub nazwę, miejsce zamieszkania lub miejsce działalności, adres lub siedzibę, PESEL lub REGON, NIP),
   b) tytuł operacji zgodny z tytułem podanym we wniosku,
   c) kwotę pomocy o jaką ubiegał się wnioskodawca zgodną z kwotą podaną we wniosku, informację o decyzji Komisji w sprawie zgodności lub braku zgodności operacji z LSR,
   d) sumę uzyskanych punktów i ich procentową relację do maksymalnej możliwej do uzyskania ich liczby,
   e) informację o finansowaniu lub nie finansowaniu realizacji operacji,
   f) indywidualne oznaczenie sprawy nadane każdemu wnioskowi przez LGD, wpisane na wniosku o przyznanie pomocy w polu *Potwierdzenie przyjęcia przez LGD*,
   g) numer identyfikacyjny Wnioskodawcy nadany zgodnie z ustawą z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, podany we wniosku o przyznanie pomocy.
7) Po dokonaniu oceny wniosków, Komisja sporządza i przyjmuje uchwałę w sprawie przyjęcia listy operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji nie wybranych (*Załącznik nr 19*), przy czym:
   a) wnioski na liście projektów wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR są szeregowane w kolejności według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny spełniania kryteriów wyboru operacji.
   b) o ile przepisy powszechne nie stanowią inaczej, łączna kwota pomocy wnioskowanej w ramach projektów wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR nie może przekroczyć limitu środków dostępnych w ramach danej edycji konkursu;
   c) pozostałe wnioski wpisywane są na listę projektów niewybranych.
8) Lista operacji wybranych do finansowania musi zawierać również:
   a) wnioskowaną kwotę pomocy,
   b) w przypadku *ostatniego naboru w perspektywie finansowej 2007-2013* – wskazanie operacji, które mieszczą się w limicie dostępnych środków określonym w *Informacji o naborze*.
9) Lista operacji niewybranych do finansowania musi zawierać również:
   a) wnioskowaną kwotę pomocy,
   b) wskazanie operacji, które w wyniku oceny pod względem zgodności z LSR, zostały uznane za: zgodne z LSR, ale nie zostały wybrane lub niezgodne z LSR,
   c) wskazanie operacji, które nie podlegały ocenie pod względem zgodności z LSR, gdyż nie zostały złożone w miejscu i terminie wskazanym w *Informacji o naborze* lub nie wskazano adresu Wnioskodawcy i nie ma możliwości ustalenia tego adresu.

8.7.2 Techniki pracy Komisji Programowej

W celu zapewnienia jak najwyższej jakości swojej pracy, Komisja może wykorzystywać następujące metody pracy:

- wysłuchanie podczas posiedzeń Komisji referatów przedstawicieli Biura Fundacji na temat wniosków,
- zlecanie ekspertyz za pośrednictwem Zarządu Fundacji,
- praca indywidualna członków Komisji, podczas posiedzeń Komisji i poza nimi, nad wnioskami, ekspertyzami i innymi materiałami przekazanymi przez Biuro Fundacji, z wykorzystaniem wszelkich źródeł, poza wnioskodawcą, pozwalających poszerzyć wiedzę członka Komisji w obszarach, których dotyczą oceniane wnioski,
- dyskusje podczas posiedzeń Komisji,
- wywiady z ekspertami i członkami biura podczas posiedzeń Komisji,
- wywiady z wnioskodawcami podczas posiedzeń Komisji.

O wyborze metod pracy decyduje Komisja w drodze głosowania, przy czym decyzje pociągające za sobą koszty dla Fundacji, w tym w szczególności decyzje o zleceniu ekspertyzy, muszą być uzgadniane z Zarządem Fundacji.
Ponieważ Komisja Programowa ma prawo przeprowadzić wywiad z wnioskodawcą a wywiad taki może wpłynąć na ocenę wniosku, wszelkie istotne dla oceny wniosku informacje uzyskane od wnioskodawcy podczas wywiadu są protokołowane i traktowane jako wyjaśnienie, stanowiące integralną część wniosku. Nowe informacje zawarte w wyjaśnieniu nie mogą zmieniać ani podważać informacji pierwotnie zawartych we wniosku, a jedynie wyjaśniać je i uzupełniać o nowe okoliczności oraz fakty. W szczególności, nowe informacje nie mogą zmieniać zakresu rzeczowego, harmonogramu rzeczowo-finansowego ani planu finansowania operacji.

8.7.3 Uzasadnienie przyjętej metody oceny

Celem Fundacji jest wybór i wdrożenie operacji, które będą rzeczywiście najlepsze z punktu widzenia realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć LSR. W tym kontekście kluczowe znaczenie mają kryteria oceny wartości merytorycznej operacji.

Możliwe podejścia do zdefiniowania zestawów kryteriów obejmują:
1/ wypracowanie odrębnych kryteriów oceny dla każdego z celów szczegółowych,
2/ wypracowanie jednolitego zestawu kryteriów dla wszystkich operacji w ramach LSR,
3/ wypracowanie odrębnych zestawów kryteriów dla poszczególnych działań w ramach LSR, tj. „różnicowania w kierunku działalności nierolniczej", „tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw", „odnowy i rozwoju wsi" oraz „małych projektów".

Pierwotnie zastosowane zostało pierwsze podejście. Jednak doświadczenie realizacji konkursów wykazało jego słabości, polegające na niezbyt adekwatnym doborze tych kryteriów. Skłoniło to Zarząd LGD do decyzji o zmianie podejścia na podejście trzecie, dość powszechnie stosowane przez inne LGD i uwzględniające specyficzne dla poszczególnych typów operacji wymagania co do ich jakości. Decyzja ta została zaakceptowana przez odpowiednie organy Fundacji. Także same listy kryteriów i przypisane im punktacje zostały wypracowane na warsztatach z udziałem członków LGD i zaakceptowane przez jej organy.

8.7.4 Kryteria wyboru operacji (ocena wartości merytorycznej).

8.7.4.1. Kryteria wyboru operacji – Małe projekty

L.p.	Kryterium	Punktacja
1.	Trwałość rezultatów operacji	0-20
2.	Wpływ operacji na zachowanie walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru	0-20
3.	Znaczenie operacji dla rozwoju turystyki na obszarze LGD	0-20
4.	Wykorzystanie lokalnych zasobów	0-15
5.	Wpływ operacji na promocję obszaru	0-15
6.	Innowacyjność operacji	0-10
7.	Powiązanie operacji z innymi działaniami	0-10
8.	Operacja przyczynia się do aktywizacji lub integracji mieszkańców	0-10
9.	Udział innych partnerów	0-10
10.	Operacja kierowana jest do grupy wiekowej 50+/ grupy wiekowej-20/ osób zagrożonych marginalizacją	0-10
11.	Wkład wolontariuszy – członków lokalnej społeczności w realizację operacji	0-10
12.	Miejsce realizacji operacji	0-5
13.	Oddziaływanie operacji	0-5
14.	Zasoby, doświadczenie i kwalifikacje wnioskodawcy	0-5
	Razem:	**0-165**

- **Trwałość rezultatów operacji.** Oceniany będzie stopień trwałości rezultatów operacji (utworzenie stałych miejsc pracy, wybudowanie lub wyposażenie obiektu, stworzenie struktury instytucjonalnej, realizacja szkolenia poprzedzonego badaniem potrzeb i potwierdzonego dyplomami, organizacja imprezy o charakterze cyklicznym itp.)
- **Wpływ operacji na zachowanie walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru.** Premiowane będą operacje przyczyniające się do zachowania walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru, warunkującego trwały, zrównoważony jego rozwój.
- **Znaczenie operacji dla rozwoju turystyki na obszarze LGD.** Premiowane będą operacje wspierające rozwój turystyki na obszarze, jako jeden z głównych kierunków jego rozwoju gospodarczego.
- **Wykorzystanie lokalnych zasobów**. Oceniany będzie stopień wykorzystania lokalnych zasobów przy realizacji operacji: pracy, surowców, walorów przyrodniczych i kulturowych, historii itp.
- **Wpływ operacji na promocję obszaru**. Oceniany będzie ewentualny bezpośredni wpływ operacji na promocję obszaru objętego LSR – jako wartość dodana wynikająca z realizacji operacji.
- **Innowacyjność operacji.** Oceniane będzie nowatorstwo zamierzonego działania na obszarze jego oddziaływania w odniesieniu do innowacji organizacyjnej, produktowej, procesowej lub marketingowej.
- **Powiązania/komplementarność operacji z innymi działaniami.** Oceniane będą związki operacji z innymi działaniami (w ramach Leadera lub innych programów), co przekłada się na znaczenie realizacji tej operacji także dla innych podmiotów i ewentualny efekt synergii powiązanych działań.
- **Operacja przyczynia się do aktywizacji lub integracji mieszkańców.** Premiowane będą operacje służące w sposób bezpośredni aktywizacji lub integracji mieszkańców obszaru objętego LSR.

- **Udział innych partnerów**. Premiowane będą operacje z udziałem więcej niż jednego podmiotu, co służyć będzie integracji mieszkańców i większej efektywności działań (efekt skali, efekt synergii).
- **Operacja jest adresowana do grupy wiekowej 50+/ poniżej 20 lat/ osób zagrożonych marginalizacją.** Premiowane będą operacje, których jedyną grupę docelową lub znaczącą jej część (minimum 1/3) stanowią osoby liczące więcej niż 50 lat/ osoby liczące mniej niż 20 lat/ osoby zagrożone marginalizacją.
- **Wkład wolontariuszy – członków lokalnej społeczności w realizację operacji.** Premiowane będą operacje angażujące miejscowych wolontariuszy jako aktywizujące społeczność lokalną i tworzące kapitał społeczny obszaru, co jest warunkiem jego trwałego, zrównoważonego rozwoju.
- **Miejsce realizacji operacji**. Preferowane będą operacje realizowane w bardziej peryferyjnych (nie gminnych), mniejszych (do 1000 mieszkańców) lub mniej dotychczas aktywnych społecznie (brak organizacji społecznych, brak realizowanych projektów ze wsparciem UE) społecznościach lokalnych.
- **Oddziaływanie operacji**. Premiowane będą operacje, których oddziaływanie wykracza poza jedną gminę i angażuje grupy co najmniej 20 osób.
- **Zasoby, doświadczenie i kwalifikacje wnioskodawcy.** Oceniane będzie czy wnioskodawca posiada istotne udokumentowane zasoby materialne (obiekty, wyposażenie, narzędzia itp.) i ludzkie (pracownicy z określonymi kwalifikacjami lub możliwość ich zatrudnienia) dla realizacji operacji, udokumentowane odpowiednie doświadczenie i kwalifikacje (dotyczące dziedziny będącej przedmiotem przedsięwzięcia).

8.7.4.2. Kryteria wyboru operacji – Odnowa i rozwój wsi

L.p.	Kryterium	Punktacja
1.	Solidność i trwałość zaproponowanych rozwiązań finansowych i organizacyjnych mających na celu utrzymanie i wykorzystanie obiektu	0-30
2.	Operacja przyczynia się do aktywizacji lub integracji mieszkańców	0-20
3.	Wpływ operacji na zachowanie walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru	0-20
4.	Znaczenie operacji dla rozwoju turystyki na obszarze LGD	0-20
5.	Wykorzystanie lokalnych zasobów	0-15
6.	Innowacyjność operacji	0-15
7.	Aktualne lub potencjalne znaczenie miejsca realizacji operacji jako przestrzeni publicznej	0-15
8.	Wkład wolontariuszy – członków lokalnej społeczności w realizację operacji	0-15
9.	Wpływ operacji na promocję obszaru	0-10
10.	Oddziaływanie operacji	0-10
11.	Realizacja operacji spowoduje utworzenie nowych miejsc pracy	0-10
12.	Powiązania operacji z innymi działaniami	0-10
13.	Zasady udostępniania obiektu turystom i społeczności lokalnej	0-10
	Razem:	**0-200**

- **Solidność i trwałość zaproponowanych rozwiązań finansowych i organizacyjnych mających na celu utrzymanie i wykorzystanie obiektu**. Operacje w ramach ‘Odnowy i rozwoju wsi’ cechują znaczące koszty. Dlatego bardzo ważnym kryterium ich oceny będzie solidność i trwałość zaproponowanych rozwiązań finansowych

i organizacyjnych mających na celu utrzymanie i wykorzystanie powstałych w ich wyniku obiektów, jako element decydujący o trwałości rezultatów operacji.

- **Operacja przyczynia się do aktywizacji lub integracji mieszkańców.** Premiowane będą operacje służące w sposób bezpośredni aktywizacji lub integracji mieszkańców obszaru objętego LSR.
- **Wpływ operacji na zachowanie walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru.** Premiowane będą operacje przyczyniające się do zachowania walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru, warunkującego trwały, zrównoważony jego rozwój.
- **Znaczenie operacji dla rozwoju turystyki na obszarze LGD.** Premiowane będą operacje wspierające rozwój turystyki na obszarze, jako jeden z głównych kierunków jego rozwoju gospodarczego.
- **Wykorzystanie lokalnych zasobów**. Oceniany będzie stopień wykorzystania lokalnych zasobów przy realizacji operacji: pracy, surowców, walorów przyrodniczych i kulturowych, historii itp.
- **Innowacyjność operacji.** Oceniane będzie nowatorstwo zamierzonego działania na obszarze jego oddziaływania w odniesieniu do innowacji organizacyjnej, produktowej, procesowej lub marketingowej.
- **Aktualne lub potencjalne znaczenie miejsca realizacji operacji jako przestrzeni publicznej.** Ważnym w warunkach wiejskich kierunkiem działań w ramach realizacji jest tworzenie i rozwój przestrzeni publicznej, jako miejsc służących rozwojowi kapitału społecznego obszaru i istotnie wpływających na jego atrakcyjność turystyczną. Dlatego premiowane będą operacje dotyczące miejsc stanowiących lub mogących stanowić przestrzeń publiczną.
- **Wkład wolontariuszy – członków lokalnej społeczności w realizację operacji.** Premiowane będą operacje angażujące miejscowych wolontariuszy jako aktywizujące społeczność lokalną i tworzące kapitał społeczny obszaru, co jest warunkiem jego trwałego, zrównoważonego rozwoju.
- **Wpływ operacji na promocję obszaru**. Oceniany będzie ewentualny bezpośredni wpływ operacji na promocję obszaru objętego LSR – jako wartość dodana wynikająca z realizacji operacji.
- **Oddziaływanie operacji**. Premiowane będą operacje, których oddziaływanie wykracza poza jedną gminę i angażuje grupy co najmniej 20 osób.
- **Realizacja operacji spowoduje utworzenie (w przeliczeniu na etaty średniorocznie) nowych miejsc pracy.** Premiowana będzie efektywność wydatkowania wnioskowanych środków mierzona liczbą utworzonych, w wyniku realizacji operacji, miejsc pracy.
- **Powiązania/komplementarność operacji z innymi działaniami.** Oceniane będą związki operacji z innymi działaniami (w ramach Leadera lub innych programów), co przekłada się na znaczenie realizacji tej operacji także dla innych podmiotów i ewentualny efekt synergii powiązanych działań.
- **Zasady udostępniania obiektu turystom i społeczności lokalnej.** Realizowane w ramach LSR działania powinny służyć w jak największym stopniu całej społeczności obszaru. Dlatego powstające lub odnawiane w ich rezultacie obiekty powinny być udostępniane społeczności lokalnej i turystom. Operacje gwarantujące to będą premiowane.

8.7.4.3. Kryteria wyboru operacji – Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

L.p.	Kryterium	Punktacja
1.	Innowacyjność operacji	0-25
2.	Zasoby, doświadczenie i kwalifikacje wnioskodawcy	0-25
3.	Ilość utworzonych miejsc pracy	0-20
4.	Wysokość wnioskowanej pomocy	0-20
5.	Wykorzystanie lokalnych zasobów	0-15
6.	Wpływ operacji na zachowanie walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru	0-10
7.	Znaczenie operacji dla rozwoju turystyki na obszarze LGD	0-10
8.	Wpływ operacji na promocję obszaru LGD	0-5
9.	Operacja kierowana do mieszkańców wsi popegeerowskich/ trwale niezatrudnionych /dotkniętych patologiami/dotkniętych likwidacją zakładu pracy	0-5
10.	Uczestnictwo wnioskodawcy w działaniach LGD	0-5
	Razem:	**0-140**

- **Innowacyjność operacji.** Oceniane będzie nowatorstwo zamierzonego działania na obszarze jego oddziaływania w odniesieniu do innowacji organizacyjnej, produktowej, procesowej lub marketingowej.
- **Zasoby, doświadczenie i kwalifikacje wnioskodawcy.** Oceniane będzie czy wnioskodawca posiada istotne udokumentowane zasoby materialne (obiekty, wyposażenie, narzędzia itp.) i ludzkie (pracownicy z określonymi kwalifikacjami lub możliwość ich zatrudnienia) dla realizacji operacji, udokumentowane odpowiednie doświadczenie i kwalifikacje (dotyczące dziedziny będącej przedmiotem przedsięwzięcia).
- **Ilość utworzonych w rezultacie operacji (w przeliczeniu na etaty średniorocznie) nowych miejsc pracy.** Premiowana będzie efektywność wydatkowania wnioskowanych środków mierzona liczbą utworzonych, w wyniku realizacji operacji, miejsc pracy.
- **Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy.** Oceniana będzie kwota wnioskowanej pomocy – preferowane będą kwoty niższe dla zwiększenia grupy beneficjentów Osi 4 PROW oraz zwiększenia ich własnego zaangażowania finansowego (= efektywny montaż finansowy).
- **Wykorzystanie lokalnych zasobów**. Oceniany będzie stopień wykorzystania lokalnych zasobów: pracy, surowców, walorów przyrodniczych i kulturowych, historii itp.
- **Wpływ operacji na zachowanie walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru.** Premiowane będą operacje przyczyniające się do zachowania walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru, warunkującego trwały, zrównoważony jego rozwój.
- **Znaczenie operacji dla rozwoju turystyki na obszarze LGD.** Premiowane będą operacje wspierające rozwój turystyki na obszarze, jako jeden z głównych kierunków jego rozwoju gospodarczego.
- **Wpływ operacji na promocję obszaru**. Oceniany będzie ewentualny bezpośredni wpływ operacji na promocję obszaru objętego LSR – jako wartość dodana wynikająca z realizacji operacji.
- **Operacja kierowana jest do mieszkańców wsi popegeerowskich/osób trwale niezatrudnionych/dotkniętych patologiami/ dotkniętych likwidacją zakładu**

pracy. Premiowane będą operacje, których jedyną grupę docelową lub znaczącą jej część (minimum 1/3) stanowią mieszkańcy wsi popegeerowskich/ osoby trwale niezatrudnione /dotknięte patologiami/ mieszkańcy gmin dotkniętych likwidacją zakładu pracy, zatrudniającego więcej niż 10 osób.

- **Aktywne uczestnictwo wnioskodawcy operacji w działaniach LGD**. Aktywne uczestnictwo w działaniach w LGD będzie premiowane. Celem jest zmobilizowanie mieszkańców i podmiotów obszaru do współpracy na rzecz jego rozwoju, promowanie prospołecznych (a nie roszczeniowych: *należy mi się*) postaw mieszkańców oraz instytucjonalne i finansowe wzmocnienie LGD: uzyskanie jak najszerszej reprezentacji społeczności lokalnej oraz pozyskanie środków na współfinansowanie zamierzonych działań. *By można zastosować to kryterium, powinno ono być możliwe do spełnienia przez każdego wnioskodawcę*.

8.7.4.4. Kryteria wyboru operacji – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

L.p.	Kryterium	Punktacja
1.	Zasoby, doświadczenie i kwalifikacje wnioskodawcy	0-15
2.	Wykorzystanie lokalnych zasobów	0-15
3.	Wysokość wnioskowanej pomocy	0-15
4.	Wpływ operacji na zachowanie walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru	0-10
5.	Innowacyjność operacji	0-10
6.	Stopień, w jakim operacja może przyczynić się do podniesienia walorów turystycznych obszaru LGD	0-10
	Operacja kierowana do mieszkańców wsi popegeerowskich/ trwale niezatrudnionych /dotkniętych patologiami/dotkniętych likwidacją zakładu pracy	0-5
7.	Powierzchnia gospodarstwa jest mniejsza od średniej dla województwa	0-5
8.	Uczestnictwo wnioskodawcy w działaniach LGD	0-5
	Razem:	**0-90**

- **Zasoby, doświadczenie i kwalifikacje wnioskodawcy.** Oceniane będzie czy wnioskodawca posiada istotne udokumentowane zasoby materialne (obiekty, wyposażenie, narzędzia itp.) i ludzkie (pracownicy z określonymi kwalifikacjami lub możliwość ich zatrudnienia) dla realizacji operacji, udokumentowane odpowiednie doświadczenie i kwalifikacje (dotyczące dziedziny będącej przedmiotem przedsięwzięcia).
- **Wykorzystanie lokalnych zasobów**. Oceniany będzie stopień wykorzystania lokalnych zasobów: pracy, surowców, walorów przyrodniczych i kulturowych, historii itp.
- **Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy.** Oceniana będzie kwota wnioskowanej pomocy – preferowane będą kwoty niższe dla zwiększenia grupy beneficjentów Osi 4 PROW oraz zwiększenia ich własnego zaangażowania finansowego (= efektywny montaż finansowy).
- **Wpływ operacji na zachowanie walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru.** Premiowane będą operacje przyczyniające się do zachowania walorów przyrodniczych lub kulturowych obszaru, warunkującego trwały, zrównoważony jego rozwój.

- **Innowacyjność operacji.** Oceniane będzie nowatorstwo zamierzonego działania na obszarze jego oddziaływania w odniesieniu do innowacji organizacyjnej, produktowej, procesowej lub marketingowej.
- **Operacja kierowana jest do mieszkańców wsi popegeerowskich/osób trwale niezatrudnionych/dotkniętych patologiami/ dotkniętych likwidacją zakładu pracy**. Premiowane będą operacje, których jedyną grupę docelową lub znaczącą jej część (minimum 1/3) stanowią mieszkańcy wsi popegeerowskich/ osoby trwale niezatrudnione /dotknięte patologiami/ mieszkańcy gmin dotkniętych likwidacją zakładu pracy, zatrudniającego więcej niż 10 osób.
- **Powierzchnia gospodarstwa wnioskodawcy jest mniejsza od średniej dla województwa.** Premiowane będą wnioski rolników lub osób zamieszkujących w gospodarstwach rolnych o obszarze mniejszym od średniego dla województwa Mazowieckiego/Kujawsko-Pomorskiego.
- **Aktywne uczestnictwo wnioskodawcy operacji w działaniach LGD**. Aktywne uczestnictwo w działaniach w LGD będzie premiowane. Celem jest zmobilizowanie mieszkańców i podmiotów obszaru do współpracy na rzecz jego rozwoju, promowanie prospołecznych (a nie roszczeniowych: *należy mi się*) postaw mieszkańców oraz instytucjonalne i finansowe wzmocnienie LGD: uzyskanie jak najszerszej reprezentacji społeczności lokalnej oraz pozyskanie środków na współfinansowanie zamierzonych działań. *By można zastosować to kryterium, powinno ono być możliwe do spełnienia przez każdego wnioskodawcę*.

8.8 PROTOKÓŁ Z OCENY I WYBORU OPERACJI

1) Po sporządzeniu listy operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji niewybranych, Komisja Programowa sporządza protokół z oceny i wyboru projektów, zawierający przynajmniej:
   a) dane identyfikacyjne edycji konkursu,
   b) skład Komisji terminy posiedzeń i listy obecności z posiedzeń,
   c) deklaracje bezstronności członków Komisji,
   d) wyniki oceny zgodności z LSR wniosków,
   e) wyniki oceny merytorycznej wniosków,
   f) indywidualne arkusze oceny wniosków,
   g) uchwały ws. wyboru lub niewybrania poszczególnych operacji do finansowania,
   h) listę projektów wybranych do wdrażania w ramach LSR,
   i) listę projektów nie wybranych,
   j) informację o dacie i miejscu sporządzenia protokołu,
   k) podpisy członków Komisji, którzy wzięli udział w ocenie i wyborze operacji.

   Wzór protokołu zawiera *Załącznik nr 20*.
2) Niezwłocznie po sporządzeniu protokołu Przewodniczący Komisji Programowej przekazuje do Biura Fundacji protokół, uchwały, wnioski i wszelkie inne materiały wykorzystane lub wytworzone przez Komisję Programową.

8.9 POINFORMOWANIE WNIOSKODAWCÓW ORAZ PRZEKAZANIE LIST OPERACJI WYBRANYCH I NIEWYBRANYCH WŁAŚCIWEMU ORGANOWI SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA

1) Po otrzymaniu od Komisji Programowej protokołu z oceny i wyboru operacji oraz pozostałych materiałów Biuro Fundacji niezwłocznie sporządza kopie kompletnych wniosków, o ile kopie takie nie zostały sporządzone wcześniej.
2) Zarząd Fundacji niezwłocznie, a w żadnym wypadku nie później niż w terminie 7 dni od daty podjęcia przez Komisję Programową uchwały w sprawie listy operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji nie wybranych, wysyła do wnioskodawców pisma zawiadamiające o wynikach oceny zgodności z LSR albo jego niezgodności z LSR - wskazując przyczyny niezgodności z LSR, wartości merytorycznej wniosku, w tym o liczbie uzyskanych punktów oraz o miejscu na liście operacji wybranych lub rezerwowych, a także, z zastrzeżeniem punktu 8.10.6, pkt 2) o możliwości skorzystania z procedury odwoławczej i o podstawowych zasadach tej procedury oraz w przypadku *ostatniego naboru w perspektywie finansowej 2007-2013* – wskazanie czy operacja, mieści się w limicie dostępnych środków określonym w *Informacji o naborze*.
   Wzory pism zawarto w *Załączniku nr 21*.
   Za dowód skutecznego doręczenia powiadomienia o wynikach oceny uznaje się dowód nadania przez Fundację listu poleconego na adres wnioskodawcy, jeżeli od daty nadania widniejącej na dowodzie minęło więcej niż 7 dni.
3) Zarząd Fundacji niezwłocznie, a w żadnym wypadku nie później niż w terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy przekazuje WOSW pismo informujące o zakończeniu konkursu wraz z listami operacji wybranych i nie wybranych oraz kopiami lub oryginałami wniosków, w zależności od wymagań WOSW. Wzór pisma zawarto w *załączniku 22*.
4) Biuro Fundacji, w ciągu:
   a) 14 dni od dnia, w którym minął termin składania odwołań – jeżeli nie wpłynęło żadne odwołanie
   b) 14 dni od dnia sporządzenia przez Komisję Programową protokołu z rozpatrzenia odwołań – jeżeli we właściwym terminie wpłynęło jedno lub więcej odwołań, lecz nie później niż w dniu przekazania listy do właściwego organu samorządu województwa publikuje na stronie internetowej Fundacji ostateczną listę operacji wybranych oraz ostateczną listę operacji nie wybranych, z podziałem na listę operacji rezerwowych i listę operacji odrzuconych.

8.10 PROCEDURY ODWOŁAWCZE

8.10.1 Odniesienia do procedur odwoławczych w aktach prawnych

Ustawa o EFRROW przewiduje przyznawanie pomocy w ramach PROW albo w drodze decyzji administracyjnej albo w drodze umowy, przy czym oś Leader obejmuje tylko takie działania, w ramach których pomoc jest przyznawana w drodze umowy. Art. 21, w powiązaniu z art. 20 cytowanej Ustawy, stwierdza jednoznacznie, że w przypadku pomocy przyznawanej w drodze decyzji zainteresowanym stronom przysługuje odwołanie. Z kolei kluczowy dla osi Leader art. 22, dotyczący

przyznawania pomocy na podstawie umowy, faktycznie wyklucza (ust. 2) procedurę odwoławczą od rozstrzygnięcia WOSW, pozostawiając stronie jedynie prawo wniesienia skargi do sądu administracyjnego (ust. 4). Ustawa nie mówi nic o procedurach odwoławczych od rozstrzygnięć LGD.

O odwołaniach od rozstrzygnięć LGD nie wspomina też w szczegółowym opisie procedur ani *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. Nr 138, poz 868)* ani żadne z innych rozporządzeń dotyczące wdrażania operacji w ramach osi Leader. Jedynym aktem prawnym, który wspomina o odwołaniach od rozstrzygnięć organu decyzyjnego LGD, jest *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 maja 2008 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. Nr 103, poz. 659)* , gdzie w Załączniku nr 2 (Kryteria oceny Lokalnej Grupy Działania i Lokalnej Strategii Działania), w punkcie 1.6) przyznaje się maksymalnie 10 punktów za „procedury oceny zgodności operacji z lokalną strategią rozwoju (LSR) i wyboru operacji oraz odwołań od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji".

8.10.2 Potrzeba ustanowienia procedury odwoławczej

Fundacja stoi na stanowisku, że w sytuacji, gdy praktycznie nie istnieje możliwość odwołania od decyzji WOSW, wnioskodawcom należy przynajmniej zapewnić możliwość odwoływania się od rozstrzygnięć organu decyzyjnego LGD, o ile tylko istniejące ramy prawne umożliwiają przeprowadzenie procedury odwoławczej sprawnie i bez naruszania interesów stron trzecich.

8.10.3 Adresat odwołania w świetle istniejących przepisów

Ustawa o EFRROW mówi w art. 15 ust. 2 pkt 4):, poz.

„lokalna grupa działania, oprócz walnego zebrania członków, zarządu i organu kontroli wewnętrznej, jest obowiązana posiadać radę, do której wyłącznej właściwości należy wybór operacji, zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez lokalną grupę działania lokalnej strategii rozwoju".

Istotą procedury odwoławczej jest możliwość przedstawienia sprawy do rozpatrzenia organowi innemu niż ten, którego rozstrzygnięcie zamierza podważyć strona odwołująca się. Tymczasem, jeżeli trzymać się litery Ustawy o EFRROW, jedynym organem, do którego można by się odwoływać, jest organ decyzyjny LGD, ze względu na jej „wyłączną właściwość" w zakresie wyboru operacji.

8.10.4 Zakres spraw podlegających odwołaniu

Zdaniem Fundacji, opisany wyżej stan prawny sprawy rzutuje na zakres spraw, które mogłyby stanowić przedmiot odwołania. Gdyby odwołanie można było złożyć do

innego organu, wówczas przedmiotem odwołania mogłyby być wszystkie aspekty oceny wniosku. Jednak w sytuacji, gdy wnioskodawca odwołuje się do tego samego organu decyzyjnego, który podjął pierwotną decyzję, nie powinien mieć możliwości kwestionowania oceny wartości merytorycznej operacji, skoro ocena ta jest miarą opinii członków Komisji Programowej. Można sobie wyobrazić sytuację, w której odwołanie złożone przez silnego instytucjonalnie wnioskodawcę (np. samorząd powiatowy) stanowiłoby rodzaj nieuprawnionego nacisku na członków Komisji Programowej, by zmienili swoją opinię kosztem wnioskodawcy słabszego (np. koło gospodyń wiejskich), którego wniosek wypadłby z listy operacji wybranych.

Równie ważnym powodem, dla którego ocena merytoryczna powinna być niepodważalna jest to, że w świetle tego, że LGD dokonuje wyboru operacji do wysokości limitu środków (§ 9 ust. 1 pkt 2 *Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. Nr 138, poz 868*), każde skuteczne odwołanie będzie skutkowało zepchnięciem z listy operacji wybranych przynajmniej jednego wniosku. Jest naturalne, że wnioskodawca zepchniętego wniosku będzie chciał się odwoływać, przy czym przedmiotem jego odwołania nie będzie ocena prawidłowości formalnej czy zgodności z przepisami lub LSR, bo jeżeli pierwotnie jego wniosek znalazł się na liście operacji wybranych, to znaczy, że te jego aspekty zostały ocenione pozytywnie. Tym samym, wnioskodawca zepchniętego wniosku, aby powrócić na listę operacji wybranych, musiałby uzyskać poprawę oceny wartości merytorycznej wniosku, która przed zmianą listy była na tyle korzystna, by zapewnić mu miejsce wśród wybranych, ale po zmianie okazała się niewystarczająca. Gdyby zatem dopuścić kwestionowanie oceny merytorycznej, powstałoby ryzyko błędnego koła odwołań, w którym każde pozytywnie rozpatrzone odwołanie pociąga za sobą odwołanie ze strony kolejnego zepchniętego z listy wnioskodawcy.

Dlatego Fundacja stoi na stanowisku, że przedmiotem odwołania mogą być wyłącznie:
- błędy w ocenie zgodności wniosku z LSR,
- błędy rachunkowe w obliczaniu końcowej oceny wartości merytorycznej wniosku na podstawie arkuszy indywidualnej oceny wniosków.

8.10.5 Terminarz procedury odwoławczej w świetle przepisów

Kluczowe dla terminarza ewentualnej procedury odwoławczej od rozstrzygnięć organu decyzyjnego LGD są następujące przepisy *Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. Nr 138, poz 868 z późn. zm.)*:

- w terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy, LGD sporządza listy:
  - operacji, które zostały wybrane, ustalając ich kolejność według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny spełniania kryteriów wyboru operacji,
  - operacji , które nie zostały wybrane

- uwzględniając wyniki oceny operacji dokonanej na skutek złożonych odwołań (§ 10 ust. 2),

– niezwłocznie po dokonaniu oceny operacji pod względem zgodności z LSR oraz spełniania kryteriów wyboru operacji, lecz nie później niż w terminie 21 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy, LGD sporządza listę ocenionych operacji, ustalając ich kolejność według liczby uzyskanych punktów w ramach tej oceny, i przekazuje ją wnioskodawcom, informując ich na piśmie o:
  - zgodności operacji z LSR albo jej niezgodności z LSR - wskazując przyczyny niezgodności;
  - wybraniu operacji albo jego niewybraniu – wskazując przyczyny niewybrania;
  - liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru operacji lub miejscu na liście ocenionych operacji informując jednocześnie, że w przypadku niezadowolenia z rozstrzygnięcia Komisji Programowej istnieje możliwość odwołania się do Komisji Programowej w formie wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy, który należy złożyć osobiście, za pośrednictwem poczty (przesyłka polecona) lub kuriera, w siedzibie LGD w ciągu 7 dni od otrzymania pisma;
  - w przypadku *ostatniego naboru w perspektywie finansowej 2007-2013* – wskazanie czy operacja, mieści się w limicie dostępnych środków określonym w *Informacji o naborze*.

Rozpatrzenie odwołania w ciągu 21 dni

Procedura 21-dniowa obejmuje:
- przygotowanie pism i ich wysyłkę,
- czas na dotarcie do adresatów,
- 7-dniowy termin osobistego złożenia odwołania,
- rozpatrzenie odwołania,
- przygotowanie i rozesłanie kolejnych pism,

8.10.6 Procedura odwoławcza

Procedura odwoławcza będzie przebiegać następująco:
1) Wnioskodawca może odwołać się od rozstrzygnięcia Komisji Programowej w sprawie jego wniosku w terminie 7 dni od dnia otrzymania pisma Zarządu Fundacji w sprawie wyników oceny wniosku
2) Odwołanie należy dostarczyć do siedziby Fundacji osobiście, pocztą poleconą lub kurierem (decyduje termin wpływu odwołania do biura Fundacji)
3) Odwołanie wskazuje elementy, z którymi wnioskodawca się nie zgadza.
4) Jeżeli w terminie, o którym mowa w punkcie 1) powyżej do Biura Fundacji wpłynie jedno lub więcej odwołań, Przewodniczący Komisji Programowej niezwłocznie zwołuje na wniosek Prezesa Zarządu posiedzenie Komisji Programowej w sprawie rozpatrzenia odwołań.
5) Komisja Programowa rozpatruje odwołanie nie później niż w terminie 35 dni od daty podjęcia uchwały w sprawie przyjęcia listy operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji niewybranych, rozstrzygając czy odwołanie jest zasadne.

6) Do rozstrzygania w sprawie odwołania uprawnieni są członkowie Komisji Programowej, którzy podpisali stosowną deklarację bezstronności, przy czym honorowana jest deklaracja bezstronności złożona na etapie oceny wniosków.
7) Komisja Programowa rozstrzyga w kwestiach, o których mowa w punkcie 5) powyżej przegłosowując uchwałę ze stosownym uzasadnieniem.
8) O ile zachodzi taka potrzeba, po rozpatrzeniu odwołań Komisja Programowa podejmuje uchwałę w sprawie zmiany listy operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji niewybranych, uwzględniając w uchwale rozstrzygnięcia w sprawie odwołań. Wzór uchwały zawarto w *Załączniku nr 23*.
9) Komisja sporządza protokół z rozpatrzenia odwołań, zawierający przynajmniej:
   a) dane identyfikacyjne edycji konkursu,
   b) skład Komisji, terminy posiedzeń i listy obecności z posiedzeń,
   c) deklaracje bezstronności członków Komisji,
   d) listę odwołań, ze wskazaniem wnioskodawcy, tytułu i numeru wniosku oraz daty wpływu odwołania do Biura Fundacji,
   e) wykaz rozstrzygnięć w sprawie odwołań,
   f) uchwały w sprawie odwołań,
   g) ewentualną uchwałę w sprawie zmiany listy operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji nie wybranych,
   h) informację o dacie i miejscu sporządzenia protokołu,
   i) podpisy członków Komisji, którzy wzięli udział w rozpatrywaniu odwołań.

Wzór protokołu zawarto w *Załączniku nr 24*.

10) Niezwłocznie po sporządzeniu protokołu Przewodniczący Komisji Programowej przekazuje do Biura Fundacji protokół, uchwały, wnioski i wszelkie inne materiały wykorzystane lub wytworzone przez Komisję Programową.
11) Zarząd Fundacji niezwłocznie, a w żadnym wypadku nie później niż w terminie 3 dni od otrzymania od Komisji Programowej materiałów, o których mowa w punkcie 10) powyżej, informuje na piśmie:
   a) wnioskodawcę, który złożył odwołanie – o rozstrzygnięciu w sprawie tego odwołania, załączając kopię stosownej uchwały Komisji Programowej,
   b) wnioskodawcę, którego wniosek w wyniku odwołań stracił miejsce na liście operacji wybranych – o przesunięciu wniosku na listę operacji niewybranych i o miejscu, które wniosek zajmuje na tej liście,

   pouczając jednocześnie, że stronom nie przysługują dalsze środki odwoławcze. Wzory odpowiednich pism zawarto w *Załączniku nr 25*.
12) LGD Fundacji niezwłocznie, a w żadnym wypadku nie później niż w terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy, sporządza listy:
      a) operacji, które zostały wybrane, ustalając ich kolejność według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny spełniania kryteriów wyboru,
      b) operacji, które nie zostały wybrane,

   - uwzględniając wyniki oceny operacji projektów dokonanej na skutek złożonych odwołań.
13) LGD nie później niż w terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy przekazuje listę operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji niewybranych, wraz z odpowiednimi wnioskami.
13) Zarząd Fundacji w terminie 14 dni od otrzymania od Komisji Programowej materiałów, o których mowa w punkcie 10) powyżej, informuje na piśmie

pozostałych wnioskodawców, których wnioski znalazły się na liście operacji wybranych, o zmianach, jakie zaszły na tych listach.

8.11 DOKUMENTACJA KONKURSU

1. Dokumentacja konkursu obejmuje okres od przekazania WOSW przez Zarząd Fundacji IOMSW do przekazania WOSW przez Zarząd Fundacji list projektów wybranych i niewybranych
2. Dokumentacja konkursu zawiera:
   a) rejestr wniosków,
   b) kompletne (wraz załącznikami i ewentualnymi wyjaśnieniami) wnioski złożone w ramach konkursu,
   c) karty prawidłowości formalnej,
   d) karty zgodności z przepisami,
   e) kompletny protokół Komisji Programowej z oceny i wyboru wniosków, wraz załącznikami, którymi są:
      - listy obecności na posiedzeniach Komisji Programowej,
      - deklaracje bezstronności członków Komisji Programowej,
      - arkusze indywidualnej oceny zgodności z LSR,
      - arkusze indywidualnej oceny wartości merytorycznej,
      - uchwały ws. wyboru lub niewybrania poszczególnych operacji do finansowania,
      - uchwały w sprawie przyjęcia listy projektów wybranych do wsparcia w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju oraz listy projektów nie wybranych,
   f) pismo Zarządu Fundacji do WOSW w sprawie przekazania listy projektów wybranych do wsparcia w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju oraz listy projektów nie wybranych,
   g) dowód nadania pisma, o którym mowa w punkcie f),
   h) kompletny protokół Komisji Programowej w sprawie rozpatrzenia odwołań, wraz z załącznikami,
   i) wszelką inną korespondencję zewnętrzną związaną z konkursem, wraz z dowodami nadania pism pocztą poleconą,
   j) wszystkie notatki służbowe, protokoły i inne pisma wewnętrzne powstałe w związku z konkursem.
4. Dokumentacja konkursu jest przechowywana w siedzibie Fundacji przez okres przynajmniej 10 lat od daty nadania pisma, o którym mowa w punkcie h).

9. BUDŻET

9.1 HARMONOGRAM REALIZACJI LSR

Harmonogram realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD AKTYWNI RAZEM

Przedsięwzięcia i typy operacji zgodnie z LSR	Okresy realizacji LSR (z dokładnością do pół roku)															
	2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
1. Dziedzictwo dla przyszłości																
2. Gospodarka jutra NPMK																
3. Kapitał społeczny dla rozwoju																
Projekt współpracy I																
Projekt współpracy II																
Nabyw.umiejętności i aktywizacja																
Bieżące funkcjonow. LGD																

Harmonogram oparty jest na założeniu, że wdrażanie LSR rozpocznie się w II połowie 2009 roku – po podpisaniu umowy z Urzędem Marszałkowskim. Jednak jeszcze w 2008 roku (grudzień) niezbędne będzie finansowanie Biura LGD dla utrzymania wiarygodności LGD w społeczności obszaru i właściwego przygotowania procesu realizacji LSR (działalność informacyjna, zbieranie danych, nawiązywanie i rozwijanie współpracy z istotnymi dla realizacji LSR podmiotami).

Zakładamy równoległą realizację przedsięwzięć w ramach LSR, chociaż zapewne w różnym tempie – zależnym od inicjatywy wnioskodawców. Jest to jedna ze zmian w stosunku do pierwotnej wersji LSR, gdzie poszczególne konkursy dotyczyły wybranych przedsięwzięć, co okazało się podejściem nierealistycznym i mogącym budzić niezadowolenie wnioskodawców (ze względu na niemożność składania wniosków w innych terminach).
Realizacji przedsięwzięć będą towarzyszyć działania w ramach nabywania umiejętności i aktywizacji, ułatwiające ten proces – w obszarach, gdzie jest to niezbędne.

Realizację obu projektów współpracy zamierzamy rozpocząć od 2010 roku, po uruchomieniu procesu wdrażania LSR. Jako pierwszy realizowany będzie projekt międzynarodowy, ze swej natury wymagający dłuższego przygotowania.

9.2. BUDŻET

Zakładany całkowity budżet działań Osi 4 Leader dla LGD *AKTYWNI RAZEM* wyniesie 27 751 210,12 zł, w tym: 15 363 108,00 zł środków PROW oraz 12 388 102,12 zł środków własnych beneficjentów. Szacunkowe koszty kwalifikowalne operacji, projektów współpracy i funkcjonowania LGD wyniosą 23 059 293,33 zł.

Zakładane sumaryczne wartości dotacji dla poszczególnych typów operacji wyniosą:
- Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw - ogólna wartość dotacji: 999 161,79 zł
- Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej - ogólna wartość dotacji: 152 309,00 zł
- Odnowa i rozwój wsi - ogólna wartość dotacji: 7 425 056,42 zł
- Małe projekty: ogólna wartość dotacji: 4 345 908,79 zł
- Nabywanie umiejętności i aktywizacja: ogólna wartość dotacji: 563 478,00 zł
- Projekty współpracy: ogólna wartość dotacji: 210 063,00 zł

Procentowy udział poszczególnych kategorii operacji w dotacjach przeznaczonych na wdrażanie LSR wyniesie:
- Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw: 7,73 %
- Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej: 1,18 %
- Odnowa i rozwój wsi: 57,46 %
- Małe projekty: 33,63 %

Zakłada się, że wartość i % udział poszczególnych przedsięwzięć we wsparciu na wdrażanie LSR (bez projektów współpracy) wyniesie:
1) Przedsięwzięcie 1.1.1: *Ocalić i ożywić pomniki historii*: 440 422,00 zł – 3,41 %
2) Przedsięwzięcie 1.2.1: *Dziedzictwo dla teraźniejszości i przyszłości*: 320 000,00 zł – 2,48 %
3) Przedsięwzięcie 1.2.2: *Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego*: 312 000,00 zł – 2,41 %
4) Przedsięwzięcie 1.3.1: *Wieś mieszkańcami bogata*: 1 301 533,42 zł – 10,07 %
5) Przedsięwzięcie 1.3.2: *Kraina sztuki*: 3 264 179,00 zł – 25,26 %
6) Przedsięwzięcie 2.1.1: *Czysta energia dla rozwoju*: 350 000,00 zł – 2,71 %
7) Przedsięwzięcie 2.2.1: *Ogród Pana Boga*: 75 000,00 zł – 0,58 %
8) Przedsięwzięcie 2.3.1: *Ziemia jest tylko jedna*: 830 090,00 zł – 6,42 %
9) Przedsięwzięcie 2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy*: 150 000,00 zł – 1,16 %
10) Przedsięwzięcie 2.4.1: *Zdrowa żywność – lepsze życie*: 250 000,00 zł – 1,93 %
11) Przedsięwzięcie 3.1.1: *Zapraszamy świat do nas!*: 307 908,79 zł – 2,38 %
12) Przedsięwzięcie 3.2.1: *Sama grusza nie wystarczy*: 402 309,00 zł – 3,11 %
13) Przedsięwzięcie 3.3.1: *Nuda? Nie u nas!*: 1 796 794,00 zł – 13,90 %
14) Przedsięwzięcie 3.4.1: *Wspólna przestrzeń, wspólna duma*: 1 678 460,00 zł – 12,99 %
15) Przedsięwzięcie 3.5.1: *Aktywny urlop u Aktywnych Razem*: 734 482,50 zł – 5,68 %
16) Przedsięwzięcie 3.6.1: *Gość w dom …*: 125 000,00 zł – 0,97 %
17) Przedsięwzięcie 3.7.1: *Nie tylko wypoczynkiem turysta żyje*: 365 259,50 zł – 2,83 %
18) Przedsięwzięcie 4.1.1: *Nie taki komputer straszny …*: 200 000,00 zł – 1,55 %
19) Przedsięwzięcie 4.2.1: *Wiejska gospodarka jutra*: 18 997,79 zł – 0,15 %

W razie konieczności istnieje możliwość zmiany przez Zarząd LGD:

- zakładanych sumarycznych wartości pomocy dla poszczególnych typów operacji,
- % udziału poszczególnych kategorii operacji w dotacjach przeznaczonych na wdrażanie LSR,
- wartości i % udziału poszczególnych przedsięwzięć we wsparciu na wdrażanie LSR.

Tabela 9.1 przedstawia wartość wsparcia poszczególnych typów operacji w ramach poszczególnych przedsięwzięć i celów szczegółowych LSR. Podane w tabeli 9.1 kwoty odnoszą się do środków pieniężnych przeznaczonych na pomoc w ramach LSR, a nie do kwalifikowanych, ani całkowitych kosztów przedsięwzięć.
Natomiast tabela 9.3 przedstawia projektowany budżet wdrażania Osi 4 Leader przez Fundację AKTYWNI RAZEM w latach 2009-2015.

Tabela 9.1. Wsparcie poszczególnych typów operacji w ramach poszczególnych przedsięwzięć i celów szczegółowych LSR (w zł)

Lp.	Przedsięwzięcie	Cel szczegółowy	Łączny poziom wsparcia				
			Małe projekty	Różnicowanie	Mikroprzeds.	Odnowa wsi	Razem
1.	P 1.1.1: *Ocalić i ożywić pomniki historii*	CS 1.1: Zachowanie i twórcze wykorzystanie zabytków	160 000,00	0,00	280 422,00	0,00	440 422,00
2.	P 1.2.1: *Dziedzictwo dla teraźniejszości i przyszłości*	CS 1.2: Popularyzacja dziedzictwa kulturowego i promocja jego znaczenia dla rozwoju obszaru LGD	320 000,00	0,00	0,00	0,00	320 000,00
3.	P 1.2.2: *Ekomuzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego*	CS 1.2: Popularyzacja dziedzictwa kulturowego i promocja jego znaczenia dla rozwoju obszaru LGD	212 000,00	0,00	0,00	200 000,00	312 000,00
4.	P 1.3.1: *Wieś mieszkańcami bogata*	CS 1.3: Wzbogacanie życia kulturalnego i społecznego wsi	516 000,00	0,00	0,00	785 533,42	1 301 533,42
5.	P 1.3.2: *Kraina sztuki*	CS 1.3: Wzbogacanie życia kulturalnego i społecznego wsi	430 000,00	0,00	0,00	2 834 179,00	3 264 179,00
6.	P 2.1.1: *Czysta energia dla rozwoju*	CS 2.1: Rozwój energetyki odnawialnej	350 000,00	0,00	0,00	0,00	350 000,00
7.	P 2.2.1: *Ogród Pana Boga*	CS 2.2: Popularyzacja i ochrona bioróżnorodności i tradycyjnych form kształtowania krajobrazu	75 000,00	0,00	0,00	0,00	75 000,00
8.	P 2.3.1: *Ziemia jest tylko jedna*	CS 2.3: Edukacja ekologiczna	200 000,00	0,00	0,00	630.090,00	830 090,00
9.	P 2.3.2: *Europejski Uniwersytet Ludowy*	CS 2.3: Edukacja ekologiczna	150 000,00	0,00	0,00	0,00	150 000,00

10.	P 2.4.1: *Zdrowa żywność – lepsze życie*	CS 2.4: Ekologiczne rolnictwo, zdrowa żywność, lokalne przetwórstwo	250 000,00	0,00	0,00	0,00	250 000,00
11.	P 3.1.1: *Zapraszamy świat do nas!*	CS 3.1: Promocja i informacja turystyczna	307 908,79	0,00	0,00	0,00	307 908,79
12.	P 3.2.1: *Sama grusza nie wystarczy*	CS 3.2: Tworzenie i rozbudowa małych obiektów hotelarskich, obiektów agroturystyki i turystyki wiejskiej	250 000,00	152 309,00	0,00	0,00	402 309,00
13.	P 3.3.1: *Nuda? Nie u nas!*	CS 3.3: Tworzenie ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej	300 000,00	0,00	200 000,00	1 296 794,00	1 796 794,00
14.	P 3.4.1: *Wspólna przestrzeń, wspólna duma*	CS 3.4: Kształtowanie przestrzeni publicznych przyjaznych turystom i mieszkańcom	0,00	0,00	0,00	1 678 460,00	1 678 460,00
15.	P 3.5.1: *Aktywny urlop u Aktywnych Razem*	CS 3.5: Wzbogacanie oferty programowej sektora turystycznego	600 000,00	0,00	134 482,50	0,00	734 482,50
16.	P 3.6.1: *Gość w dom …*	CS 3.6: Podnoszenie kwalifikacji w zakresie świadczenia usług turystycznych	125 000,00	0,00	0,00	0,00	125 000,00
17.	P 3.7.1: *Nie tylko wypoczynkiem turysta żyje*	CS 3.7: Rozwój okołoturystycznej oferty gospodarczej obszaru	0,00	0,00	365 259,50	0,00	365 259,50
18.	P 4.1.1: *Nie taki komputer straszny …*	CS 4.1: Upowszechnienie umiejętności wykorzystania technologii informatycznych	200 000,00	0,00	0,00	0,00	200 000,00
19.	P 4.2.1: *Wiejska gospodarka jutra*	CS 4.2: Tworzenie miejsc pracy związanych z technologiami informatycznymi	0,00	0,00	18 997,79	0,00	0,00
20.	**RAZEM LSR (bez LGD i projektów współpracy)**		**4 345 908,79**	**152 309,00**	**999 161,79**	**7 425 056,42**	**12 922 436,00**

Tabela 9.2 Projektowany budżet wdrażania Osi 4 Leader przez Fundację AKTYWNI RAZEM (w zł).

Rok	Kategoria kosztu/wydatku	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (4.1/4.13)					Wdrażanie projektów współpracy (4.21)			Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania (4.31)			Oś 4 (razem)
		Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 4.1/4.13	Przygotowanie projektów współpracy	Realizacja projektów współpracy	Razem 4.21	Koszty bieżące	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 4.31	
2009	całkowite	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	70 000,00	56 686,79	126 686,79	126 686,79
	kwalifikowalne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	69 206,88	56 686,79	125 893,67	125 893,67
	do refundacji	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	**69 206,88**	**56 686,79**	**125 893,67**	**125 893,67**
2010	całkowite	0,00	0,00	5 104 377,62	732 711,76	5 837 089,38	0,00	0,00	0,00	192 000,00	142 492,38	334 492,38	6 171 581,76
	kwalifikowalne	0,00	0,00	4 184 943,43	656 731,66	4 841 675,09	0,00	0,00	0,00	190 184,42	142 492,38	332 676,80	5 174 351,89
	do refundacji	0,00	0,00	**2 066 518,42**	**399 680,09**	**2 466 198,51**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**190 184,42**	**142 492,38**	**332 676,80**	**2 798 875,31**
2011	całkowite	0,00	0,00	2 715 655,24	989 588,19	3 705 243,43	0,00	0,00	0,00	327 000,00	70 902,64	397 902,64	4 103 146,07
	kwalifikowalne	0,00	0,00	2 207 849,80	901 367,53	3 109 217,33	0,00	0,00	0,00	325 910,73	70 902,64	396 813,37	3 506 030,70
	do refundacji	0,00	0,00	**630 000,00**	**508 028,98**	**1 138 028,98**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**325 910,73**	**70 902,64**	**396 813,37**	**1 534 842,35**
2012	całkowite	0,00	0,00	0,00	257 410,31	257 410,31	0, 00	36 000,00	36 000,00	250 000,00	80 000,00	335 000,00	628 410,31
	kwalifikowalne	0,00	0,00	0,00	228 627,33	228 627,33	0,00	35 000,00	35 000,00	250 000,00	80 000,00	330 000,00	593 627,33
	do refundacji	**0,00**	**0,00**	0,00	**142 319,95**	**142 319,95**	**0,00**	**35 000,00**	**35 000,00**	**250 000,00**	**80 000,00**	**330 000,00**	**507 319,95**
2013	całkowite	380 000,00	2 500 000,00	2 530 330,00	1 753 430,00	7 163 760,00	0,00	73 000,00	73 000,00	350 000,00	80 000,00	435 000,00	7 671 760,00
	kwalifikowalne	304 618,00	1 998 323,58	2 024 265,00	1 420 280,00	5 747 486,58	0,00	72 000,00	72 000,00	350 000,00	80 000,00	430 000,00	6 249 486,58
	do refundacji	**152 309,00**	**999 161,79**	**1 619 412,00**	**1 107 816,83**	**3 878 699,62**	**0,00**	**72 000,00**	**72 000,00**	**350 000,00**	**80 000,00**	**430 000,00**	**4 380 699,62**
2014	całkowite	0,00	0,00	4 858 009,00	3 463 220,00	8 321 229	0,00	105 000,00	105 000,00	355 000,00	80 000,00	435 000,00	8 861 229,00
	kwalifikowalne	0,00	0,00	3 886 407,00	2 805 208,00	6 691 615,00	0,00	103 063,00	103 063,00	350 000,00	80 000,00	430 000,00	7 224 678,00
	do refundacji	**0,00**	**0,00**	**3 109 126,00**	**2 188 062,94**	**5 297 188,94**	**0,00**	**103 063,00**	103 063,00	**350 000,00**	**80 000,00**	**430 000,00**	**5 830 251,94**
2015	całkowite	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	135 000,00	53 396,19	188 396,19	188 396,19
	kwalifikowalne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	131 828,97	53 396,19	185 225,16	185 225,16
	do refundacji	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**131 828,97**	**53 396,19**	**185 225,16**	**185 225,16**
2009-2015	całkowite	380 000,00	2 500 000,00	15 208 371,86	7 196 360,26	25 284 732,12	0,00	210 063,00	210 063,00	1 689 000,00	563 478,00	2 252 478,00	27 751 210,12
	kwalifikowalne	304 618,00	1 998 323,58	12 303 465,23	6 012 214,52	20 618 621,33	0,00	210 063,00	210 063,00	1 667 131,00	563 478,00	2 230 609,00	23 059 293,33
	do refundacji	**152 309,00**	**999 161,79**	**7 425 056,42**	**4 345 908,79**	**12 922 436,00**	0,00	**210 063,00**	**210 063,00**	**1 667 131,00**	**563 478,00**	**2 230 609,00**	**15 363 108,00**

10. PROCES PRZYGOTOWANIA I KONSULTOWANIA LSR

Obecny kształt LSR jest rezultatem prac prowadzonych w Regionie już od 2005 r., w czterech etapach, obejmujących:

1) opracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Regionu Gąbińsko-Włocławskiego i powołanie LGD Fundacja Aktywni Razem (październik 2005- maj 2006),
2) wdrażanie ZSROW, powiązane z licznymi spotkaniami konsultacyjnymi i warsztatowymi ukierunkowanymi m.in. na zebranie pomysłów i opinii związanych z wdrażaniem Osi Leader w okresie programowania 2007-2013 (luty 2007- styczeń 2008),
3) spotkania, konsultacje i prace kameralne bezpośrednio związane z przygotowaniem tekstu LSR (maj 2008 – grudzień 2008),
4) opracowanie tekstu i uchwalenie LSR,
5) aktualizację LSR prowadzoną z udziałem członków LGD w okresie wrzesień 2010 – styczeń 2011 i maj – lipiec 2012, uwzględniające doświadczenia LGD z jej realizacji w okresie 2009-2012,
6) bieżącą ewaluację (ocenę) własną Lokalnej Grupy Działania.

Wymienione etapy opisano poniżej.

10.1 OPRACOWANIE ZSROW I POWOŁANIE FUNDACJI *AKTYWNI RAZEM*

Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich opracowywana była przez wybranego w przetargu wykonawcę, w toku uspołecznionego procesu z udziałem przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. Metoda planowania partnerskiego pozwoliła na połączenie wysiłków ekspertów i decydującego wkładu ze strony odbiorcy strategii, tj. społeczności regionu, a poprzez liczne bezpośrednie kontakty uczestników procesu - na silne zaangażowanie się uczestników w budowę Strategii i identyfikację z rezultatami ich własnej pracy.

Proces planowania był procesem dynamicznym, realizowanym w formie publicznych dyskusji, warsztatów, eksperckich prac kameralnych i konsultacji. Prace nad strategią trwały 5 miesięcy a kluczowymi ich elementami były:

- Cykl 11 spotkań informacyjnych
- Cykl 6 warsztatów tematycznych
- Prace kameralne nad rozwinięciem Strategii
- Konsultacje projektu Strategii z organami LGD.

10.1.1 Spotkania informacyjne

Wstępnym etapem realizacji Pilotażowego Programu Leader+ „Koniec z biernością – wykorzystanie walorów Pojezierza Gostynińskiego szansą rozwoju lokalnego”, w tym prac nad ZSROW, były spotkania informacyjne w 11 gminach Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego. Informacje o spotkaniach rozpowszechniane były przez właściwe urzędy gminy, sołtysów (350 plakatów, 5000 szt. ulotek, 5000 szt. folderów informacyjnych) oraz przez SGTPG. W spotkaniach, prowadzonych przez przedstawicieli SGTPG i ekspertów, uczestniczyli

przedstawiciele lokalnych środowisk, w szczególności sektora publicznego, gospodarczego i społecznego.

Każde spotkanie rozpoczynała prezentacja programu LEADER+, jego cech, celów i zasad realizacji oraz korzyści płynących z uczestnictwa w programie. Uczestnikom przedstawiono przykłady projektów programu LEADER zrealizowanych w Europie. Podsumowaniem prezentacji była ocena przez uczestników spotkania cech programu LEADER+. Wg wyników przeprowadzonych głosowań najistotniejsze znaczenie dla potencjalnych beneficjentów programu miało lokalne finansowanie i zarządzanie (23% oddanych głosów), podejście oddolne (20%) oraz partycypacyjny sposób podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym (18%).

W kontekście planowanego uczestnictwa regionu w dalszych odsłonach programu Leader wstępnie omówiono zamiar powołania Lokalnej Grupy Działania (LGD), w tym możliwe cele i zasady jej funkcjonowania, oraz dokonano identyfikacji potencjalnych partnerów LGD.

W drodze głosowań uczestników w poszczególnych gminach ustalono tematy wiodące Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich, określającej strategiczne cele i sposoby ich realizacji. We wszystkich gminach zdecydowaną przewagę zyskały tematy „Poprawa jakości życia" i „Wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych".

W toku dyskusji prowadzonej na zasadzie burzy mózgów uczestnicy spotkań analizowali mocne i słabe strony swoich gmin oraz szanse i zagrożenia ich rozwoju w kontekście wybranych tematów wiodących.

Dokonana przez uczestników wstępna diagnoza ich gmin stanowiła podstawę do dyskusji na temat pożądanych kierunków działania w przyszłości. Wymiana poglądów zaowocowała szeregiem wstępnych, przykładowych propozycji projektów do realizacji w ramach dalszych odsłon programu Leader lub niezależnie od programu.

Przeprowadzona w 11 gminach akcja informacyjna miała na celu pozyskanie jak największej liczby sprzymierzeńców przedsięwzięcia i przygotowanie uczestników do kolejnego etapu opracowania strategii, jakim był cykl sześciu warsztatów tematycznych. W czasie spotkań osoby zainteresowane uczestnictwem w warsztatach wypełniały karty zgłoszeniowe, na podstawie których następnie rozsyłano zaproszenia na warsztaty.

W sumie w spotkaniach informacyjnych uczestniczyło około 500 osób.

10.1.2 Warsztaty tematyczne

Przeprowadzono 6 warsztatów tematycznych.
W dwudniowych warsztatach tematycznych zespołu ds. dziedzictwa kulturowego uczestniczyło 35 osób. W trakcie warsztatów:

- zapoznano uczestników z zasadami planowania strategicznego,
- dokonano wstępnej diagnozy wartości i stanu poszczególnych obszarów dziedzictwa kulturowego,
- przeprowadzono ocenę aktualnego stopnia wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju

lokalnego,
- przeprowadzono ocenę możliwości wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju lokalnego,
- zarysowano cele strategiczne ZSROW,
- przyjęto cel strategiczny "Ochrona dziedzictwa kulturowego i aktywizacja życia kulturalnego na wsi",
- sformułowano cele operacyjne (szczegółowe) odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i aktywizacji życia kulturalnego na wsi,
- opracowano propozycje projektów mających na celu jak najlepsze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla zrównoważonego rozwoju wsi.

W dwudniowych warsztatach tematycznych zespołu ds. rolnictwa ekologicznego uczestniczyło 17 osób, z których większość stanowili rolnicy indywidualni.
- zapoznano uczestników z zasadami planowania strategicznego,
- przedyskutowano nowe możliwości i szanse rozwojowe rolnictwa w kontekście członkostwa w UE oraz PROW,
- dokonano diagnozy sytuacji w rolnictwie regionu, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- przyjęto cel strategiczny „Ekologizacja rolnictwa",
- w ramach celu strategicznego sformułowano cele operacyjne (szczegółowe),
- wypracowano propozycje projektów służących realizacji przyjętych celów.

W dwudniowych warsztatach tematycznych zespołu ds. turystyki zintegrowanej uczestniczyło 39 osób w tym przedstawiciele lokalnych władz, właściciele hoteli, pensjonatów i gospodarstw agroturystycznych. W trakcie warsztatów:
- zapoznano uczestników z zasadami planowania strategicznego,
- omówiono współczesne trendy w turystyce ze szczególnym uwzględnieniem turystyki alternatywnej, turystyki na terenach wiejskich, agroturystyki i systemu kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowe,
- zidentyfikowano regionalne zasoby mogące służyć turystyce oraz możliwości i sposoby ich wykorzystania,
- wstępnie zdiagnozowano stan sektora turystycznego w regionie, analizując m.in. segmentację rynku turystycznego wg kierunków geograficznych, grup społecznych i czasu pobytu, wielkość i strukturę rodzajową bazy noclegowej, szacując stopień wykorzystania bazy noclegowej, liczbę noclegów, wydatki turystów korzystających z poszczególnych rodzajów bazy oraz obroty regionu z tytułu turystyki,
- sformułowano cel strategiczny "Wzmocnienie i restrukturyzacja sektora turystycznego",
- sformułowano cele operacyjne ZSROW w odniesieniu do turystyki,
- przedyskutowano propozycje projektów wspierających rozwój turystyki w regionie.

W dwudniowych warsztatach tematycznych zespołu ds. ochrony środowiska uczestniczyło 26 osób, w tym głównie przedstawiciele gmin i przedsiębiorcy. W trakcie warsztatów:
- zapoznano uczestników z zasadami planowania strategicznego,
- omówiono formalno-prawne aspekty systemu ochrony środowiska, w tym obowiązki jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych i mieszkańców w zakresie ochrony środowiska,

- zapoznano uczestników z wynikami badań stanu środowiska w regionie,
- zidentyfikowano zagrożenia środowiska regionu w kontekście jakości życia mieszkańców, planów ekologizacji rolnictwa, planów rozwoju turystyki oraz ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
- sformułowano cel strategiczny „Skuteczna ochrona i racjonalne wykorzystanie dziedzictwa przyrody",
- sformułowano cele operacyjne (szczegółowe) odnoszące się do celu strategicznego.

W dwudniowych warsztatach tematycznych zespołu ds. produktów regionalnych uczestniczyły 24 osoby, w tym przedstawicielki kół gospodyń, artyści ludowi i rolnicy indywidualni. W trakcie warsztatów:
- zapoznano uczestników z zasadami planowania strategicznego,
- zidentyfikowano istniejące i potencjalne produkty regionalne rozumiane nie tylko jako produkty przetwórstwa spożywczego, ale jako wyroby wyróżniające region lub w sposób szczególny związanych z jego tradycjami,
- sformułowano szereg propozycji twórczego wykorzystania tak rozumianych produktów regionalnych do promocji regionu, dywersyfikacji źródeł dochodów i rozwoju turystyki,
- wypracowano propozycje produktów turystycznych mieszczących się w nurcie turystyki kulturowej.

W dwudniowych warsztatach tematycznych zespołu ds. nowoczesnych metod zdobywania informacji uczestniczyło 14 osób. W trakcie warsztatów:
- przeprowadzono zajęcia szkoleniowe z zakresu obsługi komputerów i korzystania z Internetu,
- przedyskutowano rolę komputerów obecnie i w przyszłości, szczególnie w kontekście możliwości poprawy jakości życia na wsi poprzez ułatwienie dostępu do informacji, rynków pracy oraz edukacji,
- przedyskutowano i zaakceptowano cel strategiczny „Informatyzacja i rozwój gospodarki internetowej" oraz odnoszące się do niego cele operacyjne (szczegółowe).

10.1.3 Prace kameralne

Wykonawca Strategii opracował rozdziały diagnostyczno-analityczne ZSROW opierając się na możliwie szerokim wachlarzu źródeł informacji, począwszy od dokumentów gminnych, poprzez dane i opracowania GUS, zasoby internetu, po bogaty zasób informacji, opinii i ocen uzyskany od uczestników spotkań i warsztatów.

Cele strategiczne i operacyjne zostały niemal w całości wypracowane w trakcie zespołowej pracy uczestników warsztatów tematycznych. Wykonawca Strategii dokonał jedynie bardziej szczegółowego opisu tych celów, umieszczając je w kontekście wyników diagnozy oraz sygnalizując, w dużej mierze również na podstawie prac warsztatowych, rodzaje projektów, jakie można by realizować w ramach poszczególnych celów.

Pomysły niemal wszystkich przewidzianych do realizacji w Schemacie II podprojektów pojawiły się w mniej lub bardziej szczegółowej formie już podczas warsztatów tematycznych. Rolą wykonawcy Strategii było spośród wielu propozycji

wybrać te, które najlepiej przygotują region i LGD do okresu 2007-2013 i spełnią kryteria kwalifikowalności oraz nadać luźnym pomysłom formę wykonalnych przedsięwzięć.

10.1.4 Konsultacje z Fundatorem, Radą i Zarządem LGD

Lokalna Grupa Działania, tj. Fundacja „AKTYWNI RAZEM", została formalnie powołana dopiero w końcowej fazie prac nad ZSROW, stąd siłą rzeczy oficjalne prezentacje i konsultacje Strategii z LGD rozpoczęły się późno. Należy jednak podkreślić, że niemal wszyscy członkowie Rady i Zarządu Fundacji bardzo wcześnie zaczęli wnosić wkład w tworzenie Strategii, uczestnicząc w spotkaniach informacyjnych i warsztatach tematycznych.

Prezentacje i dyskusje nad projektem ZSROW odbyły się sześciokrotnie:
- w dniu 15 grudnia 2005 r. w Koszelówce, w gminie Łąck, podczas jednego ze spotkań organizacyjnych przyszłych członków LGD,
- w dniach 26-29 stycznia 2006 r. w Łącku, na kolejnym zebraniu członków LGD
- 31 stycznia 2006 r. na forum Zarządu Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego
- 13 lutego 2006 r. podczas zebrania założycielskiego Fundacji „AKTYWNI RAZEM", na którym powołano Radę i Zarząd Fundacji.
- 15 marca 2006 r. na wspólnym posiedzeniu Zarządu Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego oraz Zarządu Fundacji AKTYWNI RAZEM
- 15 marca 2006 r. w Łącku podczas Festynu Sportowo-Rekreacyjnego Samorządowców.

Wnioski i sugestie formułowane podczas spotkań były sukcesywnie uwzględniane w tekście ZSROW.

W dniu 18 maja 2006 r. Rada Fundacji AKTYWNI RAZEM przyjęła ZSROW jako dokument programowy Fundacji.

10.2 WDRAŻANIE ZSROW

Realizacja podprojektów ZSROW stała się, zgodnie z intencjami Fundacji, doskonałą okazją do przygotowań do wdrażania Osi Leader w okresie programowania 2007-2013. Niemal wszystkie podprojekty wiązały się ze spotkaniami z mieszkańcami regionu, w czasie których przedstawiano perspektywy przyszłych działań Fundacji i zapoznawano potencjalnych beneficjentów z ogólnymi zasadami Leader (por. rozdział 1.4.1). Szczególnie istotne dla prac koncepcyjnych nad LSR były podprojekty:

- *Festiwale i dożynki*, w ramach którego pracownicy Fundacji rozmawiali z mieszkańcami o Osi Leader na lata 2007-2013 podczas kilkunastu imprez masowych w regionie
- *Od pomysłu do przemysłu*, w czasie którego do uczestnictwa w dalszych etapach Leader przygotowano 476 osób – potencjalnych beneficjentów, badając też zapotrzebowanie na różnego typu działania poprzez zbieranie szczegółowych

ankiet projektów; w ramach podprojektu wydano tez broszurę o perspektywie 2007-2013, rozpowszechnianą podczas wszystkich spotkań z mieszkańcami organizowanych przez Fundację

- *Koalicja na rzecz Wisły,* którego efektem była nie tylko koncepcja zagospodarowania turystycznego terenów nadwiślańskich, ale i katalog 54 przedsięwzięć inwestycyjnych zgłoszonych przez potencjalnych beneficjentów i cenny wkład w dyskusję o rozwoju regionu, wniesiony przez 193 uczestników spotkań warsztatowych
- *Turystyka 2007 – na wakacje tylko do nas*, w ramach którego opracowano Strategię Rozwoju Turystyki i Plan Marketingowy dla sektora turystycznego regionu, przy czym oba dokumenty były w dużej mierze efektem spotkań warsztatowych, w których uczestniczyło 89 osób; w ramach podprojektu zebrano kolejnych 91 kart projektów od potencjalnych beneficjentów LSR
- *Zielona energia*, w ramach którego dokonano analizy perspektyw rozwoju energetyki odnawialnej w oparciu o lokalne źródła biomasy
- *Komputer nie gryzie*, w ramach którego 149 uczestników szkoleń miało możność zgłaszania oczekiwań wobec dalszych działań Fundacji w ramach LSR
- *Kto pyta nie błądzi*, w ramach którego członkowie LGD mieli możność zapoznania się z praktyczną realizacją lokalnej strategii rozwoju we Francji.

Dzięki powyższym działaniom, po wdrożeniu Schematu II Fundacja miała już bardzo dobre rozeznanie w następujących sprawach:

- na ile diagnozy i cele postawione w ZSROW okazały się trafne w świetle dalszych, szczegółowych opracowań studialnych,
- czego po okresie programowania 2007-2013 i LSR oczekują aktywni mieszkańcy regionu,
- na ile cele strategiczne i operacyjne ZSROW odpowiadają oczekiwaniom i faktycznemu zapotrzebowaniu ze strony potencjalnych beneficjentów LSR,
- jakiego typu operacje chcą realizować potencjalni beneficjenci,
- jaki jest, w ogólnych zarysach, poziom przygotowania potencjalnych beneficjentów jeśli chodzi o doświadczenie branżowe, umiejętności niezbędne do przygotowania wniosków, oraz gotowość do poddania się dość uciążliwym procedurom formalnym i finansowym.

10.3 WSTĘPNE SPOTKANIA KONSULTACYJNE W SPRAWIE LSR

Dzięki zgromadzeniu wiedzy i doświadczeń opisanych w rozdziałach 10.1 oraz 10.2 Fundacja AKTYWNI RAZEM nie musiała w 2008 r. zaczynać prac nad LSR od zera i mogła się skupić na następujących zadaniach:

- potwierdzeniu społecznej akceptacji programowych założeń ZSROW,
- zdefiniowaniu zakresu tematycznego LSR z uwzględnieniem ZSROW, uwarunkowań prawnych dotyczących PROW 2007-2013 oraz wniosków płynących z szerokich konsultacji społecznych w ramach wdrażania ZSROW,
- opracowaniu „technicznych" aspektów LSR wynikających z uwarunkowań prawnych dotyczących PROW 2007-2013 (sformułowanie przedsięwzięć z uwzględnieniem kosztów kwalifikowalnych, opracowanie kryteriów oceny, procedur konkursowych itp.).

W dniach 16-19 czerwca 2008 r., po opublikowaniu kluczowych dla LSR rozporządzeń lub projektów rozporządzeń, Fundacja zorganizowała cykl spotkań służących bezpośrednio opracowaniu tekstu LSR. Odbyły się 4 spotkania w różnych częściach Regionu tak, aby ułatwić zainteresowanym uczestnictwo:

- w dniu 16 czerwca 2008 r. w Woli Grzybowskiej, gmina Słubice,
- w dniu 17 czerwca 2008 r. w Staropolu, gmina Sanniki,
- w dniu 18 czerwca w Sierakówku, gmina Gostynin,
- w dniu 19 czerwca w Sendeniu, gmina Łąck.

Uczestnikami byli przedstawiciele wszystkich trzech sektorów (społecznego, publicznego i przedsiębiorstw).

Informację o spotkaniach rozpowszechniano poprzez indywidualne zaproszenia (ok. 750 szt.) skierowane m.in. do przedstawicieli branży usługowej, organizacji pozarządowych, samorządów oraz indywidualnych rolników. Stosunkowo niską frekwencję można tłumaczyć z jednej strony faktem, że w ramach wdrażania ZSROW przeprowadzono już wiele podobnych spotkań, a z drugiej strony tym, że termin spotkań przypadł na okres dość intensywnych prac w gospodarstwach.

W trakcie spotkań:

- przedstawiono potrzebę opracowania nowej strategii w świetle przepisów dotyczących PROW 2007-2013,
- przeprowadzono dyskusje na temat aktualności celów ZSROW w kontekście długofalowych potrzeb regionu oraz uściślonego nowymi przepisami zakresu Lokalnej Strategii Rozwoju,
- omówiono rodzaje działań możliwych do realizacji w ramach LSR (małe projekty, różnicowanie działalności, rozwój mikroprzedsiębiorstw, odnowa wsi), w tym potencjalnych beneficjentów, wielkość i zasady dofinansowywania, podstawowe zasady wdrażania projektów,
- przeprowadzono dyskusje na temat kompatybilności form pomocy dostępnych w ramach Osi Leader RPOW 2007-2013 z długofalowymi założeniami ZSROW /LSR,
- przedyskutowano aktualność i wykonalność celów strategicznych i operacyjnych ZSROW w świetle uwarunkowań prawnych Osi Leader i dokonano wstępnej selekcji celów, które powinny być realizowane w ramach LSR,
- przedyskutowano kwestię podziału środków w ramach LSR w świetle wiedzy o potencjalnym popycie na różnego typu operacje,
- przeprowadzono dyskusje na temat możliwych kryteriów oceny i wyboru projektów w ramach LSR oraz procedur konkursowych, podkreślając potrzebę ustalenia kryteriów, których spełnienie jest zależne przede wszystkim od beneficjenta a nie od czynników zewnętrznych tak, by promować aktywność, przedsiębiorczość i innowacyjność.

Rozmowy przeprowadzone podczas spotkań stanowiły bardzo ważny punkt odniesienia podczas kameralnych prac nad tekstem LSR.

10.4 OPRACOWANIE TEKSTU I UCHWALENIE LSR

Po serii spotkań konsultacyjnych przystąpiono do prac kameralnych nad końcowym tekstem LSR. W dniu 15 października 2008 r. Fundacja zawarła umowę z wykonawcą, który na podstawie wyników prac opisanych w punktach 10.1, 10.2 i 10.3 oraz roboczych kontaktów z Fundacją sporządził projekt LSR.

W dniu 1 grudnia 2008 r. projekt LSR przedstawiono podczas zebrania Rady Fundacji AKTYWNI RAZEM w Zaździerzu, gmina Łąck. Po omówieniu LSR przez Prezesa Zarządu Fundacji i przedstawiciela Wykonawcy odbyła się dyskusja, a następnie Rada Fundacji przegłosowała jednomyślnie uchwałę o przyjęciu LSR.

10.5. AKTUALIZACJA LSR

1) Zmiany rozporządzeń w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania *"Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja"* oraz w ramach działania *„Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”* objętych Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, a także wytyczne Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi nałożyły na Fundację obowiązek aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego.
Aktualizacją zostały objęte rozdziały:

1. Charakterystyka LGD.
2. Obszar objęty LSR.
3. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR.
4. Cele ogólne i szczegółowe LSR (w tym wskaźniki i kryteria wyboru operacji).
5. Wewnętrzna spójność LSR – specyfika obszaru, SWOT, cele, przedsięwzięcia.
6. Podejście zintegrowane i innowacyjne.
7. Procedury przyjmowania wniosków oraz oceny i wyboru operacji.
8. Budżet.

Z Lokalnej Strategii Rozwoju został usunięty rozdział, w którym zawarto szczegółowy opis działań PROW.
Zaktualizowano i zweryfikowano załączniki do LSR.

W pracach nad aktualizacją LSR wykorzystano:

- materiały szkoleniowe i wytyczne Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- *Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju,*
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania *"Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju"* objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. 2010 nr 158 poz.1067),
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania *"Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja"* objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. 2010 nr 153 poz. 1029),

- materiały warsztatowe wypracowane przez członków Zarządu, Komisji Programowej i pracowników biura Fundacji (warsztaty w dn. 29 września 2010 r. oraz konsultacje poprzez Internet i w ramach spotkań szkoleniowych (10 listopada 2010 r. w Łącku w Sannikach),
- bieżące uwagi, propozycje i potrzeby zgłaszane przez potencjalnych beneficjentów pomocy, pracowników biura i doradców.

W dniu 27 września 2010 r. Fundacja zawarła umowę z Wykonawcą, który na podstawie wyników prac polegających na opracowaniu matrycy na potrzeby monitoringu realizacji LSR, oceny stanu realizacji LSR pod kątem realizacji celów ogólnych, celów szczegółowych/przedsięwzięć, wskaźników produktu i wskaźników rezultatu, ww. dokumentów, uwag i propozycji oraz roboczych kontaktów z Fundacją sporządził aktualizację LSR.

W dniu 27 stycznia 2011 r. projekt zaktualizowanej LSR przedstawiono podczas zebrania Rady Fundacji AKTYWNI RAZEM w Łącku. Po omówieniu LSR przez Prezesa Zarządu Fundacji i Wykonawcę odbyła się dyskusja, a następnie Rada Fundacji przegłosowała jednomyślnie uchwałę o przyjęciu zaktualizowanej LSR wraz z zaproponowanymi kryteriami i wskaźnikami.

2) W dniu 22 czerwca 2012 r. obszar realizacji LSR został rozszerzony o teren gminy Pacyna, aktualizując niektóre z załączników do LSR. Rada Fundacji po omówieniu przez Prezes Zarządu projektu zmiany LSR jednomyślnie przegłosowała uchwałę o przyjęciu zaktualizowanej LSR.

3) W dniu 26 lipca 2012 r. zgodnie z zaleceniami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego dokonano korekty kryteriów wyboru operacji dla następujących operacji:
   - Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw,
   - Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
   - Małe projekty.

   Rada Fundacji po omówieniu przez Prezes Zarządu projektu zmiany LSR jednomyślnie przegłosowała uchwałę o przyjęciu zaktualizowanej LSR.

4) W związku z ubieganiem się Fundacji o wybór LGD do realizacji LSR w zakresie dodatkowych zadań Zarząd Fundacji podjął decyzję o podjęciu prac związanych z przygotowaniem projektu zmian obowiązującej LSR w zakresie dodatkowych zadań.

   Do przygotowania projektu zmiany LSR zostały wykorzystane opinie, materiały i wnioski wypływające z:
   - dokonywania bieżącej oceny własnej LGD na podstawie Rozdziału 12 LSR (tj. ocen przebiegu konkursów, raportów rocznych z oceny wdrażania LSR),
   - ankiet monitorujących składanych przez Beneficjentów,
   - spotkań i rozmów telefonicznych z potencjalnymi wnioskodawcami oraz beneficjentami Osi 4 Leader,
   - raportu ewaluacyjnego dot. wdrażania LSR,
   - badania ankietowego dot. zadań dodatkowych w ramach LSR,
   - spotkań konsultacyjnych (grupowych i indywidualnych) oraz rozmów telefonicznych dot. zadań dodatkowych w ramach LSR,

– dyskusji podczas posiedzeń Zarządu, Komisji Programowej i Rady Fundacji.

W trakcie spotkań, rozmów i konsultacji:

– przedstawiono potrzebę opracowania projektu zmiany strategii w świetle nowych przepisów wynikających z Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dn. 23 maja 2008 r. ws. szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (II konkurs dla LGD),
– przeprowadzono dyskusje na temat aktualności celów w kontekście rozwoju regionu,
– omówiono rodzaje działań możliwych do realizacji w ramach LSR (małe projekty, różnicowanie działalności, rozwój mikroprzedsiębiorstw, odnowa wsi), w tym potencjalnych beneficjentów, wielkość i zasady dofinansowywania, podstawowe zasady wdrażania projektów,
– przedyskutowano aktualność i wykonalność celów szczegółowych i przedsięwzięć,
– omówiono i przeanalizowano kryteria wyboru LGD,
– przedyskutowano kwestię podziału środków w ramach LSR w świetle wiedzy o potencjalnym popycie na różnego typu operacje,
– przeprowadzono badanie ankietowe dot. zadań dodatkowych w ramach LSR.

11. WDRAŻANIE I INFORMACJA O WDRAŻANIU LSR

11.1 WDRAŻANIE LSR

Szczegółowe zasady wdrażania LSR regulują następujące rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Rozporządzenie 2008/138/868)
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej" " objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Rozporządzenie 2007/200/1442)
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Rozporządzenie 2008/139/883)
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Rozporządzenie 2008/38/220)
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 maja 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej

w ramach działania „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Rozporządzenie 2008/103/660)
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 czerwca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie projektów współpracy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Rozporządzenie 2008/128/822)

Zasoby instytucjonalne, techniczne i ludzkie, jakie Fundacja zamierza przeznaczyć do wdrażania LSR, zostały przedstawione w *załącznikach nr 8, 9, i 10* do LSR.
Procedury, jakie zostaną wykorzystane do przeprowadzania konkursów w ramach wdrażania LSR, zostały przedstawione w rozdziale 8.
Harmonogram i budżet LSR został przedstawiony w rozdziale 9.
Zasady informowania o wdrażaniu LSR zostały przedstawione w rozdziale 11.2.
Zasady oceny własnej i aktualizacji LSR zostały przedstawione w rozdziale 12.

11.2 INFORMACJA O WDRAŻANIU LSR

System informowania o wdrażaniu LSR będzie służył następującym celom:
a) Cel informacyjny 1: zapewnienie szerokiego dostępu społecznościom lokalnym i innym zainteresowanym do tekstu LSR
b) Cel informacyjny 2: udostępnienie odpowiednio wcześnie szczegółowej informacji o możliwościach uzyskania pomocy na realizację projektów w ramach LSR
c) Cel informacyjny 3: zapewnienie pełnej transparentności działań LGD
d) Cel informacyjny 4: promocja aktywności społecznej, poszanowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz przedsiębiorczości, jako naczelnych wartości, którym ma służyć LSR.

Cel informacyjny 1 zostanie osiągnięty poprzez:
- publikację pełnego tekstu LSR na stronie internetowej LGD, z możliwością pobrania plików,
- przekazanie pełnego tekstu LSR w formie tradycyjnej i elektronicznej wszystkim samorządom gminnym w obszarze objętym LSR,
- publikację i dystrybucję broszury informacyjnej o LSR,
- umieszczenie na tablicach ogłoszeń we wsiach sołeckich informacji o możliwościach zapoznania się z LSR w urzędach gmin i/lub poprzez Internet; jednocześnie społeczności lokalne zostaną powiadomione o możliwościach zapoznawania się z innymi informacjami dotyczącymi LSR (cele informacyjne 2-4).

Analogiczne działania podejmowane będą także każdorazowo po aktualizacji LSR.

Cel informacyjny 2 zostanie osiągnięty poprzez:
- publikację na stronie internetowej LGD oraz na tablicach ogłoszeń urzędów gmin długofalowego (siedmioletniego) harmonogramu konkursów w ramach LGD,
- publikację informacji o konkursach zgodnie z wymaganiami § 6. Rozporządzenia 2008/138/868,

- udostępnienie pełnego zakresu informacji, o których mowa w § 6.3 Rozporządzenia w sprawie wdrażania LSR, w urzędach gmin w obszarze objętym LSR,
- informowanie na stronie internetowej LGD o wszelkich istotnych dla wnioskodawców zmianach przepisów i zasad dotyczących LSR a ustalanych na szczeblu krajowym lub wojewódzkim.

Cel informacyjny 3 zostanie osiągnięty poprzez:
- realizację ustaleń § 9.4 oraz § 10 Rozporządzenia 2008/138/868,
- publikację list wybranych i niewybranych projektów, wraz z ocenami punktowymi, na stronie internetowej LGD,
- publikację na stronie internetowej LGD przekazanych przez samorząd województwa (§ 28.1 Rozporządzenia 2008/138/868) informacji o zawartych umowach i o wysokości wypłaconych środków.

Cel informacyjny 4 zostanie osiągnięty poprzez:
- publikację na stronie internetowej LGD oraz, w miarę możności, w prasie lokalnej, notatek, artykułów, wywiadów itp. dotyczących projektów wdrożonych w ramach LSR przez różne podmioty społeczne, publiczne i prywatne,
- publikację, na zakończenie realizacji LSR, pamiątkowej broszurki, która poprzez przykłady zrealizowanych działań i osiągniętych sukcesów będzie zachęcać do dalszej aktywności na rzecz regionu i społeczności lokalnych.

12. ZASADY I SPOSÓB DOKONYWANIA OCENY WŁASNEJ ORAZ AKTUALIZACJI LSR

12.1 PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA PROCEDUR OCENY WŁASNEJ, WPROWADZANIA USPRAWNIEŃ I AKTUALIZACJI LSR

Kluczowym założeniem przeprowadzania oceny własnej, wprowadzania usprawnień we wdrażaniu LSR oraz dokonywania aktualizacji LSR jest niezmienność celów ogólnych LSR. Uznaje się, że proces tworzenia LSR, poprzedzony dwuletnim okresem tworzenia i wdrażania ZSROW, doprowadził do trafnej oceny potrzeb regionu oraz prawidłowego dostosowania celów LSR do zidentyfikowanych potrzeb z jednej strony oraz do formalnych, finansowych i organizacyjnych uwarunkowań z drugiej strony. Tym samym przyjmuje się ogólną zasadę, że procedury oceny własnej, wprowadzania usprawnień oraz aktualizacji LSR, służąc realizacji celów LSR, mają skutkować rozwiązywaniem pojawiających się problemów:
- w pierwszym rzędzie – poprzez działania usprawniające pracę bez zmian istniejących ram formalnych i proceduralnych
- w drugim rzędzie – poprzez usprawnienia polegające na zmianach wewnętrznych procedur LGD, nie skutkujących zmianami dotyczącymi wnioskodawców
- w trzecim rzędzie – poprzez usprawnienia polegające na zmianach dotyczących bezpośrednio przygotowania, składania i sposobów oceny wniosków
- w ostateczności (jeżeli w ocenie Rady Fundacji inne usprawnienia nie będą w stanie zapewnić racjonalnego i terminowego wykorzystania funduszy na realizację celów LSR) – poprzez przesunięcia funduszy pomiędzy przedsięwzięciami i/lub korekty opisów przedsięwzięć.

12.2 ZASADY I SPOSÓB DOKONYWANIA OCENY WŁASNEJ

LGD będzie regularnie dokonywało oceny własnych działań związanych z wdrażaniem LSR, przy czym metodyka oceny będzie nakierowana przede wszystkim na identyfikację analizę problemów związanych z wdrażaniem, po to, aby problemy takie skutecznie eliminować poprzez odpowiednie zmiany w organizacji pracy bądź poprzez aktualizację LSR.

Ocena własna będzie obejmowała dwie podstawowe procedury:
a) ocenę przebiegu konkursu
b) coroczną ocenę wdrażania LSR.

12.2.1 Ocena przebiegu konkursu

W terminie 120 dni od daty przekazania właściwemu organowi samorządu województwa list oraz wniosków zgodnie z § 9.4 Rozporządzenia o wdrażaniu LSR, Prezes Zarządu Fundacji przeprowadza procedurę oceny przebiegu konkursu, obejmującą:
a) zebranie uwag pracowników zaangażowanych w realizację konkursu
b) zebranie uwag/zażaleń wnioskodawców lub potencjalnych wnioskodawców
c) zebranie uwag członków Organu Decyzyjnego
d) zebranie uwag/zażaleń właściwego organu samorządu wojewódzkiego
e) analizę zebranych materiałów
f) sporządzenie raportu z oceny przebiegu konkursu, uwzględniającego
   - krótki opis ogólny przebiegu konkursu
   - usystematyzowaną listę zidentyfikowanych problemów
   - identyfikację przyczyn problemów
   - ocenę stopnia zagrożenia realizacji LSR przez poszczególne problemy
   - propozycje usprawnień eliminujących lub łagodzących zidentyfikowane problemy.

Uwagi/zażalenia wnioskodawców lub potencjalnych wnioskodawców na bieżąco odnotowują w formie pisemnej pracownicy LGD na podstawie korespondencji oraz roboczych kontaktów osobistych bądź telefonicznych z wnioskodawcami/ potencjalnymi wnioskodawcami i przekazują Prezesowi Zarządu Fundacji.

Uwagi/zażalenia pracowników, członków Organu Decyzyjnego i przedstawicieli organu samorządu wojewódzkiego zbiera Prezes Zarządu Fundacji w czasie rozmów indywidualnych i/lub spotkań bądź w innej wybranej przez siebie formie.

Prezes Zarządu przedkłada raport Zarządowi Fundacji, który w możliwie krótkim terminie, lecz nie później niż w ciągu 30 dni, przeprowadza dyskusję nad raportem z udziałem ewentualnych innych zaproszonych stron oraz podejmuje stosowne działania, o których mowa w rozdziale 12.3.

Do obszarów, na które należy w raporcie zwracać szczególną uwagę należą:
- organizacja pracy biura Fundacji, podział pracy i obciążenie pracą poszczególnych pracowników,

- problemy wnioskodawców i potencjalnych wnioskodawców dotyczące zrozumienia treści LSR, zasad konkursu, wypełnienia wniosku, dostarczenia wymaganych załączników itp.,
- problemy dotyczące praktycznego zastosowania przez Organ Decyzyjny przyjętych zasad oceny i wyboru wniosków, w tym m.in. mierzalności i obiektywności kryteriów oceny oraz ich skuteczności w wyborze rzeczywiście najlepszych projektów,
- wszelkie problemy zgłoszone przez samorząd wojewódzki w związku z otrzymaną listą wniosków oraz wnioskami o przyznanie pomocy, w tym w szczególności uwagi samorządu wojewódzkiego dotyczące ewentualnych nieprawidłowości w procedurze naboru, oceny i wyboru wniosków oraz interpretacji przepisów odnoszących się do wdrażania LSR.

12.2.2 Ocena wdrażania LSR

Po upływie każdego roku kalendarzowego wdrażania LSR, do 31 stycznia następnego roku, Prezes Zarządu sporządza roczny raport z oceny wdrażania LSR, obejmujący:

a) podsumowanie ocen przebiegu poszczególnych konkursów,
b) podsumowanie działań usprawniających podjętych w wyniku ocen przebiegu konkursów, wraz z oceną skuteczności wdrożonych usprawnień,
c) analizę problemów dotyczących wdrażania projektów, którym przyznano pomoc, w tym w szczególności problemów związanych z:
   - rezygnacją z pomocy/ odstąpieniem od zawarcia umowy,
   - brakiem środków własnych/ innych źródeł finansowania projektu,
   - opóźnieniami, zmianami i nieprawidłowościami w realizacji rzeczowej projektów,
   - nieprawidłowościami w dokumentowaniu i rozliczaniu projektów,
d) analizę uwag do LSR zgłoszonych w ciągu roku przez podmioty i osoby nie związane bezpośrednio z wdrażaniem LSR, tj. inne niż pracownicy LGD, członkowie Organu Decyzyjnego i przedstawiciele właściwego organu samorządu wojewódzkiego,
e) analizę zaawansowania rzeczowo-finansowego we wdrażaniu LSR,
f) propozycje usprawnień pracy LGD i/lub aktualizacji LSR, mające na celu eliminację lub złagodzenie zidentyfikowanych problemów, w tym w szczególności problemów dotyczących wdrażania projektów.

Analizę, o której mowa w punkcie c) powyżej, należy sporządzić na podstawie informacji uzyskanych od właściwego organu samorządu wojewódzkiego.

Analiza, o której mowa w punkcie d) powyżej, powinna uwzględniać pisemne uwagi do LSR wniesione w formie korespondencji elektronicznej lub tradycyjnej. Powszechny i systematyczny udział w konsultacjach dotyczących aktualizacji LSR osób nie związanych bezpośrednio z wdrażaniem LSR powinna zapewnić umieszczona na stronie internetowej informacja o możliwości wnoszenia pisemnych uwag do LSR.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie wdrażania LSR, faza wdrażania projektów odbywa się w zasadzie bez udziału LGD, jednak część problemów pojawiających się w tej fazie może mieć swoje źródło w błędnej ocenie wiarygodności beneficjenta lub

wykonalności projektu. Tym samym, eliminacja źródeł problemów może wymagać stosownych zmian organizacji pracy LGD i/lub tekstu LSR.

Prezes Zarządu przedkłada raport Zarządowi Fundacji, który w możliwie krótkim terminie, lecz nie później niż w ciągu 30 dni, przeprowadza dyskusję nad raportem z udziałem ewentualnych innych zaproszonych stron oraz podejmuje stosowne działania, o których mowa w rozdziale 12.3.

12.3 USPRAWNIANIE DZIAŁALNOŚCI LGD I AKTUALIZACJA LSR

1) Zalecenia dotyczące usprawniania działalności LGD w zakresie wdrażania LSR formułuje Zarząd Fundacji po rozpatrzeniu propozycji zawartych w raportach Prezesa Zarządu. Zalecenia Zarządu Fundacji formułowane są w formie:
   a) uchwał zobowiązujących Prezesa Zarządu do wprowadzenia usprawnień działalności LGD oraz zmian LSR, które nie są zastrzeżone dla Rady Fundacji,
   b) wniosków do Rady Fundacji o wprowadzenie stosownych zmian w LSR, jeżeli zmiany te są zastrzeżone dla Rady Fundacji.

2) W celu usprawnienia działalności LGD, Rada Fundacji upoważniła Zarząd do dokonywania zmian w *Lokalnej Strategii Rozwoju Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko – Kujawskiego* wynikających z wezwań Instytucji Zarządzającej, Instytucji Wdrażającej lub wynikających ze zmian aktów prawnych i innych dokumentów dotyczących wdrażania Osi IV Leader w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

3) Dokonywane zmiany oraz ich uzasadnienie będą każdorazowo przedstawiane Radzie Fundacji na pierwszym posiedzeniu po wprowadzeniu zmian.

13. KOMPLEMENTARNOŚĆ LSR W STOSUNKU DO INNYCH DOKUMENTÓW PLANISTYCZNYCH

Komplementarność oznacza wzajemne dopełnianie się i jest czymś innym niż pokrywanie się czy zbieżność. Aby przeanalizować komplementarność LSR wobec najistotniejszych innych dokumentów planistycznych dotyczących regionu przyjęto następujące założenia:

- analiza dotyczy sformułowanych i dorozumianych celów LSR z jednej strony oraz celów innych dokumentów planistycznych z drugiej strony,
- cele są wzajemnie komplementarne co do zakresu, jeżeli służą zrównoważonemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu a ich zakresy są rozłączne,
- cele są wzajemnie zbieżne co do zakresu i wzajemnie komplementarne co do sposobu, jeżeli istotna treść celów zawartych w różnych dokumentach planistycznych jest taka sama, natomiast można spodziewać się różnic co do sposobów ich realizacji,
- cele niosące ryzyko konfliktu to cele zdefiniowane w dokumentach planistycznych w taki sposób, że ich realizacja może zagrażać realizacji celów LSR,

W tabelach poniżej przedstawiono wyniki analizy dokumentów planistycznych, które uznano za najistotniejsze z punktu widzenia wdrażania LSR, to jest strategii rozwoju

i/lub planów rozwoju lokalnego gmin obszaru objętego LSR oraz strategii rozwoju województw mazowieckiego i kujawsko-pomorskiego. Na 233 cele zdefiniowane w analizowanych dokumentach planistycznych innych niż LSR 46% było komplementarnych z celami LSR co do zakresu, 13% było częściowo komplementarnych z LSR co do zakresu a częściowo zbieżnych co do zakresu i komplementarnych co do sposobu, natomiast pozostałe 41% było zbieżnych co do zakresu i komplementarnych co do sposobu z celami LSR. Jedynie 3% celów przedstawionych w analizowanych dokumentach gminnych i wojewódzkich wiąże się z pewnym ryzykiem konfliktu z celami LSR.

Tabela 13.1 Komplementarność LSR ze Strategią Rozwoju Gminy Baruchowo

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Cel Strategiczny 1: Podniesienie efektywności i specjalizacja produkcji rolnej - rentowne gospodarstwa rolne	■		
Cel Operacyjny: Restrukturyzacja i modernizacja rolnych gospodarstw towarowych i specjalistycznych	■		■
Cel Operacyjny: Podniesienie konkurencyjności produkcji rolnej	■		
Cel Operacyjny: Rozwój i unowocześnienie produkcji zdrowej żywności		■	
Cel Operacyjny: Wspieranie działań na rzecz rozwoju lokalnego przetwórstwa spożywczego i rynku hurtowego		■	
Cel Operacyjny: Uregulowanie stosunków wodnych dla podniesienia jakości pierwotnej produkcji roślinnej	■		■
Cel Operacyjny: Pomoc i wspieranie działań inwestycyjnych na rzecz uporządkowania gospodarki ściekowej obszarów wiejskich	■		
Cel Strategiczny 2: Dobrze wykorzystane walory turystyczne i przyrodnicze gminy		■	
Cel Operacyjny: Wspieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych		■	
Cel Operacyjny: Rozwój bazy i zagospodarowanie w infrastrukturę turystyczną terenów rekreacyjnych		■	
Cel Operacyjny: Poprawa stanu czystości jezior	■		
Cel Operacyjny: Uregulowanie gospodarki ściekowej na obszarach wiejskich szczególnie intensywnie użytkowanych dla celów rekreacji i wypoczynku	■		
Cel Operacyjny: Promocja walorów przyrodniczych gminy		■	
Cel Operacyjny: Uzbrojenie terenów rekreacyjnych pod budownictwo letniskowe	■		■
Cel Operacyjny: Zakończenie zagospodarowanie terenu Gminnego Ośrodka Wypoczynkowego w Skrzynkach		■	
Cel Operacyjny: Wykorzystanie walorów Parku Krajobrazowego i rezerwatów przyrody dla edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży		■	
Cel Strategiczny 3: Poprawa warunków życia mieszkańców		■	
Cel Operacyjny: Podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców		■	
Cel Operacyjny: Zmniejszenie bezrobocia		■	
Cel Operacyjny: Poprawa funkcjonowania usług w zakresie infrastruktury społecznej	■		
Cel Operacyjny: Rozwój infrastruktury technicznej	■		
Cel Operacyjny: Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego i zapobieganie powstawaniu zjawisk patologii społecznej	■	■	
Cel Operacyjny: Podniesienie aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców		■	

Tabela 13.2 Komplementarność LSR z Planem Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Gąbin

Cel	mplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Rozwój i wzmocnienie funkcji Gąbina jako ośrodka lokalnego życia gospodarczego, usług, życia kulturowego.			
Kształtowanie optymalnego środowiska życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej i technicznej, porządkowanie struktury przestrzennej miasta decydujących o warunkach zamieszkania, pracy, obsługi, wypoczynku, poprawa systemu komunikacji miasta.			
Rozwój systemów infrastruktury technicznej i modernizacja systemu transportu.			
Konieczność zachowania walorów środowiska przyrodniczego (Gostynińsko – Gąbiński Obszar Chronionego Krajobrazu) przy jednoczesnym rozwoju działalności gospodarczej stanowiącej źródło utrzymania ludności			
Rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych miasta. Wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych miasta, jako podstawy rozwoju turystyki, agroturystyki; budowa i rozbudowa bazy hotelarskiej, rozbudowa infrastruktury sportowo rekreacyjnej, obiektów sportowych, (modernizacja stadionu miejskiego, budowa ściek rowerowych)			
Rozbudowa miejskiej oczyszczalni ścieków w Gąbinie,			
Modernizacja wysypiska śmieci w Gąbinie oraz stworzenie gminnego centrum recyklingu w Gąbinie			
Budowa i modernizacja dróg miejskich.			
Podnoszenie standardów życia społecznego, kulturowego; budowa, rozbudowa i modernizacja placówek oświatowych, rozbudowa i doposażenie obiektów opieki zdrowotnej i społecznej.			

Tabela 13.3 Komplementarność LSR ze Strategią Rozwoju Gminy Gostynin

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Ochrona przyrody			
Edukacja ekologiczna			
Gospodarka odpadami			
Ochrona wód			
Ochrona powietrza			
Tradycje wiejskie			
Baza dydaktyczna			
Kluby sportowe			
Bezpieczeństwo publiczne			
Zdrowie mieszkańców			
Grupy producenckie			
Gospodarstwa agroturystyczne			
Bezrobocie			
Turystyka			
Wzrost nakładów na infrastrukturę techniczną			
Budowa kanalizacji			
Budowa wodociągów			
Budowa dróg			
Budowa sieci gazowej			

Telefonizacja wsi			
Urząd gminy wg ISO9000			

Tabela 13.4 Komplementarność LSR z Lokalnym Planem Rozwoju Gminy Iłów

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Cel Strategiczny 1: Kreowanie nowych miejsc pracy			
Cel Operacyjny: Rozwój przedsięwzięć pozarolniczych			
Cel Operacyjny: Rozwój przedsięwzięć rolniczych			
Cel Strategiczny 2: Doskonalenie Infrastruktury Technicznej			
Cel Operacyjny: Rozwój infrastruktury komunikacyjnej			
Cel Operacyjny: Rozwój infrastruktury komunalnej			
Cel Strategiczny 3: Rozwój oświaty, kultury i opieki społecznej			
Cel Operacyjny: Rozwój oświaty			
Cel Operacyjny: Ochrona dziedzictwa kulturowego			
Cel Operacyjny: Opieka medyczna i socjalna			
Cel Strategiczny 4: Aktywna ochrona środowiska naturalnego			
Cel Operacyjny: Inwestycje proekologiczne			
Cel Operacyjny: Kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców			
Cel Operacyjny: Zalesianie nieużytków i gleb niskich klas bonitacji			
Cel Strategiczny 5: Rozwój rekreacji i sportu			
Cel Operacyjny: Rozwój turystyki wiejskiej			
Cel Operacyjny: Rozwój bazy rekreacyjnej			

Tabela 13.5 Komplementarność LSR ze Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Kowal

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Cel kierunkowy główny: Zachowanie naturalnego środowiska dla przyszłych pokoleń, prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami środowiska			
Cel szczegółowy 1: Sprawny i nowoczesny system utylizacji odpadów komunalnych			
Cel Strategiczny 2: Sprawny i nowoczesny system gospodarki wodno-ściekowej			
Cel Strategiczny 3: Wysoki standard powietrza i klimatu akustycznego			
Cel Strategiczny 4: Podniesienie wskaźnika lesistości w gminie			
Cel Strategiczny 5: Wysoki poziom świadomości ekologicznej i społecznej			
Cel kierunkowy główny: Poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji z zapewnieniem perspektyw i szans rozwoju na przyszłość			
Cel Szczegółowy 1: Niski wskaźnik bezrobocia			
Cel Szczegółowy 2: Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców miasta i gminy Kowal			
Cel Szczegółowy 3: Wysoki i zróżnicowany zawodowo poziom wykształcenia mieszkańców miasta i gminy Kowal			
Cel kierunkowy główny: zapewnienie mieszkańcom miejsc pracy i dochodów pozwalających na oczekiwany w odczuciu społecznym poziom życia			
Cel Szczegółowy 1: Rozwinięty rynek pracy, duża ilość podmiotów gospodarczych, brak bezrobocia			
Cel Szczegółowy 2: Wysoka efektywność produkcji rolnej			
Cel Szczegółowy 3: Rozwój i promocja alternatywnych form rozwoju obszarów wiejskich			

Tabela 13.6 Komplementarność LSR ze Strategią Rozwoju Gminy Łąck

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Cel Strategiczny A: Tworzenie miejsc pracy poprzez rozwijanie funkcji turystycznych, rekreacyjnych i sportowych gminy.			
Cel Operacyjny: Przygotowanie przestrzeni dla nowych funkcji.			
Cel Operacyjny: Rozwój infrastruktury gminnej w zakresie turystyki, sportu i rekreacji, wraz z rozwojem instytucji wspierających przemiany i tworzenie rynku usług około turystycznych.			
Cel Operacyjny: Zmiana charakteru produkcji rolnej i poprawa rentowności.			
Cel Operacyjny: Rozwój malej i średniej przedsiębiorczości			
Cel Operacyjny: Zintegrowana promocja gminy i przedsiębiorczości.			
Cel Strategiczny B: Poprawa stanu środowiska przyrodniczego i ochrona jego zasobów.			
Cel Operacyjny: Racjonalne gospodarowanie środowiskiem, przeciwdziałanie degradacji środowiska.			
Cel Operacyjny: Rozwój infrastruktury gminnej w zakresie ochrony środowiska.			
Cel Operacyjny: Ochrona dziedzictwa kultury.			
Cel Strategiczny C:Edukacja społeczeństwa.			
Cel Operacyjny: Rozwijanie procesów integracyjnych.			
Cel Operacyjny: Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa.			
Cel Operacyjny: Rozwój zasobów ludzkich i przeciwdziałanie bezrobociu.			

Tabela 13.7 Komplementarność LSR Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Nowy Duninów

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Budowa i modernizacja gminnej infrastruktury społecznej			
Poprawa jakości powietrza			
Gospodarowanie odpadami			
Budowa i modernizacja urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków			
Gospodarka wodna i przeciwdziałanie powodziom			
Budowa i modernizacja gminnej bazy turystycznej			
Budowa i modernizacja gminnej infrastruktury drogowej			
Budowa i modernizacja urządzeń poboru i zaopatrzenia w wodę			

Tabela 13.8 Komplementarność LSR z Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Pacyna

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Budowa i modernizacja urządzeń poboru i zaopatrzenia w wodę			
Budowa i modernizacja urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków			
Budowa gminnej infrastruktury gazociągowej			
Przebudowa gminnej infrastruktury drogowej			
Budowa i modernizacja gminnej infrastruktury sportowej			

Tabela 13.9 Komplementarność LSR z Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Sanniki

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Ochrona lokalnej tożsamości kulturowej, ochrona i promocja dziedzictwa narodowego			
Rozbudowa infrastruktury oświatowej			
Harmonijny rozwój wspólnoty lokalnej			
Ograniczanie bezrobocia			
Uzbrojenie terenów i pozyskanie inwestorów			

Tabela 13.10 Komplementarność LSR ze Strategią Rozwoju Gminy Szczawin Kościelny

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Tworzyć warunki do efektywnego wykorzystania lokalnego potencjału gospodarczego			
Podjąć działania w kierunku tworzenia nowych miejsc pracy			
Podjąć działania w kierunku wyrównania szans rozwoju rolnictwa rodzimego w stosunku do unijnego			
Wielokierunkowa promocja gminy			
Utrzymać warunki do rozwoju różnych form budownictwa			
Stworzyć warunki do rozwoju gospodarstw ekologicznych i rozwinąć działalność agroturystyczną			
Tworzyć warunki do montażu środków finansowych w oparciu o subwencje i dotacje celowe			
Podjąć działania w kierunku współpracy gmin w ramach SGTPG			
Zwiększyć dostępność do usług finansowych			
Podjąć działania na rzecz ochrony atmosfery			
Podjąć działania na rzecz ochrony wód powierzchniowych, gruntowych i wgłębnych			
Podjąć działania na rzecz ochrony gleby			
Podjąć działania na rzecz racjonalnej gospodarki odpadami			
Edukacja ekologiczna			
Zapobiegać zagrożeniom ekologicznym			
Stworzyć warunki do lepszej opieki medycznej i profilaktyki zawodowej			
Podjąć działania na rzecz szerokiej współpracy w obszarach samorządowych			
Podjąć działania w kierunku restrukturyzacji lokalnego systemu oświaty			
Podjąć działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa mieszkańców			
Stworzyć warunki dla polepszenia bazy kulturowo-oświatowej			
Podjąć działania wspierające organizacje pozarządowe			
Podjąć działania w kierunku poprawy komunikacji masowej			
Roztoczyć opiekę nad rodzinami ubogimi, patologicznymi i osobami niepełnosprawnymi			
Uatrakcyjnić ofertę edukacyjną			
Podjąć działania w celu poprawy stanu technicznego jakości dróg			
Dokończyć rozpoczęte inwestycje infrastrukturalne			
Podjąć działania w kierunku tworzenia bazy sportowo-turystycznej i rekreacyjnej			
Podjąć działania w kierunku dalszej modernizacji i rozbudowy infrastruktury			
Uzbrojenie terenów objętych różnymi formami budownictwa			
Podjąć działania w kierunku masowego dostępu do Internetu			
Wykorzystać położenie gminy i naturalne warunki przyrodnicze			

Podjąć działania w kierunku melioracji gminy i zagospodarowania istniejących rzek			
Stworzyć warunki dla rozwoju rolnictwa indywidualnego			
Stworzyć warunki dla dalszego zagospodarowania terenów przemysłowych			
Rewitalizacja społecznego obszaru wsi popegeerowskich			
Stworzyć warunki do zagospodarowania terenów przyjeziornych			

Tabela 13.11 Komplementarność LSR ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Cel Strategiczny 1: Budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa			
Cel Pośredni 1: Rozwój kapitału społecznego			
Rozwój społeczeństwa informacyjnego i teleinformatyzacji			
Wzrost poziomu wykształcenia i poprawa jakości kadr			
Wzrost zatrudnienia w regionie i przeciwdziałanie bezrobociu			
Podniesienie standardów ochrony zdrowia i zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych			
Dążenie do poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych			
Intensyfikacja działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych			
Poprawa bezpieczeństwa publicznego			
Cel Pośredni 2: Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu			
Rozwój MSP oraz wzrost ich innowacyjności i konkurencyjności			
Wspieranie instytucji otoczenia biznesu			
Rozwój nowoczesnych technologii z wykorzystaniem własnego potencjału B+R			
Rozwój regionalnych sieci kooperacyjnych i przepływu nowoczesnych technologii			
Budowa systemu innowacyjnego w regionie			
Cel Pośredni 3: Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy			
Wzmocnienie powiązań Warszawy z otoczeniem regionalnym, krajowym i międzynarodowym			
Przeciwdziałanie degradacji krajobrazu i środowiska przyrodniczego OMW			
Zahamowanie narastania chaosu w przestrzennym zagospodarowaniu stolicy i jej otoczeniu			
Stymulowanie rozwoju m. st. Warszawy i obszaru metropolitalnego poprzez policentryczny rozwój przestrzenny i ożywienie funkcji centro twórczych			
Cel Pośredni 4: Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych			
Poprawa dostępności komunikacyjnej i transportu w regionie, w tym lotnictwa cywilnego			
Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast			
Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich			
Budowa i rozwój infrastruktury społecznej			
Ochrona i rewaloryzacja środowiska przyrodniczego dla zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju			
Wykorzystanie potencjału endogenicznego OMW do stymulowania rozwoju całego regionu			
Cel Pośredni 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu			
Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i integracji regionalnej			
Poprawa i promocja atrakcyjności inwestycyjnej w regionie			
Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego			
Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu			
Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa			

Tabela 13.12 Komplementarność LSR ze Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Cel	Komplementarność zakresu	Zbieżność zakresu i komplementarność sposobu	Ryzyko konfliktu
Priorytetowy obszar działań 1 Rozwój nowoczesnej gospodarki			
Działanie 11 Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji			
111 Rozwijanie postaw przedsiębiorczych			
112 Rozwijanie instytucji otoczenia biznesu			
113 Kształtowanie regionalnego systemu transferu innowacji i wymiany informacji			
114 Rozwój potencjału naukowo-badawczego regionu			
Działanie 12 Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej			
121 Wspieranie adaptacji gospodarstw rolnych do funkcjonowania na współczesnych rynkach rolnych			
122 Wzmacnianie konkurencyjności przetwórstwa rolnospożywczego			
Działanie 13 Promocja rozwoju turystyki			
131 Promocja walorów i produktów turystycznych			
132 Rozwój sektora usług turystycznych			
Priorytetowy obszar działań 2 Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu			
Działanie 21 Wspieranie rozwoju sieci osadniczej			
211 Wspieranie procesów metropolizacji ośrodków stołecznych Bydgoszczy i Torunia			
212 Rewitalizacja miast i wsi regionu			
Działanie 22 Rozwój infrastruktury technicznej			
221 Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu			
222 Unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych			
223 Rozwój i unowocześnienie pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa			
224 Rozwój infrastruktury gospodarki wodnej			
Działanie 23 Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego			
231 Rozwój infrastruktury teleinformatycznej			
232Informatyzacja usług publicznych, zwłaszcza w administracji i zarządzaniu			
Działanie 24 Rozwój infrastruktury społecznej			
241 Unowocześnianie infrastruktury usług społecznych			
242 Kształtowanie sieci usług publicznych z punktu widzenia ich dostępności			
Działanie 25 Promocja dziedzictwa kulturowego			
251 Zachowanie dziedzictwa kulturowego			
252 Adaptacja dziedzictwa kulturowego do współczesnych potrzeb społecznych			
Działanie 26 Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego			
261 Utrwalanie, wzbogacanie systemu ekologicznego regionu			
262 Rewaloryzacja środowiska przyrodniczego			
Priorytetowy obszar działań 3 Rozwój zasobów ludzkich			
Działanie 31 Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy			
311 Zwiększenie roli szkolnictwa wyższego w rozwoju regionu			
312 Poprawa efektywności kształcenia			
313 Dostępność edukacji dla dorosłych			
314 Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży			
Działanie 32 Budowa kapitału społecznego			
321 Wspieranie rozwoju sektora organizacji pozarządowych			
322 Budowa partnerstwa publiczno-społecznego			
Działanie 33 Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą			
331 Rozwój zatrudnienia osób bezrobotnych			
332 Przeciwdziałanie bezrobociu osób zagrożonych utratą pracy w rolnictwie oraz sektorach mających problemy z dostosowaniem się do potrzeb rynku pracy			
Działanie 34 Promocja i profilaktyka zdrowia			

341 Edukacja zdrowotna społeczeństwa			
342 Promocja aktywności sportowo-rekreacyjnej			
343 Powszechna, wczesna diagnostyka medyczna, profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień			
Działanie 35 Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności			
351 Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu			
352 Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych			
353 Poprawa stanu bezpieczeństwa ludności			

14. PRZYCZYNIENIE SIĘ LSR DO ROZWOJU OBSZARU OBJĘTEGO LSR I ROZWOJU CAŁEGO REGIONU

O tym, że jakikolwiek realny wpływ LSR na życie społeczno-gospodarcze regionu będzie przyczyniał się do rozwoju zgodnego z kierunkami określonymi w innych dokumentach planistycznych najlepiej przekonuje analiza celów zawartych w tych dokumentach, przedstawiona w rozdziale 13 powyżej. Celem niniejszego rozdziału jest ustalenie, czy będzie to wpływ odczuwalny.

Według GUS, w 2006 r. produkt krajowy brutto na osobę wyniósł w Polsce 27 799 zł, w tzw. podregionie ciechanowsko-płockim 29 265 zł a w tzw. podregionie włocławskim – 20 820 zł. Jeśli przyjąć, że ze względu na wiejski charakter obszaru objętego LSR PKB wyniosło tutaj jedynie 15 000 zł/osobę, to roczny PKB tego obszaru można bezpiecznie szacować na około 1,05 mld zł. W ciągu 7 lat region może otrzymać ponad 15,3 mln zł, czyli średnio prawie 2,2 mln rocznie, co odpowiada około 0,2 % rocznego PKB obszaru objętego LSR.

Porównanie środków dostępnych w ramach LSR z budżetami gmin wypada korzystniej, ale również mało imponująco. Średnioroczna pula środków pomocowych na wdrażanie LSR stanowi jedynie około 1 % rocznych dochodów budżetów gmin objętych LSR i nieco ponad 4,5 % rocznych wydatków inwestycyjnych tych gmin.

Już z powyższych zestawień wynika, że LSR nie może mieć zasadniczego bezpośredniego wpływu na gospodarkę obszaru objętego LSR. Tym mniejszy, a w zasadzie pomijalny, będzie wpływ realizacji LSR na sytuację makroregionu obejmującego województwo mazowieckie i kujawsko-pomorskie. Ludność Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego stanowi około 1% ludności ogółem i 2,7% ludności wiejskiej makroregionu a średnioroczna pula środków na wdrażanie LSR odpowiada około 0,0006 % łącznego rocznego PKB dwóch województw. Przy tak ogromnych dysproporcjach skali można być pewnym, że zainwestowanie nawet całej kwoty pomocy w najbardziej rentowne przedsięwzięcia nie mogłoby mieć zauważalnego wpływu na mierzalne wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionu.

Te ogromne dysproporcje nie oznaczają jednak, że LSR nie będzie miała żadnego wpływu. Przedsięwzięcia w ramach LSR zostały tak pomyślane, żeby poza mierzalnymi, skromnymi efektami gospodarczymi przynosiły efekty w postaci takich zmian świadomości mieszkańców, które pozwolą im z większym zaangażowaniem i bardziej twórczo pracować na rzecz lokalnych społeczności. Zmiany te będą zarówno bezpośrednim wynikiem działań edukacyjnych i informacyjnych zaplanowanych

w ramach LSR, jak i pośrednim rezultatem przedsięwzięć gospodarczych czy infrastrukturalnych, które będą oddziaływać na otoczenie poprzez dobry przykład. Te korzystne oddziaływania będą tym silniejsze, że zaplanowane przedsięwzięcia są w dużej mierze skierowane na takie obszary, które budzą znaczne społeczne zainteresowanie i są przedmiotem oddolnych inicjatyw, lecz ze względu na ogrom innych potrzeb znajdują się na marginesie uwagi lokalnych władz samorządowych.

15. INNE DZIAŁANIA, PRZEDSIĘWZIĘCIA ORAZ OPERACJE REALIZOWANE PRZEZ LGD

Fundacja AKTYWNI RAZEM nie planuje do 2015 r. realizacji operacji w ramach innych niż Oś 4 Leader PROW 2007-2013 programów współfinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Jeżeli w którymkolwiek momencie wdrażania LSR władze Fundacji podejmą decyzję o skorzystaniu ze środków unijnych innych niż związane z Osią 4 Leader PROW, wówczas wprowadzone zostaną stosowne zabezpieczenia przed nakładaniem się pomocy, w tym:

- wskazane zostaną obowiązki i zadania wykonywane przez pracowników Fundacji na rzecz poszczególnych programów współfinansowanych ze środków unijnych oraz czas pracy przeznaczony na wykonywanie tych obowiązków
- dla każdego z programów założony zostanie odrębny rachunek bankowy
- wyznaczona zostanie osoba bezpośrednio odpowiedzialna za realizację operacji z zakresu działania wymienionego w art. 5 ust. 1 pkt 22 i 23 Ustawy o EFRROW.

ZAŁĄCZNIKI:

1. Wypis z Krajowego Rejestru Sądowego.
2. Statut – tekst jednolity.
3. Regulamin Rady.
4. Lista członków Rady wraz z doświadczeniami we wdrażaniu projektów na obszarach wiejskich.
5. Regulamin Zarządu.
6. Regulamin Komisji Programowej.
7. Dokumentacja kwalifikacji członków Komisji Programowej.
8. Regulaminy biura Fundacji.
9. Zakresy obowiązków i odpowiedzialności pracowników biura, procedury naboru pracowników i wymagania wobec kandydatów do pracy.
10. Warunki techniczne biura.
11. Sprawozdania merytoryczne z działalności za 2006 r., 2007 r., 2008 r., 2009 r., 2010 r.
12. Uchwały rad gmin o partnerstwie.
13. Formularz informacji o możliwości składania wniosków.
14. Rejestr wniosków.
15. Karty poprawności formalnej.
16. Karty zgodności z przepisami.
17. Arkusz indywidualnej oceny zgodności z LSR.
18. Arkusze indywidualnej oceny merytorycznej.
19. Wzory uchwał w sprawie przyjęcia listy operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji nie wybranych.
20. Wzór protokołu Komisji Programowej z oceny i wyboru projektów.
21. Wzory pism zawiadamiających wnioskodawców o wynikach konkursu.
22. Wzór pisma do WOSW informującego o zakończeniu konkursu wraz z listami operacji wybranych i nie wybranych.
23. Wzory uchwał w sprawie zmiany listy operacji wybranych do wsparcia w ramach wdrażania LSR oraz listy operacji nie wybranych.
24. Wzór protokołu Komisji Programowej z rozpatrzenia odwołań.
25. Wzory pism informujących wnioskodawców o wynikach odwołań.
26. Oświadczenie o bezstronności.
27. Deklaracja o odstąpieniu od oceny wniosków.
28. Lista członków Komisji Programowej uprawnionych do oceny poszczególnych wniosków.
29. Wzór pisma wzywającego do usunięcia nieprawidłowości we wniosku o przyznanie pomocy.
30. Wzór uchwały w sprawie wyboru operacji do finansowania w ramach LSR.

Mapa 1. Podział fizyczno-geograficzny i obszary chronione Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego